

2021

$\mu^0 \hat{A} \pm 1 \cdot \mu \hat{A} \ddot{A}^{10} \textcircled{R} \hat{A} \zeta \gg 1 \ddot{A}^{10} \textcircled{R} \ddot{A} \cdot \hat{A}$
 $\mu \hat{A} \pm 1 \cdot \mu \hat{A} \ddot{A}^{10} \textcircled{R} \hat{A} \zeta \gg 1 \ddot{A}^{10} \textcircled{R} \ddot{A} \cdot \hat{A}$
 $\hat{A} \pm 1 \cdot \hat{A} \hat{E} \hat{A} \pm \hat{E}^0 \textcircled{R} \hat{A} \wedge \frac{1}{2} \hat{E} \tilde{A} \cdot \hat{A}^0 \pm 1 \zeta^1$
 $\mu \hat{A}^1 \cdot \hat{A} \neg \tilde{A} \mu^1 \hat{A} \ddot{A} \cdot \hat{A} \tilde{A} \ddot{A} \cdot \frac{1}{2} \mu \gg \gg \cdot \frac{1}{2} 1^0$
 $\mu^0 \hat{A} \pm 1 \cdot \mu \hat{A} \ddot{A}^{10} \textcircled{R} \hat{A} \zeta \gg 1 \ddot{A}^{10} \textcircled{R}$

$\zeta \frac{1}{4} \hat{A} \zeta \hat{I}, \text{£} \neg 2^2 \pm \hat{A}$

$\mu \hat{A} \pm \hat{A} \ddot{A} \hat{A} \zeta^1 \pm 0 \hat{I} \hat{A} \hat{I}^3 \hat{A} \pm \frac{1}{4} \frac{1}{4} \pm \cdot \hat{A} \hat{E} \hat{A} \pm \hat{E}^0 \textcircled{R} \hat{A} \hat{A} \zeta \gg 1 \ddot{A}^{10} \textcircled{R} \hat{A}^0 \pm 1 \text{ } ^1 \pm 0 \hat{A}^2 - \hat{A} \frac{1}{2} \cdot \tilde{A} \cdot \hat{A}, \text{£} \zeta$
 $\cdot \hat{A}^1 \tilde{A} \ddot{A} \cdot \frac{1}{4} \hat{I} \frac{1}{2} \text{¥}^3 \mu^- \pm \hat{A}, \pm \frac{1}{2} \mu \hat{A}^1 \tilde{A} \ddot{A} \textcircled{R} \frac{1}{4} \hat{I} \zeta \cdot \mu \neg \hat{A} \zeta \gg 1 \hat{A} \neg \text{Æ} \zeta \hat{A}$

<http://hdl.handle.net/11728/11968>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

Του

***ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ***

2021

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ**

Του

Υποβληθείσα στη Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και Ανθρωπιστικών
Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου για την απόκτηση του εξ αποστάσεως
Μεταπτυχιακού Τίτλου

«Ευρωπαϊκή Πολιτική και Διακυβέρνηση»

Μάιος 2021

© Πομπού Σάββας- 2021

Ἡ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Πομπού Σάββας, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «**Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι επιδράσεις της στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική**», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών

Σελίδα εκ προθέσεως κενή

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΈΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Ονοματεπώνυμο Επιβλέπουσας Καρακατσάνη Δεσποίνα

Ονοματεπώνυμο Κοσμήτορα Γιώργος Γεωργής

Εξεταστική Επιτροπή (Examination Committee):

Πρώτος Επιβλέπων : Παντελής Σκλιάς

Άλλα μέλη Επιτροπής : Μερσίλεια Αναστασιάδου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σε μια Ευρώπη που επιδιώκει την ομαλή σύγκλιση με ραγδαίες εξελίξεις και πολιτικές μεταβλητές, με ένα περιβάλλον διευρυμένο, εδραιώνεται μια εκπαιδευτική πολιτική που εφαρμόζεται σε έκαστο κράτος – μέλος της ένωσης με την υπέρβαση της εθνικής του υπόστασης. Η Εκπαιδευτική πολιτική θεωρείται εσωτερική υπόθεση των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με τις εκάστοτε συμφωνίες και συνθήκες της κοινότητας. Οι αρμοδιότητες της διευρύνονται σε παραδοσιακούς τομείς όπως στον τομέα που αφορά την εκπαίδευση, καθώς η επίδραση της ολοκλήρωσης σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο μεταβάλλει τις ήδη υπάρχουσες και περιρρέουσες συνθήκες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί επομένως, έναν εμπορικοοικονομικό και κοινωνικοπολιτικό σχηματισμό από τον οποίο το εκπαιδευτικό σύστημα δεν μπορεί να μην επηρεάζεται.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη των σχέσεων ανάμεσα στη γνώση για την Ευρώπη και στις πολιτικές της γνώσεις που αναπτύχθηκαν στο ευρύτερο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού της ελληνικής Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το βασικό, λοιπόν, ερευνητικό ερώτημα που εξετάστηκε σε αυτήν την ερευνητική εργασία, έχει να κάνει με την εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την επίτευξη των απαραίτητων αναγκών της έρευνας πραγματοποιήθηκε διερεύνηση και μελέτη πρωτογενούς και δευτερογενούς υλικού σε επίπεδο Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Ένωσης γενικότερα.

ABSTRACT

In a European union that aims at a smooth convergence of rapid expectations and political variables, within an expanded environment, it is established an educational policy that is applied to each state-member of the Union with a transcendence of their national hypostasis.

The educational policy is considered to be an internal affair of the members of the European Union according to the conditions and agreements of the community. Their competence is expanded to traditional fields such as the field of education since its effect of completion in a political and economical field alters the existing conditions. Therefore the European Union is considered to be a commercial-financial and sociopolitical formation from which the educational system cannot remain unaffected.

The aim of the present essay is the study of the relation between the knowledge of Europe and of its political knowledge that are being developed in a wider context of modernization of the Greek secondary educational system

The basic question that has been investigated in this essay has to do with the educational policy of the European Union. For the completion of the needs of this essay, it was accomplished research and study of primary and secondary data of the Greek and the European Union in general.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα Καθηγήτρια μου κ. Καρακατσάνη Δέσποινα για την σημαντική βοήθεια της στη διαμόρφωση του θέματος της παρούσας εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1^ο ΜΕΡΟΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ	12
1.1. Ερωτήματα Έρευνας	12
1.2. Το ερευνητικό υλικό	13
1.3. Η μέθοδος της Έρευνας	13
1.4. Πηγές Ερευνητικού Υλικού	14

2^ο ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	
2.1. Προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Πολιτικής στον 20ο αιώνα	16
2.2. Προτεραιότητες της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής στον 21ο αιώνα	20
2.3. Ευρωπαϊκά εργαλεία	25
2.4. Ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα	30
2.5. Η εκπαιδευτική δράση του ΟΟΣΑ	35
2.6. Η εκπαιδευτική δράση της ΟΥΝΕΣΚΟ	38

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

3.1. Βασικά σημεία οργάνωσης του εκπαιδευτικού συστήματος κατά τον 19ο αιώνα.	42
3.2. Βασικές τομές της Ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής κατά τον 20ο αιώνα	42
3.3. Διοίκηση και Οργάνωση του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος	46
3.4. Οι βαθμίδες του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος	48

3^ο ΜΕΡΟΣ: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ 21^οΥ ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

4.1. Το Συνέδριο της Λισαβόνας	50
4.2. Η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης	54
4.3. Η Συνθήκη της Λισαβόνας	56
4.4. Το Ανακοινωθέν της Μπρυζ	58
4.5. Η Πράσινη Βίβλος: «Από τις προκλήσεις στις ευκαιρίες: προς ένα κοινό πλαίσιο στρατηγικής για τη χρηματοδότηση της έρευνας και της	

καινοτομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση»	61
4.6. Η Ευρώπη του 2020	63
4.7. Η εξέλιξη των Ευρωπαϊκών Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα	65
4.8. Το Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης και δια βίου Μάθησης	68

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

5.1. Η εξέλιξη της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα	74
5.2. Ο ρόλος του ΕΠΕΑΕΚ στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών	76
5.3. Νόμοι για τη δια βίου μάθηση και επιμόρφωση	78
5.4. Φορείς επιμόρφωσης	81
5.5. Προγράμματα επιμόρφωσης	89

4^ο ΜΕΡΟΣ: ΕΠΙΛΟΓΟΣ

6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ	92
---	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	95
---------------------	----

1^ο ΜΕΡΟΣ: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1.1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα της παρούσας διπλωματικής εργασίας εστιάζει στις επιδράσεις που άσκησε η σύγχρονη ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική στην διαμόρφωση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, στον τρόπο που η ελληνική πλευρά επιχείρησε να προσαρμόσει τα ευρωπαϊκά δεδομένα και τις ευρωπαϊκές αλλά και διεθνείς απαιτήσεις στην ελληνική πραγματικότητα αλλά και το κατά πόσο η προσπάθεια αυτή στέφθηκε από επιτυχία. Δεδομένο για την εκπόνηση της έρευνας έχει θεωρηθεί το γεγονός ότι η χάραξη της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής έχει καθοριστεί αν όχι ολοκληρωτικά, σίγουρα σε σημαντικό βαθμό από το όραμα μιας παγκοσμιοποιημένης και ενιαίας Κοινωνίας της Γνώσης. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι στόχος της εργασίας δεν είναι να χαρακτηρίσει τις δεδομένες εκπαιδευτικές επιδράσεις ως αρνητικές ή θετικές, αλλά να αναλύσει αν αυτές ταιριάζουν στην ελληνική πραγματικότητα, αν η ελληνική πολιτεία τις έχει εφαρμόσει σωστά σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές προτάσεις και αν όχι ποια εμπόδια συναντά η εφαρμογή τους και πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν. Χρονικά, η συγκεκριμένη μελέτη θα επικεντρωθεί στο διάστημα από το 1990 μέχρι σήμερα, έχοντας σαν αφετηρία μεγάλες Συνθήκες όπως εκείνη του Μάαστριχ, εξετάζοντας αφενός την πορεία της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής μέσα από μεγάλα Συνέδρια και Συνθήκες και αφετέρου πώς αυτά εφαρμόστηκαν στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική με τον ανάλογο αντίκτυπο και τις αντίστοιχες συνέπειες.

1.2. ΤΟ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας αξιοποιήθηκε ως βασική μέθοδος η βιβλιογραφική έρευνα υπό τη μορφή της κριτικής επισκόπησης, προκειμένου να εξεταστεί και να διερευνηθεί σε βάθος το θέμα που περιγράφεται στον τίτλο της εργασίας. Στην ουσία πρόκειται για μια συλλογή και σύνθεση επιλεγμένων και δημοσιευμένων πηγών, πρωτογενών και δευτερογενών, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με το αντικείμενο της έρευνας και παρατίθενται συνδυαστικά

συνοδευόμενες από σχολιασμό, κριτική ανάλυση των περιεχομένων και παράθεση των βασικών συμπερασμάτων κάθε μελέτης ή έρευνας. Δεν περιορίζεται μόνο σε βιβλία και άρθρα περιοδικών, αλλά αντικείμενό της μπορεί να αποτελέσει και ποικίλο άλλο υλικό πληροφόρησης. Η βιβλιογραφική επισκόπηση συμβάλλει στην τεκμηρίωση της εργασίας και προσδίδει επιστημονικό χαρακτήρα στο περιεχόμενο της εργασίας. Προκειμένου να συγκεντρωθεί το απαραίτητο υλικό για τη βιβλιογραφική επισκόπηση, χρειάστηκε να γίνουν αναζητήσεις σε καταλόγους πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών, σε βάσεις δεδομένων, και στο διαδίκτυο. Μέσα από την αρχική επισκόπηση της βιβλιογραφίας διαπιστώθηκε ότι το θέμα εντάσσεται τόσο στο πεδίο της εκπαιδευτικής πολιτικής όσο και σε αυτό των ευρωπαϊκών και διεθνών πολιτικών.

1.3. Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Μία επιστημονική έρευνα έχει κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά: αντικείμενο, σκοπό και μέθοδο. Ειδοποιός διαφορά ανάμεσα σε τέτοιες επιστημονικές διερευνήσεις είναι κυρίως η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται, η εφαρμογή της οποίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για την επιτυχημένη διεξαγωγή των αποτελεσμάτων. Ως μεθοδολογία ορίζεται ένα σύστημα διαδικασιών, ενεργειών, μεθόδων, τεχνικών που ακολουθούνται με λογική σειρά από τον κάθε μελετητή και στοχεύουν στην διερεύνηση του προβλήματος.

Ειδικότερα, η έρευνα γύρω από εκπαιδευτικά ζητήματα είναι άμεσα συνδεδεμένη και εξαρτώμενη από άλλους ερευνητικούς κλάδους και επιστημονικές παραμέτρους τα οποία πρέπει να λαμβάνονται στην όποια εκπαιδευτική έρευνα. Η εκπαιδευτική πολιτική περιλαμβάνει όλες τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στην εκπαίδευση και στην κοινωνία, παρέχοντας με αυτό τον τρόπο μια συστημική θεωρία κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Μαυρογιώργος, 1986: 46-47). Πιο συγκεκριμένα, η εκπαιδευτική πολιτική καθορίζει τον τρόπο οργάνωσης και διοίκησης των εκπαιδευτικών συστημάτων, τη διαμόρφωση των Αναλυτικών Προγραμμάτων και σχολικών εγχειριδίων, τους νόμους, τις διατάξεις και όλα τα ψηφίσματα γύρω από εκπαιδευτικά ζητήματα καθώς και τον σαφή προσδιορισμό των στόχων της εκπαίδευσης με πρωταρχικό την προετοιμασία των εκπαιδευομένων για την ένταξή τους αφενός στην κοινωνική πραγματικότητα και αφετέρου στην αγορά εργασίας. Η

ερευνητική προσέγγιση με στόχο την ερμηνευτική κατανόηση και εξήγηση της εκπαιδευτικής πολιτικής προϋποθέτει γνώση, κατανόηση και ικανότητα ερμηνευτικής σύγκρισης και πραγμάτευσης των γεγονότων που προηγούνται της επίσημης διατύπωσης των σκοπών και της εκπόνησης προγραμμάτων που συνθέτουν τη συγκεκριμένη εκπαιδευτική πολιτική ενέργεια. Η εμπειρική ανάλυση με στόχο την ερμηνευτική εξήγηση και κατανόηση συσχετίζει το εκπαιδευτικό «γεγονός» με τα πολιτική, οικονομικά και κοινωνικά – πολιτισμικά συμβάντα που εξελίσσονται την ίδια στιγμή.

Είναι αποδεκτό από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς αλλά και από μελετητές και ερευνητές του εκπαιδευτικού χώρου ότι αυτά που συμβαίνουν έξω από την εκπαίδευση έχουν συνήθως μεγαλύτερη σημασία από αυτά που διαδραματίζονται στο εσωτερικό της και που σε μεγάλο βαθμό προσδιορίζουν και το περιεχόμενό της (Καζαμίας, 1992: 4428-4435). Η διερεύνηση του βασικού ερευνητικού ερωτήματος της παρούσας διπλωματικής θα γίνει μέσα από τη μελέτη των επίσημων κειμένων, εθνικών και ευρωπαϊκών τα οποία περιλαμβάνονται στο κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τον τομέα αυτό. Μερικά από αυτά τα επιμέρους ερωτήματα είναι:

- Σε ποιο βαθμό η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική επηρεάζει τη συγκρότηση της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής;
- Ποιες είναι οι επιμέρους χρονικές περίοδοι της εξέλιξης της ελληνικής Εκπαίδευσης σε συνάρτηση με την ευρωπαϊκή πολιτική;
- Σε ποια πεδία της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής εντοπίζεται η επίδραση της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής: διαμόρφωση σκοπών και επιμέρους δράσεις, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικά προγράμματα, κλπ.

1.4. ΠΗΓΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Οι κατηγορίες των πηγών που αξιοποιήθηκαν για την διεξαγωγή της έρευνας είναι οι εξής:

- Επίσημα κείμενα των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συνθήκες, Συμπεράσματα Προεδριών, Συστάσεις από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κλπ).
- Νόμοι και διατάξεις
- Στατιστικά στοιχεία και εκθέσεις επίσημων φορέων και οργανισμών (ΟΟΣΑ, UNESCO, κλπ)

- Διεθνής και ελληνική βιβλιογραφία
- Διεθνή και ελληνικά άρθρα σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή.
- Επίσημη και επιστημονικά έγκυρη ιστογραφία.

2^ο ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

2.1. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρίσκει την Ευρώπη πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά συντετριμμένη, πρόθυμη όμως σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα να αναδιοργανωθεί και να αναζητήσει μέσα στήριξης στην προσπάθειά της για ανόρθωση. Στόχος της μετά τον δεύτερο παγκοσμίως καταστροφικό πόλεμο ήταν η ειρήνη, η σταθερότητα και η συνεργασία. Οι τρεις αυτές αξίες θα ξεκινήσουν να γίνονται πράξη μόλις το 1951, όταν ιδρύεται η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)¹. Σε αυτή συμμετείχαν 6 κράτη: το Βέλγιο, η Ολλανδία, το Λουξεμβούργο, η Γαλλία, η Ιταλία και η Γερμανία. Λίγα χρόνια αργότερα, με τη συνθήκη της Ρώμης το 1957, δημιουργείται η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ), και οι τρεις οικονομικής φύσεως με στόχο την οικονομική ενδυνάμωση των ευρωπαϊκών κρατών².

Η περίοδος από το 1957 έως περίπου τα πρώτα έτη της δεκαετίας του 1970 ήταν ένα διάστημα που μπορεί να μην έχει να μας δείξει μεγάλες αλλαγές, ήταν όμως το μεταβατικό στάδιο της προετοιμασίας για τις αλλαγές που επήλθαν. Με βασικά της θεσμικά όργανα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Ένωση, οικονομικά ενισχυμένη από την προηγούμενη δεκαετία, εισέρχεται αποφασιστικά στη δεκαετία του 1970 και βάζει τα πρώτα θεμέλια της δυναμικής υπέρθεσης στην οποία ήθελε να μεταμορφωθεί (Παπαδάκης & Σπυριδάκης, 2010: 97 – 100). Σε μια δεκαετία που τα περισσότερα κράτη της Ευρώπης εξαλείφουν και τα τελευταία απομεινάρια των δικτατορικών τους καθεστώτων, η Ευρώπη έρχεται να βάλει τα δικά της θεμέλια, τις κατευθυντήριες αρχές και τους όρους της. Σε αυτό το διάστημα μπορούμε να τοποθετήσουμε και την αφετηρία μιας πρώιμης και ανεπίσημης ευρωπαϊκής

¹Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης, διαθέσιμη στο: https://europa.eu/european-union/index_el).

²Ο.π.: https://europa.eu/european-union/index_el).

εκπαιδευτικής πολιτικής με πολιτικό αρχικά χαρακτήρα (Παπαδάκης & Σπυριδάκης, 2010: 97 – 100).

Το 1971 πραγματοποιείται η πρώτη συνάντηση των Υπουργών Παιδείας των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, γεγονός που θεωρήθηκε ως ουσιαστική στροφή στην ευρωπαϊκή εκπαίδευση, καθώς τότε έγινε η αρχή για κάθε πραγματική εκπαιδευτική αλλαγή³. Το 1975 ιδρύεται το CEDEFOP, το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης. Αρμοδιότητες του CEDEFOP ήταν η διεξαγωγή ερευνών και αναλύσεων, καθώς και η συλλογή στατιστικών μετρήσεων και πληροφοριών σχετικών με την πολιτική της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΚ). Στόχος του είναι να ομαλοποιήσει τη μετάβαση των ατόμων από την εκπαίδευση στο χώρο της εργασίας⁴.

Τον Σεπτέμβριο του 1988, υπογράφηκε στην Μπολόνια η MagnaCharta, που ήταν καθοριστικής σημασίας για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα σημαντικότερα σημεία αυτού του εγγράφου που αφορούσαν την εκπαίδευση γενικότερα ήταν τα εξής (Γκόβαρης&Ρουσσάκης, 2008: 61 – 65):

- Η συνεργασία των Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εκπαιδευτικών μονάδων.
- Η δια βίου εκπαίδευση ως επένδυση για το μέλλον της Ευρώπης.
- Ο επαρκής εφοδιασμός του εκπαιδευτικού προσωπικού όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης.
- Η ισοτιμία των τίτλων σπουδών σε όλα τα Πανεπιστήμια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.
- Η ενεργός συμμετοχή και εντονότερη δραστηριοποίηση κρατών και Οργανισμών σε εκπαιδευτικά ζητήματα.

Μπαίνοντας στην δεκαετία του '90 γίνεται ολοκάθαρη η σχέση εξάρτησης εκπαίδευσης και οικονομίας. Η παγκοσμιοποίηση και ο οικονομικός ανταγωνισμός έχουν ενταχθεί για τα καλά στην πολιτική ζωή της Ευρώπης για αυτό και κάθε της νόμος και απόφαση για όλους τους τομείς της είναι και μια απάντηση σε αυτή τη νέα

³Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_el

⁴CEDEFOP, διαθέσιμο στο: <https://www.cedefop.europa.eu/el>

τάξη πραγμάτων. Ξεκινώντας από το 1993, η Συνθήκη του Μάαστριχ στην Ολλανδία αποτελεί σημείο αναφοράς στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ως επακόλουθο και της εκπαιδευτικής της πολιτικής (Τσαούσης, 2005: 33). Αν την μελετήσει κανείς από καθαρά πολιτική πλευρά θα καταλήξει στο συμπέρασμα ότι στόχος της είναι να δημιουργήσει μία Ευρώπη χωρίς σύνορα, μια Ένωση που πλέον έχει επεκταθεί αρκετά και τώρα χρειάζεται νόμους και διατάξεις που θα ενώνουν αρμονικά τα κράτη μέλη αυτού του πολιτικοκοινωνικού -και όχι μόνο- μορφώματος. Το βασικότερο από όλα τα επιτεύγματα της Συνθήκης ήταν η συνένωση των τριών προαναφερθεισών Ενώσεων (ΕΚΑΧ-ΕΟΚ-ΕΚΑΕ) σε μία, την Ευρωπαϊκή Ένωση, στη μορφή που τη γνωρίζουμε σήμερα⁵.

Με τη σειρά του, το άρθρο 3B της Συνθήκης του Μάαστριχ, δηλώνει ότι θέτει σε εφαρμογή την αρχή της επικουρικότητας (Τσαούσης, 2005: 88). Αυτό σημαίνει ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εκδίδει καθοδηγητικούς κανονισμούς για το κάθε κράτος μέλος της Ένωσης, το οποίο είναι ανεπίσημα δεσμευμένο και υποχρεωμένο να τους τηρεί. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση, σεβόμενη πάντοτε την πολιτική πορεία του κάθε μέλους της, αφήνει την επιλογή του τρόπου και των μέσων εφαρμογής αυτών των κανονισμών στην κρίση και στις αρμοδιότητες των εθνικών κυβερνήσεων. Με άλλα λόγια, η επιβολή των κανονισμών της στα κράτη μέλη παρουσιάζεται ως εκούσια επιλογή των κρατών να συμμετέχουν στην αρμονική λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Nugent 2003: 33 – 50).

Εξίσου καθοριστικές ήταν και οι επιπτώσεις της Συνθήκης του Μάαστριχ στην πορεία της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρώπης. Μέσω αυτής της Συνθήκης, η εκπαίδευση αποκτά νομική υπόσταση, σφαιρικότητα και συνεκτικότητα, μονιμότητα, πολιτικούς και κοινωνικούς στόχους⁶. Πιο συγκεκριμένα, ακολουθούν ορισμένα από τα άρθρα της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που αναφέρουν επιγραμματικά τους τρόπους με τους οποίους η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική επιχείρησε να εδραιώσει τη θέση της εκπαίδευσης στην ευρωπαϊκή κοινωνία:

- **Άρθρο 118:** καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας μεταξύ των κρατών σε θέματα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης. Πρόκειται για μια

⁵Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/council-eu_el

⁶Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1992, διαθέσιμο κείμενο στο: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/files/in-the-past/ep-and-treaties/maastricht-treaty/el-resolution-on-the-results-of-the-intergovernmental-conference-19920407.pdf>

πολυδιάστατη συνεργασία αφού δεν περιοριζόταν μόνο στις σχέσεις των κρατών μεταξύ τους αλλά και στην επικοινωνία κρατών με διεθνείς Οργανισμούς καθώς και στην ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ πανεπιστημιακών ιδρυμάτων⁷.

- **Άρθρο 126:** η παιδεία ως προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Στηριζόμενη σε αυτή την προτεραιότητα, η Κοινότητα ανέλαβε τις παρακάτω δράσεις: ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση μέσω της πολυγλωσσίας, κινητικότητα σπουδαστών, εκπαιδευτικών και εργαζομένων, συνεργασία κρατών αλλά και διεθνών οργανισμών για την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών καθώς και την αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων⁸.

«Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία».

«Η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο: να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών, να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών, να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών, — να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων, να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως»⁹.

⁷Άρθρο 118 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A11997E137>.

⁸Άρθρο 126 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A11997E149>.

⁹Άρθρο 126 – Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A11997E149>

- **Άρθρο 127:** εφαρμογή επαγγελματικής εκπαιδευτικής πολιτικής με στόχους την παρακολούθηση των βιομηχανικών και τεχνολογικών εξελίξεων και την ομαλή είσοδο των ατόμων στην αγορά εργασίας¹⁰.

«Η Κοινότητα εφαρμόζει πολιτική επαγγελματικής εκπαίδευσης, η οποία στηρίζει και συμπληρώνει τις δράσεις των κρατών μελών, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο και την οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης»¹¹.

«Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα επαγγελματικής εκπαίδευσης»¹².

«Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 1 89 Γ και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, θεσπίζει μέτρα για να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, χωρίς να εναρμονίζει τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών»¹³.

2.2. ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ 21^Ο ΑΙΩΝΑ

Τα υπάρχοντα προβλήματα στον χώρο της εκπαίδευσης στις αρχές του 21^{ου} αιώνα ήταν και οι στόχοι που τέθηκαν στο Συνέδριο της Λισσαβόνας, στο νέο αυτό στρατηγικό πρόγραμμα, και συνοψίζονται επιγραμματικά στα εξής (Σταμέλος& Βασιλόπουλος, 2004: 114 – 115):

- η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου και η μη ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- η περιορισμένη παρουσία γυναικών στους θετικούς επιστημονικούς κλάδους
- η έλλειψη βασικών δεξιοτήτων

¹⁰Άρθρο 127 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A12002E150>

¹¹Άρθρο 127 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A12002E150>

¹²Άρθρο 127 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A12002E150>

¹³Άρθρο 127 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A12002E150>

- η ανεπαρκής συμμετοχή των ατόμων στη δια βίου μάθηση (μικρότερη από 12%)
- η έλλειψη εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών
- τα χαμηλά ποσοστά αποφοίτησης από την ανώτατη εκπαίδευση

Οι ουσιαστικές δράσεις της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής του 21^{ου} αιώνα ξεκινούν με το πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010» (WorkProgram «EducationandTraining 2010») το οποίο είχε ως στόχους την αντιμετώπιση των παραπάνω εκπαιδευτικών ζητημάτων¹⁴:

- Αποτελεσματικότερα και ποιοτικότερα εκπαιδευτικά συστήματα, τα οποία θα προάγουν την καλλιέργεια βασικών δεξιοτήτων
- Ευκολότερη πρόσβαση όλων των ατόμων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, μετατρέποντας την εκπαίδευση σε ένα ενδιαφέρον αντικείμενο για κάθε κοινωνική και ηλικιακή ομάδα
- Ανοικτά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης μέσω της διάδοσης ξένων γλωσσών, της κινητικότητας και της ανάπτυξης του επιχειρηματικού τρόπου σκέψης

Η δεκαετία του 2010, πέρα από την οικονομική, διακατέχεται και από μια έντονη κοινωνική και πολιτισμική κρίση. Στόχος είναι να συνεχιστεί η εφαρμογή των πολιτικών δράσεων όπως αυτές ορίστηκαν στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας, μέσω του προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020», το οποίο επιδιώκει την υλοποίηση της δια βίου μάθησης, την προαγωγή της ισοτιμίας, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα (Τσαούσης, 2005: 217).

¹⁴«Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010" , Εφημερίδα αριθ. C 104 της 30/04/2004, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52004XG0430%2801%29>

2.2. ΡΟΛΟΣ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διοικείται από μια σειρά θεσμών με διαφορετικούς ρόλους και εξουσίες σε διαφορετικούς τομείς εργασίας. Η διαχείριση των ζητημάτων της εκπαίδευσης, με την αυξανόμενη σημασία της μέχρι σήμερα, ασκείται από υποθεσμούς, που μπορούν να διακριθούν σε Επιτροπές, γενικές διευθύνσεις και όργανα:

- **Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Επιτροπή Παιδείας (έτος ίδρυσης 1958)¹⁵:** το Συμβούλιο είναι το όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου συγκεντρώνονται οι εκπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών-μελών, δηλαδή οι υπουργοί του κάθε κράτους μέλους με ευθύνη για έναν συγκεκριμένο τομέα. Η Επιτροπή Παιδείας αποτελεί την αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ότι αφορά την πολιτική εκπαίδευσης και κατάρτισης, που εφαρμόζει την αρχή της επικουρικότητας, δεδομένου ότι επιτρέπει τον διακυβερνητικό χαρακτήρα αντί για μια υπερεθνική τάση. Σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ασκεί νομοθετική και δημοσιονομική εξουσία και συντονίζει τις γενικές πολιτικές των κρατών μελών.
- **Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (έτος ίδρυσης: 1958)¹⁶:** πρόκειται για ένα θεσμικό όργανο το οποίο δραστηριοποιείται συγκεκριμένα στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και ασχολείται με τα τεχνικά και πρακτικά ζητήματα της επαγγελματικής κατάρτισης. Πιο συγκεκριμένα, παρακολουθεί και διευκολύνει την εφαρμογή των κοινοτικών προγραμμάτων δράσης της ανοικτής μεθόδου συντονισμού των εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- **Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (έτος ίδρυσης 1957):** είναι το επίσημο αρμόδιο όργανο για τον έλεγχο και την εκτίμηση των συμφερόντων των επαγγελματιών και άλλων ενδιαφερομένων κύκλων που προκύπτουν από την λήψη σχετικών κοινοτικών αποφάσεων. Οι αποφάσεις της Επιτροπής επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου (Νάσκου-Περράκη., 2011: 222).

¹⁵Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Επιτροπή Παιδείας, διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/preparatory-bodies/education-committee/>

¹⁶Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τμήμα Εκπαίδευσης, Νεολαίας, Αθλητισμού και Πολιτισμού, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/info/departments/education-youth-sport-and-culture_el

- **Η Επιτροπή των Περιφερειών (έτος ίδρυσης 1997):** αποτελείται από αντιπροσώπους των Οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Ένωσης το Συμβούλιο και η Επιτροπή υποχρεώνονται να ζητήσουν τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών σε θέματα που σχετίζονται με κοινωνικές υποθέσεις, την απασχόληση, τον πολιτισμό, την κατάρτιση και την εκπαίδευση¹⁷.
- **Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης για την Εκπαίδευση – EURYDICE (έτος ίδρυσης 1980):** πρόκειται για ένα δίκτυο το οποίο ασχολείται με την στήριξη και την διευκόλυνση της ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της δια βίου μάθησης μέσω της παροχής πληροφοριών σχετικά με τα εκπαιδευτικά συστήματα και τις πολιτικές κατευθύνσεις, που χρησιμεύουν στην εκπλήρωση της ανοικτής μεθόδου εκπαιδευτικού συντονισμού¹⁸. Η συμβολή του Δικτύου EURYDICE είναι καθοριστική στη συνεργασία των κρατών μελών της ΕΕ, παρέχοντας λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα και τις πολιτικές τους. Οι δημοσιεύσεις και τα έργα του Δικτύου βοηθούν τα κράτη-μέλη να καταλάβουν την κατευθυντήρια γραμμή των άλλων κρατών ως προς τις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες επιτυγχάνοντας τελικά τη σύγκλιση μέσω της συνεργασίας¹⁹.
- **Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης –Eurodesk (έτος ίδρυσης 1990):** Το Δίκτυο Eurodesk ανήκει στο πλαίσιο δράσης της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής και αποτελεί ένα σύστημα με δομές πληροφόρησης σε 34 χώρες, παρέχοντας στους νέους πρόσβαση σε ευρωπαϊκά και εθνικά συστήματα πληροφόρησης και ενισχύοντας τη μαθησιακή κινητικότητά τους. Αρμοδιότητές του είναι η επίλυση ερωτημάτων και η καθοδήγηση όλων των Ευρωπαίων εκπαιδευομένων, καλύπτοντας ένα γενικό σύνολο εκπαιδευτικών τομέων όπως σπουδές, κατάρτιση, εργασία, απασχόληση, εθελοντικές δραστηριότητες, ανταλλαγές νέων, δικαιώματα καθώς και όποιο άλλο θέμα άπτεται των ενδιαφερόντων των νέων, χρησιμοποιώντας εξειδικευμένα εργαλεία πληροφόρησης. Αποτελεί την πιο ολοκληρωμένη και προσιτή πηγή

¹⁷Επιτροπή των Περιφερειών, διαθέσιμη στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-committee-regions_el.

¹⁸ EACEA, https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/home_en

¹⁹ EACEA https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/home_en. &https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/1_guidelines_en_2.pdf

παροχής δωρεάν πληροφόρησης σε νέους. Τέλος, αποτελεί τμήμα της Εθνικής Μονάδας Συντονισμού του Προγράμματος Erasmus+ για τον τομέα της Νεολαίας που το διαχειρίζεται το Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθηση²⁰.

- **Κοινοτικοί οργανισμοί:**

Εκτελεστικός Οργανισμός «Εκπαίδευσης, Οπτικοακουστικών Θεμάτων και Πολιτισμού»: ασχολείται με τη διαχείριση των κοινοτικών προγραμμάτων στον τομέα της εκπαίδευσης και επιδιώκει την ομαλή εφαρμογή και εξέλιξη της ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού, μέσα από την υλοποίηση των σχεδίων που δρομολογούνται στο πλαίσιο διαφόρων προγραμμάτων δράσης σε εθνικό και διεθνές επίπεδο²¹.

Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF): η δράση του συγκεκριμένου οργανισμού καθορίζεται από την πεποίθηση ότι η διά βίου μάθηση μπορεί να συμβάλλει ουσιαστικά στην αύξηση της ευημερίας, δημιουργώντας αειφόρο ανάπτυξη και ενθαρρύνοντας την κοινωνική ένταξη στις μεταβατικές οικονομίες²².

²⁰Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, διαθέσιμο στο: <https://www.inedivim.gr/>

²¹ EACEA https://ec.europa.eu/info/departments/education-audiovisual-and-culture_el.

²²Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF), διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/etf_el

2.3. ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΣΚΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Τα Ευρωπαϊκά Εργαλεία είναι συστήματα που αποσκοπούν στην ενίσχυση και βελτίωση του έργου της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι:

- **Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (EQF) (έτος σύστασης: 2008)²³.** Πρόκειται για έναν μηχανισμό αναγνώρισης και ταξινόμησης των επαγγελματικών προσόντων των Ευρωπαίων πολιτών. Ο ρόλος του δεν είναι να κατοχυρώσει τα επαγγελματικά δικαιώματα των ατόμων αλλά να αναγνωρίσει, μέσω της απόδοσης ενός πιστοποιητικού, τις γνώσεις που αποκτά ο σπουδαστής από την παρακολούθηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και να καταστήσει τα προσόντα πιο ευανάγνωστα και κατανοητά σε διάφορες χώρες. Στόχοι του είναι η στήριξη της διασυνοριακής κινητικότητας των πολιτών, μέσω της αναγνώρισης των προσόντων τους στην αγορά εργασίας σε όλα τα κράτη – μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η προώθηση της δια βίου μάθησης μέσω της πιστοποίησης οποιασδήποτε μορφής εκπαίδευσης. Από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα ότι είναι εργαλείο προσανατολισμένο στα μαθησιακά αποτελέσματα των εκπαιδευτικών δράσεων. Με τον όρο μαθησιακά αποτελέσματα αναφερόμαστε στις γνώσεις, στις δεξιότητες και στην αυτονομία – ευθύνη των ατόμων, κατηγορίες που αποτελούνται από οκτώ επίπεδα η καθεμία, και εκφράζουν το σύνολο αυτό που τα άτομα γνωρίζουν στο τέλος κάθε μαθησιακής διαδικασίας.
- **Ευρωδιαβατήριο (Europass) (έτος σύστασης: 2005)²⁴.** Το Ευρωδιαβατήριο έχει τη μορφή βιβλιαρίου με τα εξής στοιχεία: στο εξώφυλλο αναγράφεται ο τίτλος «Ευρωπαϊκό Βιβλιάριο Κατάρτισης». Στην πρώτη σελίδα πρέπει να συμπληρωθούν τα στοιχεία της ταυτότητας του ατόμου, το ονοματεπώνυμο και η υπογραφή του. Στην δεύτερη σελίδα καταγράφεται η πρώτη περίοδος ευρωπαϊκής κατάρτισης του ατόμου (ο τίτλος, το περιεχόμενο και η διάρκεια του εκπαιδευτικού κύκλου) στη γλώσσα της χώρας στην οποία απευθύνεται το άτομο, καθώς και τα στοιχεία και οι υπογραφές του αιτούντος και του εταίρου υποδοχής. Στην τρίτη σελίδα περιλαμβάνονται τα παραπάνω στοιχεία στη

²³Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (EQF), διαθέσιμο στο: <https://europa.eu/europass/el/european-qualifications-framework-eqf>

²⁴Ευρωδιαβατήριο, διαθέσιμο στο: <https://europa.eu/europass/el>

γλώσσα του Ιδρύματος προέλευσης, ενώ οι επόμενες σελίδες χρησιμεύουν για την καταγραφή των επόμενων περιόδων κατάρτισης και απαιτείται η δίγλωσση καταγραφή τους²⁵.

- **Ευρωπαϊκό Σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECTS) (έτος σύστασης: 2009)²⁶.** Πρόκειται για εργαλείο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που προωθεί τη διαφάνεια στις σπουδές και τα ακαδημαϊκά μαθήματα. Βοηθά τους φοιτητές και τις φοιτήτριες να μετακινούνται από χώρα σε χώρα και να κατοχυρώνουν τα ακαδημαϊκά τους προσόντα και τις περιόδους σπουδών τους στο εξωτερικό. Βάσει του ECTS, οι ακαδημαϊκές μονάδες που συγκεντρώνει ένας φοιτητής σε ένα ίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης οποιασδήποτε ευρωπαϊκής χώρας συνυπολογίζονται για την απόκτηση ενός τίτλου σπουδών σε ένα άλλο ίδρυμα (Ασδεράκη, 2008: 88 – 90). Η δράση του θεσμοθετήθηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας της Μπολόνια, η οποία έχει ως στόχο να διευκολύνει τη σύγκριση των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων σε διεθνές επίπεδο (Keeling, 2006: 55 – 57).
- **Ευρωπαϊκό πιστωτικό σύστημα για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECVET)²⁷.** Ασχολείται με την αναγνώριση, συγκέντρωση και μεταφορά πιστωτικών μονάδων στο χώρο της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Με το σύστημα αυτό μπορούν να αξιολογηθούν και να πιστοποιηθούν οι γνώσεις, οι δεξιότητες και οι ικανότητες που απέκτησε ένα άτομο, κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής του εκπαίδευσης και κατάρτισης, τόσο εντός των συνόρων της χώρας του, όσο και σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, μέσω του ECVET, δίνεται η δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους, που έχουν αποκτήσει εκπαιδευτική εμπειρία σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, να αναγνωριστεί και να συμπεριληφθεί αυτή η εμπειρία ως μέρος της επαγγελματικής τους εκπαίδευσης και κατάρτισης στη χώρα τους. Σκοπός του ECVET είναι να καταστεί δυνατή η αναγνώριση των προσόντων των εκπαιδευομένων της δευτεροβάθμιας

²⁵Ευρωδιαβατήριο, διαθέσιμο στο: <https://europass.cedefop.europa.eu/el>

²⁶https://ec.europa.eu/education/resources-and-tools/european-credit-transfer-and-accumulation-system-ects_el

²⁷Ευρωπαϊκό σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECVET), διαθέσιμο στο: http://publications.europa.eu/resource/cellar/942726dd-6218-4784-a3f8-bc8040ed96af.0004.02/DOC_1

επαγγελματικής εκπαίδευσης, της αρχικής και συνεχιζόμενης επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, κατά τη διάρκεια των περιόδων κινητικότητας.

- **Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP).** Χαρακτηρίζεται ως ένας αποκεντρωμένος οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ιδρύθηκε το 1975 και έχει την έδρα του στη Θεσσαλονίκη από το 1995. Βασική του αρμοδιότητα είναι να συμβάλλει στην υλοποίηση των ευρωπαϊκών πολιτικών για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση. Πιο συγκεκριμένα, αναλαμβάνει το τεχνικό συμβουλευτικό κομμάτι που σχετίζεται με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, καλύπτει γνωστικά κενά και παράγει νέες ιδέες με γνώμονα τον εντοπισμό νέων εκπαιδευτικών προκλήσεων και επαγγελματικών τάσεων, φέρνει σε επαφή ερευνητές και επαγγελματίες του κλάδου της εκπαίδευσης, και στηρίζει κοινές ευρωπαϊκές προσεγγίσεις και εργαλεία για την βελτίωση της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής²⁸. Με τη βοήθεια αυτού του εργαλείου όσοι εγκατέλειψαν πρόωρα το σχολείο έχουν τη δυνατότητα να επιστρέφουν στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, ενώ οι άνεργοι και υποαπασχολούμενοι ενήλικες έχουν την ευκαιρία να επιστρέψουν στη μαθησιακή διαδικασία. Επιπλέον, οι πολίτες της ΕΕ μπορούν να αλλάζουν χώρα χωρίς να επηρεάζεται η αναγνώριση των επαγγελματικών τους προσόντων ενώ ταυτόχρονα παρέχονται σε όλους υπηρεσίες καθοδήγησης και συμβουλευτικής υποστήριξης²⁹. Στο πλαίσιο της δια βίου Μάθησης, το CEDEFOP επικεντρώνεται σε θέματα συμβουλευτικού προσανατολισμού, στην αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, στην επαγγελματική επιμόρφωση των δασκάλων και στην εκπαίδευση των ενηλίκων (Γκόβαρης&Ρουσσάκης, 2008: 51 – 53).

Σε αυτό το σημείο αξίζει η αναφορά και στο έργο του CEDEFOP σε σχέση με την αναγνώριση της μη τυπικής και άτυπης μάθησης. Σε μια Ευρώπη που έχει ανάγκη από καταρτισμένους πολίτες, οι οποίοι θα είναι σε θέση να αξιοποιήσουν τις γνώσεις τους στην επαγγελματική τους πορεία, παρουσιάζεται επιτακτική η ανάγκη η μόρφωση να επεκταθεί πέρα από την τυπική εκπαίδευση, σε μη τυπικούς και άτυπους τρόπους απόκτησης

²⁸Cedefop, διαθέσιμο στο: <https://www.cedefop.europa.eu/el>

²⁹Ο,π., <https://www.cedefop.europa.eu/el>

γνώσεων. Για να συμβεί κάτι τέτοιο, θα πρέπει κάθε κράτος να δημιουργήσει συστήματα που να αναγνωρίζουν όλους τους τύπους μάθησης. Σε αυτή ακριβώς την επικύρωση μη τυπικής και άτυπης μάθησης συμβάλλει και ο CEDEFOP, ο οποίος αποτελεί μια ευρωπαϊκή βάση δεδομένων για την αναγνώριση όλων των ειδών εκπαίδευσης και συνδέει τις κατευθυντήριες γραμμές για την επικύρωση της ανεπίσημης μάθησης με τον ευρωπαϊκό κατάλογο επικύρωσης³⁰.

- **Η δια βίου Συμβουλευτική και ο Επαγγελματικός Προσανατολισμός.** Ονομάζεται αλλιώς και δια βίου Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας και ορίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ως μια συνεχόμενη διαδικασία μέσα από την οποία τα άτομα είναι σε θέση, σε οποιαδήποτε φάση της ζωής τους να ανακαλύψουν τις ικανότητες τους, τις κλίσεις τους και τα ενδιαφέροντά τους, μια ανακάλυψη που θα τους βοηθήσει στις επαγγελματικές τους επιλογές και στην εκπαιδευτική τους πορεία. Το συγκεκριμένο εργαλείο καλύπτει ένα σύνολο ατομικών και συλλογικών δράσεων που σχετίζονται με την παροχή πληροφόρησης, τη συμβουλευτική, την αξιολόγηση ικανοτήτων, τη στήριξη και τη διδασκαλία εντοπισμού και διαχείρισης των ικανοτήτων του ατόμου. Βασικές της λειτουργίες είναι η πληροφόρηση για τις δυνατότητες σπουδών και επαγγελματικής αποκατάστασης, η αυτογνωσία για την αναγνώριση των δυνατοτήτων από το ίδιο το άτομο, η ανεύρεση θέσεων εργασίας και άλλες³¹.
- **Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF) (έτος ίδρυσης: 1994).** Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στηρίζει την ανθρώπινη ανάπτυξη σε 29 χώρες - εταίρους. Το ίδρυμα αυτό βοηθά στον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση πολιτικών γραμμών και προγραμμάτων που έχουν ως στόχο³²:
 - να προωθήσουν την κοινωνική κινητικότητα και την κοινωνική ένταξη
 - να μεταρρυθμίσουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης
 - να επιτύχουν μεγαλύτερη ισορροπία ανάμεσα στις ικανότητες των συστημάτων αυτών και τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

³⁰Cedefop, <https://www.cedefop.europa.eu/el>

³¹Το Europass για τον επαγγελματικό προσανατολισμό, διαθέσιμο στο: <https://europa.eu/europass/el/guidance-counselling>

³²ETF, διαθέσιμο στο: <https://www.etf.europa.eu/en/practice-areas/continuing-training>

Άλλες ομάδες – δράσεις που λειτουργούν επικουρικά προς τα κύρια ευρωπαϊκά εργαλεία είναι (Ασδεράκη, 2008: 68):

- Συμβούλιο σχετικά με ένα Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για ποιοτικά και αποτελεσματικά Προγράμματα Μαθητείας.
- Ευρωπαϊκή Εβδομάδα Επαγγελματικών Δεξιοτήτων.
- Ευρωπαϊκή Συμμαχία για θέσεις Μαθητείας.
- Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μαθητευομένων.
- Ομάδα εργασίας EK2020 για την Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική.
- Διυπηρεσιακή ομάδα για την Τεχνική και Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (IAG – TVET), της οποίας ηγείται η UNESCO.

Παρόλο που όλα τα παραπάνω υποβοηθούν την υλοποίηση του οράματος της Κοινωνίας της Γνώσης, τα ευρωπαϊκά συστήματα εκπαίδευσης οφείλουν να καταβάλλουν ακόμη σημαντική προσπάθεια για την βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητάς τους, καθώς οι εξειδικευμένες γνώσεις του 1/5 του ενεργού πληθυσμού περιορίζονται στις στοιχειώδεις, ενώ σχεδόν οι διπλάσιες επιχειρήσεις δυσκολεύονται να βρουν προσωπικό με τις απαιτούμενες δεξιότητες (Carneiro&Draxler2008: 146 – 160).

2.4. ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Το Δεκέμβριο του 1994 και το Μάρτιο του 1995 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο, βασισμένο στα άρθρα 126 και 127 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, τα οποία ως επί το πλείστον αποσκοπούσαν στη διάδοση μιας παιδείας υψηλού επιπέδου, κατέληξαν στη θέσπιση δύο εκπαιδευτικών προγραμμάτων δράσης, γνωστά με τα ονόματα «LEONARDO·DAVINCI» και «ΣΩΚΡΑΤΗΣ» (Τσαούσης, 1996: 106 – 110).

Ξεκινώντας με χρονολογική σειρά, το πρόγραμμα «LEONARDO·DAVINCI» τέθηκε υπό ψήφιση από το Συμβούλιο στις 6 Δεκεμβρίου 1994 και η ισχύς του διαρκούσε από την 1^η Ιανουαρίου 1995 έως 31^η Δεκεμβρίου 1999. Στην ψήφιση αυτού του προγράμματος επαγγελματικής κατάρτισης έπαιξαν σημαντικό ρόλο τα παρακάτω στοιχεία (Ασδεράκη, 2008: 61 – 65):

- Η πολιτική ευρωπαϊκή γραμμή για επαγγελματική εκπαίδευση και η αρχή της επικουρικότητας που καθόριζε τις σχέσεις της Ευρώπης με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ένωσης.
- Το πρόγραμμα «Comett» που δρούσε σε δύο φάσεις, το 1986 και το 1989 και πρέσβευε τη συνεργασία των Πανεπιστημίων με κλάδους της βιομηχανίας³³.
- Το πρόγραμμα «Petra» (1987), το οποίο ενθάρρυνε την συμμετοχή των νέων στην επαγγελματική κατάρτιση και βοηθούσε στην ένταξή τους στον χώρο εργασίας καθ' όλη τη διάρκεια της επαγγελματικής τους πορείας³⁴.
- Η προσπάθεια ομαλής ένταξης και συμμετοχής γυναικών στον επαγγελματικό χώρο αλλά και η παροχή ίσων ευκαιριών σε άνδρες και γυναίκες, μια προσπάθεια που βοηθήθηκε από το δίκτυο «IRIS»³⁵.
- Το πρόγραμμα δράσης «Eurotechnet» το 1989, αρμοδιότητα του οποίου ήταν η προώθηση των τεχνολογικών καινοτομιών οι οποίες προκύπτουν από τις τεχνολογικές αλλαγές στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα³⁶.

³³COMETT Programme: Report on 1994 activities, διαθέσιμο στο: <https://cordis.europa.eu/article/id/5078-comett-programme-report-on-1994-activities>

³⁴Δίκτυο Εθνικών Κέντρων Euroguidance, διαθέσιμο στο: https://www.eoppep.gr/index.php/el/work-guidance-and-consulting/eoppep-syep/euroguidance-national-centre/euroguidance_national_centres

³⁵IrisNetwork, διαθέσιμο στο: <https://iris-see.eu/>

³⁶Ψήφισμα του Συμβουλίου της 5ης Ιουνίου 1989, διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31989Y0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31989Y0615(01))

- Το πρόγραμμα «Lingua» (1989), για την εκμάθηση ξένων γλωσσών³⁷.
- Η παράγραφος 15 του Κοινοτικού Χάρτη Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων που ψηφίστηκε το 1989, σύμφωνα με την οποία όλοι οι εργαζόμενοι της Ευρωπαϊκής Κοινότητας πρέπει να έχουν πρόσβαση σε τομείς της επαγγελματικής εκπαίδευσης για όλο το διάστημα της επαγγελματικής τους ζωής³⁸.
- Το πρόγραμμα «Force» του 1990 με στόχο την ανάπτυξη συνεχούς επαγγελματικής δράσης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα³⁹.
- Το πρόγραμμα «Tempus», που αποτελούσε σχέδιο κινητικότητας με στόχο τις πανεπιστημιακές σπουδές⁴⁰.
- Η Λευκή Βίβλος του 1993 με τίτλο «Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση»⁴¹.
- Η συμμετοχή των χωρών Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΕΚΑΕ), Κύπρου και Μάλτας και των χωρών που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελεύθερων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ).

Βασικός στόχος του LEONARDODAVINCI ήταν κάθε εργαζόμενος να έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει επιπλέον επαγγελματικές γνώσεις πάνω στον κλάδο που εργάζεται ή που επιθυμεί να εργαστεί, έτσι ώστε να ακολουθεί τις τεχνολογικές εξελίξεις και να βελτιώνεται συνεχώς. Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα από τη μια τη μείωση της ανεργίας και από την άλλη την μέγιστη αποδοτικότητα των εργαζομένων (Παντίδης&Πασιάς, 2004: 111 – 114). Μεγαλύτερη προσοχή έπρεπε να δοθεί σε ομάδες ανθρώπων που βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση, είτε λόγω προχωρημένης ηλικίας, είτε λόγω πρόωρης εγκατάλειψης της αρχικής σχολικής εκπαίδευσης. Σε

³⁷Πρόγραμμα LIGUA, Έκθεση δραστηριοτήτων 1994, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1995:0458:FIN:EL:PDF>

³⁸Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2007/C 303/02), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0017:0035:EL:PDF>

³⁹90/267/ΕΟΚ: Απόφαση του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 1990 περί θεσπίσεως του κοινοτικού προγράμματος δράσης Force, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:31990D0267>

⁴⁰Υπουργείο Υγείας και Θρησκευμάτων για Tempus, διαθέσιμο στο: <https://www.minedu.gov.gr/2012-07-19-10-59-39/2012-07-24-09-19-14/171-eu-programs-sub/tempus/4004-test-tempus>

⁴¹Εφημερίδα αριθ. C 368 της 23/12/199, Ψήφισμα του Συμβουλίου της 6ης Δεκεμβρίου 1994, διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994Y1223\(01\):EL:HTML](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994Y1223(01):EL:HTML) .

αυτούς του ανθρώπους θα έπρεπε να δοθούν κίνητρα ώστε να ενταχθούν σε κάποιο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης. Ένας τρόπος για να επιτευχθεί αυτό ήταν η αναγνώριση των προσόντων που θα αποκτούσαν με την παρακολούθηση τέτοιων προγραμμάτων μέσω της απόδοσης πιστοποιητικού διπλώματος αλλά και την περαιτέρω αναγνώριση αυτού του τίτλου σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (Σταμέλος& Βασιλόπουλος, 2004: 107). Τέλος, είναι φανερό πόσο αναγκαία ήταν η νομική εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης σε εκπαιδευτικά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης μέσω αυτού του προγράμματος, όχι μόνο αναφορικά με τις γυναίκες, αλλά και με ανθρώπους που βρίσκονταν σε δυσχερή θέση, είτε οικονομική και κοινωνική, όπως οι μετανάστες ή οι πρόσφυγες, είτε αντιμετωπίζοντας κάποιο πρόβλημα υγείας που τους εμπόδιζε να είναι περισσότερο ενεργητικοί στον επαγγελματικό τους βίο (Τσαούσης, 2005: 33).

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων το πρόγραμμα LEONARDODAVINCI έδρασε υποστηρικτικά τόσο ως προς τη συνεργασία πανεπιστημίων και επιχειρήσεων όσο και ως προς τη βελτίωση των συστημάτων επαγγελματικής κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και τη διάδοση ξένων γλωσσών και καινοτομιών. Τα βασικότερα μέτρα για την υποστηρικτική του αυτή λειτουργία ήταν (Τσαούσης, 2005: 38 – 40):

- η καλύτερη οργάνωση των εργαλείων και των μεθόδων που χρησιμοποιούνταν στα συστήματα επαγγελματικής κατάρτισης
- η επαρκής και ποιοτική κατάρτιση των εκπαιδευτών
- η ορθότερη πληροφόρηση και ο επαγγελματικός προσανατολισμός των ενδιαφερομένων
- η εισαγωγή τεχνολογικών καινοτομιών

Το «LEONARDODAVINCI» ήταν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εστίασε εξ αρχής σε θέματα καθαρά επαγγελματικού προσανατολισμού και κατάρτισης, ήρθε σε επαφή με τον CEDEFOP και με επιχειρήσεις που ήταν διατεθειμένες να το εντάξουν στην πολιτική τους, επιδιώκοντας οικονομική ανέλιξη. Τέλος, επρόκειτο για ένα πρόγραμμα το οποίο επιβεβαίωσε και ανέδειξε την αλληλεξάρτηση οικονομίας και εκπαίδευσης που με την πάροδο του χρόνου θα γινόταν ολοένα και πιο έντονη και

επιχείρησε να εξαλείψει την αδυναμία των μελλοντικών και τωρινών εργαζομένων να ακολουθήσουν τα γοργά βήματα της βιομηχανικής προόδου (Τσαούσης, 2005: 38).

Παράλληλο με τη δράση του «LEONARDODAVINCI» ήταν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «ΣΩΚΡΑΤΗΣ», το οποίο θεσμοθετήθηκε λίγους μήνες αργότερα την ίδια χρονιά (1994). Όσον αφορά τη θέσπιση του προγράμματος «ΣΩΚΡΑΤΗΣ» το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο είχαν να λάβουν υπόψη τους τα παρακάτω (Τσαούσης, 1996: 57):

- Τη γενική ιδέα της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής για μια παιδεία υψηλού επιπέδου καθώς και την προσπάθεια άσκησης μιας πολιτικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης
- Το πρόγραμμα Erasmus (1987) και Lingua (1989), τα οποία προωθούσαν την κινητικότητα και την πολυγλωσσία αντίστοιχα
- Το πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης «LEONARDODAVINCI»
- Την ανάγκη για μια κοινή στρατηγική των κρατών-μελών της Κοινότητας αλλά και για στενότερη συνεργασία τόσο των κρατών μεταξύ τους όσο και με σημαντικούς διεθνείς οργανισμούς όπως η ΟΥΝΕΣΚΟ και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Αναπτύξεως (ΟΟΣΑ)
- Την Πράσινη Βίβλο του 1993 σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- Τη Λευκή Βίβλο του 1993 με τίτλο «Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα και Απασχόληση»
- Γενικότερα ψηφίσματα και διατάξεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την ύπαρξη ευρωπαϊκών στοιχείων στα Πανεπιστήμια
- Τα οφέλη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτά παρουσιάζονται μέσα από υπομνήματα της Επιτροπής και των Υπουργών Παιδείας
- Την ανάγκη βελτίωσης και διαφοροποίησης της δράσης του δικτύου Eurydice στον τομέα μετάδοσης πληροφοριών συνδεδεμένων με την εκπαίδευση
- Τη συμμετοχή των χωρών της ΕΖΕΣ-ΕΟΧ σε όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Κοινότητας από 1^η Ιανουαρίου 1995

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, αποφασίστηκε η δημιουργία και εφαρμογή του προγράμματος «ΣΩΚΡΑΤΗΣ», με χρονικό πλαίσιο δράσης την πενταετία 1995-1999 και τομείς δράσης την τριτοβάθμια και σχολική εκπαίδευση (Erasmus, Comenius) και τις εγκάρσιες δραστηριότητες στις ξένες γλώσσες, στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση και στα δίκτυα πληροφόρησης Eurydice και Arion. Οι στόχοι του προγράμματος «ΣΩΚΡΑΤΗΣ» δεν διαφέρουν σε τίποτα από εκείνους του «LEONARDO DAVINCI» και σε γενικές γραμμές ήταν η δημιουργία της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη, η διαπολιτισμική διάσταση της εκπαίδευσης μέσω της διάδοσης των ευρωπαϊκών γλωσσών, η κινητικότητα διδασκόντων και σπουδαστών και η προώθηση της εξ αποστάσεως διδασκαλίας, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ Πανεπιστημίων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και κρατών.

2.5. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΟΟΣΑ

Βασισμένες στις αρχές της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας και της ελεύθερης οικονομίας, οι παγκοσμίως πιο ανεπτυγμένες χώρες ίδρυσαν τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, δημιουργώντας ταυτόχρονα τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάπτυξη διατλαντικών οικονομικών σχέσεων. Πρόδρομός του ήταν ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας που είχε ως στόχο μέσω του σχεδίου Μάρσαλ να δημιουργήσει συνεκτικές και υποστηρικτικές σχέσεις μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης ενώ παράλληλα οραματιζόταν μια συνεργασία οικονομικής φύσεως μεταξύ των χωρών της Δυτικής Ευρώπης, η οποία θα συνέβαλλε στην αντιμετώπιση των καταστροφών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου⁴². Σήμερα, οι 35 πιο αναπτυγμένες σε όλους τους τομείς χώρες του κόσμου αποτελούν το κύριο σώμα του ΟΟΣΑ (Νάσκου - Περράκη, 2015: 188). Η Ελλάδα ήταν κι αυτή από τις πρώτες χώρες που επικύρωσε τη συνθήκη περί ίδρύσεως του Οργανισμού το 1961 και συμμετέχει ενεργά στην πολιτική δράση του ΟΟΣΑ μέσω του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (Νάσκου - Περράκη, 2015: 188).

Ο ΟΟΣΑ θέτει ορισμένες βασικές θέσεις και κατευθύνσεις οι οποίες σταδιακά θα οδηγήσουν τα κράτη που τις ακολουθούν στη μεγαλύτερη δυνατή οικονομική ανάπτυξη, τη διασφάλιση υψηλού επιπέδου απασχόλησης καθώς και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κρατών - μελών του⁴³. Βασική όμως προϋπόθεση για την υλοποίηση αυτών των στόχων του Οργανισμού είναι με τη σειρά τους τα κράτη-μέλη να αξιοποιούν στο έπακρο τους οικονομικούς τους πόρους, να ενισχύουν την ανάπτυξη των τεχνολογιών και των επιστημών στο εσωτερικό τους και να δρουν υποστηρικτικά προς τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες. Ο Οργανισμός διαμορφώνει ένα περιβάλλον κατάλληλο για τη σύγκριση εφαρμογών πολιτικής, για την επίλυση κοινών προβλημάτων, τον προσδιορισμό και συντονισμό εθνικών και διεθνών πολιτικών (Νάσκου- Περράκη, 2015: 69). Ένας από τους πολλούς ειδικούς στόχους του ΟΟΣΑ είναι η προετοιμασία των νέων μέσα από τα εθνικά εκπαιδευτικά του συστήματα ώστε να είναι σε θέση να προσαρμοστούν στα σύγχρονα δεδομένα της αγοράς εργασίας και των διεθνών κοινωνικών προτύπων (Νάσκου-Περράκη, 2015: 192).

⁴²ΟΟΣΑ, διαθέσιμο στο: <http://www.oecd.org/>

⁴³OECD, διαθέσιμο στο: <http://www.oecd.org/>

Ένα ακόμη ιδιαίτερο χαρακτηριστικό πλεονέκτημα του Οργανισμού είναι η δυνατότητα να καλύπτει όλους τους τομείς των κυβερνητικών δραστηριοτήτων με τρόπο συστηματικό. Το ενδιαφέρον του ΟΟΣΑ για την τομέα της εκπαίδευσης αριθμεί αρκετά χρόνια και στηρίζεται στην παραδοχή ότι οι χώρες και τα άτομα μπορούν να επωφεληθούν από την παροχή υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης (Νάσκου-Περράκη., 2015: 79). Το 2002 η ενασχόληση του ΟΟΣΑ με την εκπαίδευση κατέστη μέρος της οργανωτικής δομής του Οργανισμού μετά την ανακοίνωση του Γενικού Γραμματέα για τη δημιουργία της ανεξάρτητης Διεύθυνσης Εκπαίδευσης. Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που θέτει η προαναφερθείσα Διεύθυνση Εκπαίδευσης και να είναι και ο ίδιος αποτελεσματικός, ο ΟΟΣΑ προβαίνει στη συλλογή δεδομένων για το υπό διερεύνηση κάθε φορά θέμα (Νάσκου – Περράκη., 2015: 80).

Η εκπαιδευτική δράση του ΟΟΣΑ καλύπτει όλο το εκπαιδευτικό φάσμα, από την εκπαίδευση των μικρότερων σχολικών βαθμίδων μέχρι την οργάνωση του σχολικού συστήματος και της ηγεσίας, τον προσδιορισμό του ρόλου των εκπαιδευτικών και της διαμόρφωσης των σχολικών προγραμμάτων, δίνοντας για πρώτη φορά την απαιτούμενη προσοχή και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επιπλέον, στο πλαίσιο της Δια Βίου Μάθησης ασχολήθηκε με την Εκπαίδευση Ενηλίκων, με στόχο οι γνωστικές τους ικανότητες να αναγνωρίζονται και να οδηγούν με επιτυχία στην απορρόφηση τους από την αγορά εργασίας (Νάσκου – Περράκη, 2015: 40 – 45).

Ο νέος αιώνας έφερε στο προσκήνιο νέους προβληματισμούς και ερωτήματα τα οποία έπρεπε να απαντηθούν άμεσα. Στο πλαίσιο διαμόρφωσης της Κοινωνίας της Γνώσης, υπήρχε η ανάγκη να προσδιοριστούν ο νέος ρόλος της σχολικής εκπαίδευσης αλλά και οι αρμοδιότητες των σχολείων οι οποίες δεν θα μπορούσαν να εκπληρωθούν από άλλους φορείς. Οι αυξημένες απαιτήσεις της σύγχρονης εκπαιδευτικής και οικονομικής πραγματικότητας ανάγκασαν τον ΟΟΣΑ να αμφισβητήσει τις ικανότητες των εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων αλλά και να απαιτήσει αυτά να προσαρμοστούν σε νέους υπερεθνικούς εκπαιδευτικούς κανονισμούς, οριζόμενους από ένα διεθνές εκπαιδευτικό καθεστώς. Ήδη από το 2000 σκιαγραφείται ένα νέο εκπαιδευτικό σύστημα «Schoolingfortomorrow» και μέσα σε

αυτό αναπτύσσεται μία «Εργαλειοθήκη» η εφαρμογή της οποίας θα ίσχυε μέχρι το 2020 και περιλάμβανε τρεις διαφορετικές εκδοχές⁴⁴:

- Διατήρηση των υπαρχόντων παραδοσιακών συστημάτων σχολικής εκπαίδευσης.
- Απόλυτη αναμόρφωση των υπαρχόντων συστημάτων σχολικής εκπαίδευσης.
- Απορρύθμιση των υπαρχόντων σχολικών συστημάτων.

Τι θα σήμαινε όμως πρακτικά η εφαρμογή καθεμιάς από τις παραπάνω εκδοχές; Η πρώτη εκδοχή θα οδηγούσε είτε στην συνέχιση της ελαττωματικής λειτουργίας των σχολείων λόγω της αδυναμίας τους να συμμορφωθούν στις προτεινόμενες αλλαγές είτε την μαζική απομάκρυνση των εκπαιδευτικών από το επάγγελμα λόγω ηλικίας ή χαμηλού ηθικού. Η δεύτερη εκδοχή σήμαινε την μεταμόρφωση του σχολείου είτε σε ένα κοινωνικό κέντρο είτε σε έναν οργανισμό που θα δίδασκε τον τρόπο μάθησης στους εκπαιδευομένους. Τέλος, η τρίτη εκδοχή είτε θα οδηγούσε σταδιακά στην υποκατάσταση του σχολείου από άλλους εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς φορείς είτε στην προσαρμογή της εκπαίδευσης στο ευρύτερο κόσμο της αγοράς εργασίας⁴⁵. Από τον ΟΟΣΑ προτιμότερη έχει κριθεί η δεύτερη εκδοχή με την προϋπόθεση της εφαρμογής δομικών μεταρρυθμίσεων στα ήδη υπάρχοντα σχολικά συστήματα.

⁴⁴OECD, 2000.

⁴⁵OECD, 2000.

2.6. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΥΝΕΣΚΟ

Η UNESCO ιδρύθηκε το 1945 μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στο πλαίσιο της παγκόσμιας προσπάθειας για την επαναφορά της ειρήνης, της ασφάλειας και της σταθερότητας. Αποτελεί έναν διεθνώς αναγνωρισμένο οργανισμό του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών και εξυπηρετεί την επικοινωνία διαφορετικών λαών και πολιτισμών, την επικύρωση διεθνών συμφωνιών και συνθηκών, προστατεύοντας παράλληλα τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ελεύθερη έκφραση, την εκπαίδευση και την παγκόσμια πολιτισμική κληρονομιά⁴⁶.

Η συμμετοχή της UNESCO στην ευρωπαϊκή εκπαιδευτική δραστηριότητα κατοχυρώνεται μέσω τριών επίσημων καταστατικών κειμένων:

- Το άρθρο 26 της Παγκόσμιας Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο ψηφίστηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και επικύρωσε την ισότητα όλων των ανθρώπων στο δικαίωμα της εκπαίδευσης⁴⁷.
- Τα άρθρα 28 και 29 της Σύμβασης για τα δικαιώματα του Παιδιού, τα οποία καθιστούσαν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση υποχρεωτική για όλα τα παιδιά⁴⁸.

Στις εκπαιδευτικές αρμοδιότητες πρώτη και κύρια ανήκε η διασφάλιση ποιοτικής εκπαίδευσης. Αυτό στην πράξη σήμαινε ότι υπήρχε άμεση ανάγκη να βελτιωθεί η ποιότητα του εκπαιδευτικού συστήματος για όλο το ηλικιακό φάσμα, δηλαδή από την προσχολική ηλικία μέχρι την εκπαίδευση ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένης και της επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και επιμόρφωσης (Γκόβαρης & Ρουσσάκης, 2008: 108 – 115). Στο παραπάνω εγχείρημα σημαντική βοήθεια θα αποτελούσε η σωστή αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και η ένταξή τους στο εκπαιδευτικό, σχολικό και μη, περιβάλλον. Η εφαρμογή των παραπάνω θα είχε ως αποτέλεσμα η εκπαίδευση να λειτουργεί ως ένα εργαλείο προς όφελος της βιώσιμης ανάπτυξης και της ευημερίας των κοινωνιών. Η UNESCO ανέλαβε να δείξει στις κοινωνίες πως η εκπαίδευση δεν είναι ένα πρόβλημα που έπρεπε να λυθεί αλλά ήταν η ίδια η λύση στα

⁴⁶Η Ουνέσκο και ο ρόλος της, διαθέσιμο στο: <https://www.mfa.gr/missionsabroad/unesco/greece-in-organization/unesco-kai-rolos.html>

⁴⁷Άρθρο 26 της Διακήρυξης ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, διαθέσιμο στο: <https://gr.humanrights.com/course/lesson/articles-26-30/read-article-26.html>

⁴⁸Άρθρο 29, Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα το Παιδιού, διαθέσιμο στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-2101-1992/arthro-29-diethnis-symvasi-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy>

πολλαπλά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που ταλάνιζαν την Ευρώπη το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα (Γκόβαρης&Ρουσσάκης, 2008: 108 – 115).

Για την αποτελεσματικότερη δράση του Οργανισμού ξεκίνησαν να λειτουργούν ορισμένοι φορείς όλοι υπό τον έλεγχο της UNESCO: το Διεθνές Ινστιτούτο Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, το Διεθνές Γραφείο Εκπαίδευσης, το Ινστιτούτο δια βίου Μάθησης και το Ινστιτούτο Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση. παράλληλα η UNESCO είχε εξ αρχής παροτρύνει τις συνεργασίες των εθνικών κυβερνήσεων μεταξύ τους σε θέματα εκπαίδευσης και παιδείας αλλά και η ίδια επεδίωξε να συνεργαστεί με την εκάστοτε εθνική κυβέρνηση⁴⁹.

Βασικός στόχος της UNESCO ήταν η υλοποίηση του νέου ευρωπαϊκού προγράμματος «Εκπαίδευση για όλους» το οποίο θεσμοθετήθηκε το 2011 και ενδιαφερόταν κυρίως για την εκπαίδευση των παιδιών, επιβάλλοντας την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως υποχρεωτική αλλά και την ανάπτυξη μαθησιακών δεξιοτήτων τόσο στους νέους – παιδιά όσο και στους ενήλικες, τη μείωση του αναλφαβητισμού και την εξασφάλιση της ισότητας των δύο φύλων. Επιπλέον επιδίωκε την αποτελεσματικότερη διοίκηση των περιφερειακών εκπαιδευτικών συστημάτων και αποζητούσε την ενδυνάμωση των υπερεθνικών επικοινωνιών για εκπαιδευτικά ζητήματα, όπως η κάλυψη των σύγχρονων εκπαιδευτικών αναγκών⁵⁰.

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων οι δράσεις της UNESCO περιλάμβαναν:

- Καταγραφή και επίβλεψη της σωστής εφαρμογής των διεθνών εκπαιδευτικών εργαλείων.
- Την παρουσίαση και ενδυνάμωση μαθησιακών δεξιοτήτων.
- Την παροχή βοήθειας προς τα κράτη – μέλη στην προσπάθειά τους για αναδιαμόρφωση των εκπαιδευτικών θεσμικών πλαισίων.
- Την προώθηση παγκόσμιων συνεργασιών και την υπεράσπιση με αποτελεσματικές πρακτικές και μεθόδους τους δικαιώματος όλων των ανθρώπων στην ποιοτική εκπαίδευση.
- Τη διαμόρφωση συγκεκριμένης Στρατηγικής για το διάστημα 2014 – 2021.

⁴⁹Unesco, Το μέλλον της Εκπαίδευσης, διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/futuresofeducation/>

⁵⁰Unesco, Εκπαίδευση για όλους, διαθέσιμο στο: <http://www.gsae.edu.gr/el/international-organisations/ounesko-unesco/ekpaidefsi-gia-olous-education-for-all-efa>

Οι παγκόσμιες προκλήσεις που λειτουργούσαν ως τροχοπέδη στο έργο της εκπαίδευσης ήταν μεταξύ άλλων το δημογραφικό πρόβλημα, οι οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες, η επιβλητική παρουσία των νέων Τεχνολογιών, και οι ραγδαίες εξελίξεις και απαιτήσεις στην αγορά εργασίας. Γι' αυτό και η Στρατηγική της UNESCO όφειλε να εστιάσει στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών συστημάτων ικανών στην προαγωγή ποιοτικής εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης για όλους, στην ανάπλαση δημιουργικών και υπεύθυνων πολιτών καθώς και στη διαμόρφωση μίας μελλοντικής ατζέντας για την Εκπαίδευση, βασισμένης σε ανθρωπιστικά και ολιστικά ιδεώδη (Γκόβαρης&Ρουσάκης, 2008: 195).

Οι βασικές αρχές στις οποίες θα έπρεπε να βασίζεται κάθε εκπαιδευτικό σύστημα και οι οποίες θα καταγράφονταν σε μία τέτοια εκπαιδευτική Ατζέντα είναι οι εξής:

- Το βασικό ατομικό δικαίωμα στην Εκπαίδευση άρρηκτα συνδεδεμένο με την ισχύ των υπόλοιπων ανθρώπινων δικαιωμάτων.
- Η αντιμετώπιση της εκπαίδευσης ως δημόσιο αγαθό.
- Η συμβολή της εκπαίδευσης στην πραγμάτωση της προσωπικής ολοκλήρωσης, της ειρήνης, της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, της ισότητας και πολιτειακής υπευθυνότητας.

Μέχρι το τέλος του 20^{ου} αιώνα η UNESCO ήταν ο μόνος Διεθνής Οργανισμός που είχε αναλάβει την συλλογή και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων σχετικών με την παγκόσμια εκπαιδευτική δραστηριότητα, ενέργεια η οποία αμφισβητήθηκε έντονα όταν άλλοι Οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ διεξήγαγε αντίστοιχες στατιστικές έρευνες. Αυτός ήταν και ο λόγος που το 1999 ιδρύθηκε στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής δράσης της UNESCO το Ινστιτούτο Στατιστικών Στοιχείων με στόχο την ποιοτική έρευνα γύρω από την εκπαίδευση, τις τεχνολογίες, τις επιστήμες και τον πολιτισμό. Αυτό που είναι σημαντικό να αναφερθεί είναι το γεγονός πως το έργο του Ινστιτούτου μένει προσηλωμένο στις πραγματικές εκπαιδευτικές ανάγκες των κρατών – μελών και δεν προχωρά σε ιεράρχηση των στατιστικών αποτελεσμάτων ανά εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα⁵¹.

Η καταπολέμηση των παραπάνω εκπαιδευτικών αδυναμιών όπως ο αναλφαβητισμός ή η εκπαιδευτική ανισότητα και η υλοποίηση των στόχων της UNESCO μπορούν να επιτευχθούν μόνο με την ουσιαστική συνεργασία των εθνικών κυβερνήσεων. Κίνητρο

⁵¹UIS, στο: <http://uis.unesco.org/>

για την πρακτική τους αφοσίωση αποτελεί η παροχή οικονομικής βοήθειας από εξωτερικούς συνδέσμους που συνεργάζονται με τον Οργανισμό, όπως για παράδειγμα η Παγκόσμια Τράπεζα, θέτοντας έτσι σε αυτή την υπερεθνική συνεργασία κάποιους δεσμευτικούς κανόνες για την αποτελεσματικότητα των Προγραμμάτων.

Αυτό που τελικά προκύπτει από τα παραπάνω είναι πως η εκπαιδευτική δράση της UNESCO, όπως αντίστοιχα και άλλων παρόμοιων Οργανισμών, δεν είναι αυτοτελής αλλά εξαρτάται στο μεγαλύτερο κομμάτι της από την ανταπόκριση των εξωτερικών παραγόντων, στην προκειμένη περίπτωση των εκάστοτε εθνικών κυβερνήσεων. Αυτό επί της ουσίας συνεπάγεται τη διαμόρφωση μίας παγκόσμιας εκπαιδευτικής κοινότητας καθώς και την παγκοσμιοποίηση των μαθησιακών στόχων της εκπαιδευτικής γραμμής του Οργανισμού.

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

3.1. ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^ο ΑΙΩΝΑ

Τα ελληνικά σχολεία και η ελληνική εκπαίδευση όχι μόνο υπήρχαν πολύ πριν δημιουργηθεί το ανεξάρτητο ελληνικό κράτος αλλά διαδραμάτισαν και πολύ σημαντικό ρόλο στον μετέπειτα εκπαιδευτικό προσανατολισμό και στην ευρύτερη λειτουργία της εκπαίδευσης (Ανδρέου, 1992: 89). Τομή βέβαια στην πορεία της εκπαίδευσης του Νεοελληνισμού αποτέλεσε η ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους το πρώτο μισό του 19ου αιώνα. Η νέα κρατική υπόσταση σήμαινε για την εκπαίδευση την θέσπιση και εφαρμογή ορισμένων νόμων που θα καθιέρωναν την υποχρεωτική εκπαίδευση, την αναδιαμόρφωση των επίσημων αναλυτικών προγραμμάτων καθώς και την ενίσχυση του εθνικού αισθήματος μέσα από τη διδασκαλία (Τερζής, 2010: 287).

Πιο συγκεκριμένα, το 1834 με νόμο αποφασίστηκε η λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου, το 1835 η λειτουργία Γυμνασίου και Λυκείου και το 1837 η δημιουργία Πανεπιστημίων. Η υποχρεωτική εκπαίδευση στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο, η οποία διαρκεί από έξι χρόνια στην κάθε βαθμίδα, θεσπίστηκε το 1929 (Τερζής, 2010: 289). Κατά τη δεκαετία του 1920 ενεργό ρόλο στην εκπαίδευση παίζει το Μαράσλειο Διδασκαλείο, το οποίο αναλαμβάνει τη στοιχειώδη εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και η Παιδαγωγική Ακαδημία, η οποία επικεντρώνεται κυρίως στην επιμόρφωση καθηγητών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και δευτερευόντως στον τομέα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αναλαμβάνοντας την επιμόρφωση Γυμνασιαρχών και Επιθεωρητών. Ο ρόλος των δύο αυτών εκπαιδευτικών οργάνων είναι περισσότερο καθοδηγητικός και εργαστηριακός (Ανδρέου, 1992: 95).

3.2. ΒΑΣΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Η τετραετία 1929-1932 μπορεί να θεωρηθεί ριζικά μεταβατική, τόσο στην πολιτική ζωή της χώρας, όσο και στην εκπαιδευτική. Σε αυτό το διάστημα γίνεται η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια για ολοκληρωτική διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος, με αφετηρία την αντικατάσταση των Διδασκαλείων από τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, οι οποίες λειτούργησαν ως μεταδευτεροβάθμια ιδρύματα για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας. Οι προσπάθειες αυτές θα

ανακοπούν απότομα τη δεκαετία του 1940 (Ανδρέου, 1992: 95). Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και αμέσως μετά ο Εμφύλιος θα γυρίσουν την Ελλάδα ξανά σχεδόν στο μηδέν και θα την αφήσουν γεμάτη οικονομικά προβλήματα και ακραίες κοινωνικές πολώσεις. Η εγκατάλειψη και καταστροφή των σχολικών κτηρίων, η απουσία εκπαιδευτικού προσωπικού, η έλλειψη κονδυλίων και η αδυναμία οργανωμένης εκπαιδευτικής δράσης είχαν σαν αποτέλεσμα την κατάρρευση του εκπαιδευτικού συστήματος (Ανδρέου, 1992: 96).

Η κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή το 1956 προσπάθησε να δώσει έμφαση στην επαγγελματική εκπαίδευση με την προοπτική μιας αναπτυσσόμενης οικονομικά κοινωνίας (Μπουζάκης, 2000: 50). Σε αυτό το εκπαιδευτικό πλαίσιο θα επιχειρούνταν ο συνδυασμός της κλασικής παιδείας και των θετικών επιστημών με στόχο οι εκπαιδευόμενοι να αποκτήσουν προσόντα αξιοποιήσιμα από τον οικονομικό τομέα. Για την επίτευξη όμως όλων των παραπάνω υπήρχε η ανάγκη χρηματοδότησης, νέας σχολικής οργάνωσης, νέων προγραμμάτων διδασκαλίας και μιας παιδείας για τους πολλούς και όχι για τους λίγους, ζητούμενα που δεν μπόρεσαν να υλοποιηθούν για αυτό και η επαγγελματική εκπαίδευση είναι ένας κλάδος με πολλές ελλείψεις μέχρι και σήμερα (Ανδρέου, 1992: 98).

Η εκπαίδευση έγινε προτεραιότητα για την ελληνική κοινωνία τη δεκαετία του 1960 και οι εκπαιδευτικές δράσεις αυτής της περιόδου είναι γνωστές ως Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964 (Τερζής, 2010: 344). Όλες οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις του 1964 ακυρώνονται με την επιβολή της δικτατορίας το 1967 και τίθενται σε αδράνεια μέχρι την πτώση της, το 1974, οπότε και ξεκινά μία νέα σελίδα για την Ελλάδα της Μεταπολίτευσης (Τερζής, 2010: 353 – 360). Από εδώ και στο εξής η ψήφιση εκπαιδευτικών νόμων και διατάξεων απαιτεί και την άμεση εφαρμογή τους, με αποτέλεσμα η θέση της εκπαίδευσης στην ελληνική κοινωνία να αλλάξει ριζικά. Το 1975 η Κυβέρνηση της Μεταπολίτευσης επανιδρύει με νόμο το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο γνωστό τώρα με την ονομασία «Κέντρο Εκπαιδύσεως, Μελετών και Επιμορφώσεως», το οποίο με επόμενο νόμο θα αποκτήσει και πάλι το πρώτο του όνομα (Τερζής, 2010: 353 – 360).

Η αρχή της μεταπολίτευσης το 1974 έφερε νέες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αποσκοπούσαν στην καλύτερη συνοχή και οργάνωση όχι μόνο όσον αφορά την

εκπαίδευση, αλλά και την ευρύτερη κοινωνία. Οι νόμοι που ψηφίστηκαν κατά τη διετία 1976-1977 ήταν καταλυτικής σημασίας και έθεσαν τις βάσεις για την διάρθρωση του σημερινού εκπαιδευτικού συστήματος (Μπονίδης, 2012: 61). Οι σημαντικότερες προβλέψεις αυτών των νόμων καθιέρωναν τη χρήση της Δημοτικής ως γλώσσας διδασκαλίας, την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση, την διαίρεση της Μέσης Εκπαίδευσης σε δυο κύκλους των τριών χρόνων ο καθένας (το Γυμνάσιο και το Λύκειο) καθώς και την διδασκαλία αρχαίων ελληνικών κειμένων από μετάφραση. Ιδρύονται ακόμη Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές και Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια (Τερζής, 2010: 353).

Η δεκαετία 1976-1986 αποτελούνταν από μια σειρά δοκιμασμένων και επιτυχημένων κοινών προγραμμάτων σπουδών, τα οποία άνοιξαν τον δρόμο για την δημιουργία προγραμμάτων κινητικότητας των μαθητών και φοιτητών στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης, όπως είναι σήμερα το Erasmus (Μπουζάκης, 2002: 117 – 120). Τα προγράμματα αυτά απευθύνονταν κυρίως σε μαθητές και φοιτητές της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με έμφαση στην αύξηση της κινητικότητας των φοιτητών και στην ανάπτυξη της συνεργασίας. Στόχος αυτών των προγραμμάτων ήταν η βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών μεταβατικών συνθηκών των νέων στην αγορά εργασίας (Ασδεράκη, 2008: 78 – 80).

Τη δεκαετία του 1980 καθιερώνεται ο θεσμός των Σχολικών Συμβούλων, επαναλειτουργεί το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, εισάγεται η διδασκαλία ειδικών μαθημάτων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και ιδρύονται τα Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια (Καζαμίας, 1986: 21 – 25). Στη συνέχεια, κατά τη δεκαετία του 1990 το λύκειο ονομάζεται Ενιαίο Λύκειο, καταργούνται τα ιδρυθέντα την προηγούμενη δεκαετία Πολυκλαδικά Λύκεια και ιδρύονται τα σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Καζαμίας, 1995: 10 – 12). Αυτή τη δεκαετία σημαντικό ρόλο αρχίζει να διαδραματίζει η αξιολόγηση τόσο των μαθητών όσο και των καθηγητών όχι μόνο από τους Διευθυντές των Σχολείων αλλά και από Σχολικούς Συμβούλους ενώ παράλληλα στα Πανεπιστήμια θεσμοθετείται το Πιστοποιητικό Εκπαιδευτικής και Διδακτικής Επάρκειας το οποίο προετοιμάζει τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς για την εισαγωγή τους στις σχολικές μονάδες (Τερζής, 2010: 357).

Από το τέλος της δεκαετίας του 1980, στον «Εθνικό Διάλογο» για την παιδεία προβάλλεται έντονα η ανάγκη της εναρμόνισης και της προσαρμογής του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος με αυτά των κρατών μελών με στόχο την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Κατά τη δεκαετία του 1990, οι πρωτοβουλίες για την επίλυση εκπαιδευτικών προγραμμάτων από τα εκάστοτε Υπουργεία είναι κατά βάση θετικές, παρόλο που υπήρχαν και ορισμένα αντιφατικά σημεία, τα οποία έπρεπε να αντιμετωπιστούν⁵².

Κατά το διάστημα 1985-1992 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκδηλώνει έντονο ενδιαφέρον στο κομμάτι ενίσχυσης των κοινοτικών προγραμμάτων δράσης εντός των εθνικών προγραμμάτων εκπαίδευσης καθώς και στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Στόχος αυτού του ενδιαφέροντος είναι η διασύνδεση οικονομίας και εκπαίδευσης σε υπερεθνικό επίπεδο, ενισχύοντας έτσι τη συμβολή των εκπαιδευτικών συστημάτων στην διαμόρφωση μιας ενιαίας αγοράς εργασίας. Υπήρχε ήδη η εμπειρία μιας δεκαετίας επιτυχούς πειραματισμού των «κοινών προγραμμάτων σπουδών» (1976-1986) που μπορούν να θεωρηθούν ως προπομπός των προγραμμάτων κινητικότητας στο χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης (Μπουζάκης, 2002: 46 – 50). Τα προγράμματα αυτά κινήθηκαν κυρίως στο χώρο της μεταδευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με έμφαση στις ανταλλαγές, στην κινητικότητα και στην ανάπτυξη της συνεργασίας στοχεύοντας στον επαναπροσδιορισμό των οικονομικών και κοινωνικών όρων της μετάβασης των νέων στην αγορά εργασίας (Ασδεράκη, 2008: 39 – 42).

Οι παραπάνω μεταρρυθμίσεις για την αποτελεσματικότερη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος ήταν άρρηκτα συνδεδεμένες και με την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική, η οποία μέχρι και σήμερα στέλνει κατευθυντήριες γραμμές σε κάθε κράτος-μέλος της, με την υποχρέωση του τελευταίου να συμμορφωθεί σε αυτές και να τις εντάξει στο δικό του σύστημα. Κατά την περίοδο 1985-1992, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέφρασε ένα έντονο ενδιαφέρον να προωθήσει κοινοτικές δραστηριότητες, οι οποίες θα εντάσσονταν στα εθνικά εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία με τη σειρά τους θα αποσκοπούσαν στη βελτίωση του τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (Ασδεράκη, 2008: 20). Με αυτό τον τρόπο θα προέκυπτε σύνδεση του κλάδου της παιδείας και της οικονομίας σε εθνικό επίπεδο, και κατ'

⁵²Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, 2011, διαθέσιμο στο: <http://www.epimorfosi.edu.gr/>

επέκταση το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα με τη σειρά του θα μπορούσε να συμμετέχει θετικά στην ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς και της κοινωνικής συνοχής.

3.3. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως ακριβώς ίσχυε και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες αποτέλεσε, από την αρχή της δημιουργίας του, έναν εθνικό και ιδεολογικό φορέα αλλά και μηχανισμό, ο οποίος επηρέαζε αλλά και επηρεαζόταν άμεσα από το νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Αυτό σήμαινε ότι η διοικητική βάση του εκπαιδευτικού συστήματος ήταν συγκεντρωτική και ελέγχονταν απευθείας από το Υπουργείο Παιδείας (Μπουζάκης, 2002: 28 – 40). Μέχρι και σήμερα, η δομή και η σύσταση του εκπαιδευτικού συστήματος χαρακτηρίζονται από τον έντονο συγκεντρωτισμό του και τη γραφειοκρατία, κυρίως όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων. Ο Υπουργός Παιδείας είναι υπεύθυνος για τη διοίκηση, για την επίβλεψη και την επιβολή τάξης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης καθώς και για την έκδοση νόμων, διαταγμάτων και εγκυκλίων για όλα τα σχολεία της χώρας, δημόσιων και ιδιωτικών (Μπουζάκης, 2002: 28 – 40). Η διοίκηση και ο έλεγχος όλων των βαθμίδων των σχολείων, τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών, γίνεται από μια αντίστοιχη Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, η οποία βρίσκεται εγκατεστημένη σε κάθε νομό ξεχωριστά.

Η διοίκηση στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ασκείται με ιεραρχική δομή πρώτα από το Υπουργείο Παιδείας και έπειτα από τις περιφερειακές και νομαρχιακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης και τις σχολικές μονάδες. Τα ιδρύματα Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυτοδιοικούνται και εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας, ενώ το ίδιο ισχύει και για τα ιδιωτικά σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Μπονίδης, 2012: 112). Η δημόσια εκπαίδευση είναι προσβάσιμη για όλους, παρέχεται δωρεάν και η χρηματοδότησή της ανήκει στις οικονομικές αρμοδιότητες του κράτους.

Παρακάτω αναφέρονται επιγραμματικά οι σημαντικότεροι φορείς διοίκησης της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Ασδεράκη, 2008: 55 – 60):

- Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (κατάργηση το 2012)

- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (στη θέση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου από το 2012)
- Οργανισμός σχολικών κτηρίων
- Οργανισμός Έκδοσης Διδακτικών Βιβλίων
- Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών
- Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης
- Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας
- Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών

3.4. ΟΙ ΒΑΘΜΙΔΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Η υποχρεωτική εκπαίδευση διαρκεί 10 έτη, με το πρώτο έτος φοίτησης να ανήκει στην προσχολική ηλικία (5 ετών), τα επόμενα έξι χρόνια η φοίτηση γίνεται στο δημοτικό σχολείο, το οποίο μαζί με το Νηπιαγωγείο αποτελούν την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. τα τρία τελευταία έτη της υποχρεωτικής εκπαίδευσης γίνονται στο Γυμνάσιο, το οποίο αποτελεί την πρώτη βαθμίδα της Μέσης Εκπαίδευσης. Στην υποχρεωτική εκπαίδευση ο μαθητής μεταβαίνει από το Δημοτικό στην Α' Γυμνασίου χωρίς εξετάσεις εισαγωγής (Τερζής, 2010: 188).

Οι απόφοιτοι του Γυμνασίου μπορούν να επιλέξουν να φοιτήσουν είτε σε Γενικό Λύκειο είτε σε Επαγγελματικό, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις τους. Τόσο το Γενικό όσο και το Επαγγελματικό Λύκειο αποτελούν τον δεύτερο κύκλο της Μέσης Εκπαίδευσης. Αυτοί είναι από τη μία το Γενικό Λύκειο, στο οποίο φοιτούν για τρία χρόνια και λαμβάνουν γενικές γνώσεις και από την άλλη το ΕΠΑΛ, το οποίο είναι Λύκειο επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το Γενικό Λύκειο στοχεύει στην παροχή παιδείας υψηλού επιπέδου και την καλλιέργεια δεξιοτήτων απαραίτητων για την αγορά εργασίας ενώ το ΕΠΑΛ στοχεύει στην γενική ουσιαστική γνώση και στην απόκτηση επαγγελματικής επάρκειας, χωρίς όμως εξειδίκευση (Μπουζάκης, 2002: 58).

Όσοι περνούν στην Β' τάξη ΓΕΛ ή ΕΠΑΛ, έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν να φοιτήσουν, χωρίς εξετάσεις, στην ΕΠΑΣ, η οποία ανήκει επίσης στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Η φοίτηση στην ΕΠΑΣ διαρκεί δύο χρόνια και οι απόφοιτοί της αποκτούν τέτοια ειδική κατάρτιση ώστε να μπορούν να ενταχθούν άμεσα στην αγορά εργασίας, είτε ως ειδικευόμενοι είτε ως τεχνίτες (Μπονίδης: 2012: 44). Εναλλασσόμενες μορφές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης προσφέρει το σύστημα μαθητεία του ΟΑΕΔ. Το σύστημα αυτό συνδυάζει την μόρφωση και την απόκτηση θεωρητικών γνώσεων με την πρακτική άσκηση και εργασία σε φορείς του δημόσιου και του ιδιωτικού φορέα (Μπουζάκης, 2002: 61).

Οι απόφοιτοι του δεύτερου κύκλου της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, δηλαδή του Γενικού και Επαγγελματικού Λυκείου αλλά και των ΕΠΑΣ, μπορούν να γραφτούν και να παρακολουθήσουν μαθήματα σε ΙΕΚ (Ιδρύματα Επαγγελματικής Κατάρτισης).

Η εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση γίνεται με το απολυτήριο Λυκείου. Και εξαρτάται από ένα σύστημα γενικών πανελλαδικών εξετάσεων, οι οποίες τελούνται

κάθε Μάιο. Κάθε μαθητής δίνει εξετάσεις στα μαθήματα που περιλαμβάνει η κατεύθυνση που επέλεξε. Ο αριθμός των εισακτέων είναι περιορισμένος σε όλο το φάσμα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για αυτό και οι θέσεις προσδιορίζονται από το Υπουργείο μετά από συνεννόηση με τους σχετικούς πανεπιστημιακούς φορείς (Μπονίδης, 2012: 119). Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι επίσης δωρεάν, καθώς παρέχεται δωρεάν σίτιση, συμμετοχή στο εισιτήριο των μεταφορικών μέσων και στη διαμονή των φοιτητών στις φοιτητικές εστίες εφόσον αυτοί πληρούν χαμηλά φορολογικά κριτήρια (Ασδεράκη, 2008: 82).

3^ο ΜΕΡΟΣ: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΥΠΕΡΕΘΝΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ 21^οΥ ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

4.1. ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

Το 2000 στη Λισσαβόνα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κατέθεσε στρατηγικό σχέδιο για την ενίσχυση της απασχόλησης, της οικονομικής μεταρρύθμισης και της ευρωπαϊκής συνοχής με στόχο να καταστεί η Ευρωπαϊκή Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη κοινωνία και οικονομία βασισμένη στη γνώση⁵³. Από εδώ και στο εξής στα κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα συναντάμε συνεχώς τους όρους «ανταγωνιστικός» και «ανταγωνιστικότητα», για αυτό και είναι απαραίτητο να δοθεί ο ορισμός της έννοιας όπως έχει διατυπωθεί από επίσημους Οργανισμούς.

Τι είναι λοιπόν η ανταγωνιστικότητα κατά τη γενική άποψη ορισμένων θεσμικών κειμένων;

1. Η ικανότητα να επιτευχθεί επιτυχία στις αγορές, η οποία θα οδηγήσει σε καλύτερο βιοτικό επίπεδο για όλους (Τσαούσης, 2005: 188 – 195).
2. Ο βαθμός κατά τον οποίο ένα έθνος μπορεί υπό καθεστώς ελεύθερου εμπορίου και δίκαιων συνθηκών αγοράς να παράγει αγαθά και υπηρεσίες, οι οποίες ανταποκρίνονται στη δοκιμασία των διεθνών αγορών, ενώ συγχρόνως διατηρεί κι επεκτείνει το πραγματικό εισόδημα των πολιτών μακροπρόθεσμα (Σταμέλος & Βασιλόπουλος, 2004: 20 – 28).
3. Η ικανότητα μιας χώρας να επιτύχει σταθερά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του κατά κεφαλήν Ακαθόριστου Εγχώριου Προϊόντος.
4. Η συλλογή πολιτικών παραγόντων και θεσμών η οποία καθορίζει το επίπεδο της ευημερίας που μπορεί να επιτευχθεί από μια οικονομία.

Τα υπάρχοντα προβλήματα στον χώρο της εκπαίδευσης στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν και οι στόχοι που τέθηκαν στο Συνέδριο της Λισσαβόνας, στο νέο αυτό

⁵³Εκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000): προς την Ευρώπη της καινοτομίας και της γνώσης, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac10241>

στρατηγικό πρόγραμμα, και συνοψίζονται επιγραμματικά στα εξής (Σταμέλος& Βασιλόπουλος, 2004: 25).

- η πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου και η μη ολοκλήρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης
- η περιορισμένη παρουσία γυναικών στους θετικούς επιστημονικούς κλάδους
- η έλλειψη βασικών δεξιοτήτων
- η ανεπαρκής συμμετοχή των ατόμων στη δια βίου μάθηση (μικρότερη από 12%)
- η έλλειψη εκπαιδευτικών και εκπαιδευτών
- τα χαμηλά ποσοστά αποφοίτησης από την ανώτατη εκπαίδευση

Αντιμέτωπη με αυτά τα ζητήματα, η Ευρωπαϊκή Ένωση, με αφετηρία τη στρατηγική της Λισσαβόνας, η οποία αποτελούσε ένα δεκαετές πρόγραμμα, θα εφαρμόσει ενεργές πολιτικές δράσεις, καθεμία από τις οποίες θα ανταποκρίνεται και σε ένα από τα παραπάνω προβλήματα. Ο χαρακτήρας των πολιτικών αυτών δράσεων είναι προσαρμοσμένος μέσα στο νέο μοντέλο της ευρωπαϊκής πολιτικής, η οποία πρεσβεύει την Κοινωνία της Γνώσης (Τσαούσης, 2005: 189). Το μοτίβο της προηγούμενης βιομηχανικής κοινωνίας έχει δώσει τη θέση του σε μια κοινωνία που έχει ως προτεραιότητα την γνώση, τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο. Πρώτο και κύριο μέλημα, επομένως, αποτελούσε η έμφαση στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση, και μερικά μέτρα – προτεραιότητες για την επίτευξη αυτού του στόχου ήταν ο εκσυγχρονισμός της Ανώτατης Εκπαίδευσης, η ύπαρξη κατάλληλα καταρτισμένων εκπαιδευτικών, η βέλτιστη δυνατή χρήση των τεχνολογικών πόρων σε εκπαιδευτικά προγράμματα, η «εκμετάλλευση» του ανθρώπινου κεφαλαίου, η πρόσβαση στη δια βίου μάθηση και κατ' επέκταση η επαγγελματική ενσωμάτωση των εκπαιδευομένων στην κοινωνία, το περιεχόμενο των δεξιοτήτων που πρέπει να παρέχονται κατά τη διάρκεια της δια βίου μάθησης και η αναγνώριση των γνώσεων που θα αποκτούσαν οι εκπαιδευόμενοι μέσα από τα προγράμματα σπουδών (Παντίδης&Πασιάς, 2004: 40). Η έμφαση στην εκπαίδευση και κατάρτιση θα οδηγούσε στην δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου γνώσεων, στον οποίο θα κυριαρχούσαν η έρευνα και η καινοτομία και όπου οι ανάγκες της παγκοσμιοποίησης θα καλύπτονταν από τη δια βίου μάθηση (Ασδεράκη, 2008: 92).

Ο όρος «δεξιότητες», οι οποίες απαιτούνται σε μία ιδανική Κοινωνία Γνώσεων, περιλαμβάνει ορισμένες βασικές ικανότητες τις οποίες οφείλει να διαθέτει κάθε άτομο στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης και είναι οι εξής (Τσαούσης, 2005: 151):

- Επικοινωνία στη μητρική γλώσσα
- Επικοινωνία σε ξένες γλώσσες
- Ικανότητα σε μαθηματικά
- Ικανότητα σε επιστήμες και τεχνολογία
- Ψηφιακή ικανότητα
- Κοινωνικές και πολιτικές δεξιότητες
- Επιχειρηματικότητα
- Πολιτισμική συνείδηση

Για την βέλτιστη επίτευξη των παραπάνω στόχων από όλα τα κράτη – μέλη, η ΕΕ εισήγαγε την Ανοικτή Μέθοδο Συντονισμού, η οποία ήταν ένα μέσο διάδοσης των βέλτιστων πρακτικών και της επίτευξης μεγαλύτερης σύγκλισης των εθνικών πολιτικών με τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ρουσσάκης&Γκόβαρης, 2008: 44 – 50). Η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού στηριζόταν στις κατευθυντήριες γραμμές των στόχων, σε χρονοδιαγράμματα και στατιστικά στοιχεία σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και σε ποιοτικούς και ποσοτικούς δείκτες συγκριτικά με κάθε κράτος - μέλος.

Το 2002, με τη Διακήρυξη της Κοπεγχάγης, η μαθησιακή διαδικασία αποκτά νέο, ισχυρότερο περιεχόμενο, καθώς διαμορφώνεται ένα νέο πλαίσιο αναγνώρισης των προσόντων που αποκτώνται με τη συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα⁵⁴. Τα Ευρωπαϊκά εργαλεία, τα οποία θα τα αναλύσουμε σε ξεχωριστό κεφάλαιο, αρχίζουν να παίζουν μεγαλύτερο ρόλο.

Η ουσιαστική αλλαγή στα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης θα συντελεστεί το 2007, με το νέο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «δια βίου Μάθηση», το οποίο είχε διάρκεια από το 2007 έως το 2013 και σε αυτό ενσωματώνονταν όλα τα προηγούμενα

⁵⁴ Διακήρυξη της Κοπεγχάγης, επίσημο κείμενο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aef0018>

εκπαιδευτικά προγράμματα (ΣΩΚΡΑΤΗΣ, LEONARDODAVINCI, κλπ.) ως υπό - ενότητες πλέον του νέου προγράμματος, καθώς και το πρόσφατα εφαρμοσμένο πρόγραμμα «eLearning». Πιο συγκεκριμένα, η οργάνωση και τα Αναλυτικά Προγράμματα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση θα ρυθμίζονταν από το πρόγραμμα «Comenius», ενώ στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σημαντικό ρόλο θα αποκτήσει το πρόγραμμα «Erasmus». Για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση αρμόδιο θα συνέχιζε να είναι το υπό-πρόγραμμα πλέον «LEONARDODAVINCI». Ξεχωριστό κλάδο για την εκπαίδευση των ενηλίκων θα αποτελούσε το πρόγραμμα «Grundvig», ενώ το Εγκάρσιο Πρόγραμμα θα προωθούσε τις ΤΠΕ. Τέλος, το πρόγραμμα JeanMonnet θα ασχολούνταν με τις επιχορηγήσεις των ευρωπαϊκών και μη ιδρυμάτων και Ενώσεων (Σταμέλος& Βασιλόπουλος, 2004: 107).

Οι στόχοι του προγράμματος «δια βίου Μάθηση» δεν διέφεραν σε σχέση με εκείνους των προηγούμενων προγραμμάτων, και ήταν η προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας, ο ενεργότερος ρόλος της μάθησης στην κοινωνική συνοχή και πολιτική συνείδηση, η μετάδοση ευρωπαϊκών αξιών όπως ο αλληλοσεβασμός και η ανεκτικότητα και η διάδοση ξένων γλωσσών και διαφορετικών πολιτιστικών στοιχείων. Έννοιες όπως καινοτομία, δημιουργικότητα, επιχειρηματικότητα, ισοτιμία, αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου εκπαιδευτικού προγράμματος το οποίο δίνει νέα ώθηση και μεγαλύτερη ισχύ στην ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική (Σταμέλος& Βασιλόπουλος, 2004: 107).

Η Στρατηγική της Λισσαβόνας μπορεί να θεωρηθεί ένα πρόγραμμα αρκετά επιτυχημένο καθώς στο τέλος της δεκαετίας του, μέσα από τις εκθέσεις που παρουσιάζονταν κάθε δύο χρόνια σχετικά με την πορεία των πολιτικών δράσεων, σημειώνεται σημαντική βελτίωση στα προβλήματα που υπήρχαν (Σταμέλος, Βασιλόπουλος &Καβασαλάκης, 2015: 35 – 50). Συγκεκριμένα στην Έκθεση του 2008 αναφέρεται μεγάλη πρόοδος συγκριτικά με την Έκθεση του 2002, καθώς αναγνωρίστηκε επίσημα η άτυπη μάθηση και βελτιώθηκαν τα εθνικά πλαίσια των επαγγελματικών προσόντων (Τσαούσης, 2005: 113 – 118). Το έργο όμως της εκπαιδευτικής πολιτικής, δεν σταματάει εδώ. Δεκαετία ανά δεκαετία αυξάνεται και δυσκολεύει, καθώς πολλά από τα υπάρχοντα προβλήματα, κυρίως εκείνο της εγκατάλειψης του σχολείου μεγεθύνονται με τρομακτική ταχύτητα και αν δεν

αντιμετωπιστούν ριζικά, θα υπερδιπλασιάσουν τα ποσοστά κοινωνικού αποκλεισμού. Το 2000 η εκπαίδευση μετατράπηκε σε μάθηση, σε προσωπική δηλαδή υπόθεση του καθενός για αυτό και θα παρουσιαστεί η ανάγκη εξεύρεσης νέων πηγών χρηματοδότησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ώστε να αποφευχθεί η απόχη των ατόμων από τη μαθησιακή διεργασία και να οξυνθούν οι κοινωνικές αναταραχές (Jarvis, 2004: 56).

4.2. Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΠΕΓΧΑΓΗΣ

Η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης είναι μία νομοθετική σύμπραξη των ευρωπαϊκών κρατών η οποία επικεντρώνεται στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης. Για την αποτελεσματική εφαρμογή της απαραίτητη προϋπόθεση είναι η συνεργασία των κοινωνικών εταίρων, ο ρόλος των οποίων είναι καθοριστικός για την προώθηση της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής και για την καθολική κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη (Sighn, 2015: 231 – 240).

Σύμφωνα με την Διακήρυξη, η Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα οφείλει να είναι μια Κοινωνία Γνώσης και η Εκπαίδευση η προϋπόθεση για την κοινωνική και οικονομική ευημερία όλων των πολιτών της. Τα κράτη μέλη της ΕΕ οφείλουν να ακολουθούν την γενική ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική και μέσω μιας εποικοδομητικής συνεργασίας να καταλήγουν σε ουσιώδεις λύσεις οι οποίες θα επικυρώνονται μέσω των πορισμάτων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας. Η Διακήρυξη της Κοπεγχάγης ξεπερνά κάθε προηγούμενη προσπάθεια στο πεδίο της εκπαίδευσης και της συνεργασίας και οραματίζεται μια ουσιαστικότερη σχέση στο χώρο της ΕΕΚ⁵⁵.

OCEDFOP και το European Training Foundation αποτέλεσαν βασικά εργαλεία για την υλοποίηση αυτών των οραμάτων. Η κινητικότητα των σπουδαστών και των εργαζομένων στην ΕΕ θα ενισχύονταν από την διαφάνεια και την αναγνώριση των προσόντων και των τίτλων σπουδών οι οποίες θα επιτυγχάνονταν χάρη σε αυτά τα δύο όργανα. Χάρη στη Διακήρυξη δημιουργήθηκαν κοινά συστήματα για τη μεταφορά και αναγνώριση των τίτλων σπουδών και των πιστωτικών μονάδων, την

⁵⁵Ο.π., διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003AG0048&from=DE>

οικοδόμηση οργανωμένων εκπαιδευτικών συστημάτων και την αξιολόγηση της μη τυπικής και άτυπης μάθησης στο πλαίσιο της ΕΕΚ⁵⁶.

⁵⁶Ιδρυμα Κρατικών Υποτροφιών, European Credits system for Vocational Education & Training-ECVET, διαθέσιμο στο: <https://www.iky.gr/el/ecvet-network>

4.3. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΑΒΟΝΑΣ

Το Δεκέμβριο του 2007 υπογράφηκε και δύο χρόνια μετά τέθηκε σε εφαρμογή η Συνθήκη της Λισσαβόνας με στόχο να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση πιο αποτελεσματική στην αντιμετώπιση παγκοσμίων διαστάσεων προβλημάτων. Από το κυρίως κείμενο της Συνθήκης, προκύπτουν δύο άρθρα που αναφέρονται λεπτομερώς στην εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση⁵⁷:

Άρθρο 165 (πρώην άρθρο 149 της ΣΕΚ)

- Η Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας και συμπληρώνοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία.
- Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο: να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και της διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών, να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών, να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών, να ευνοεί την ανταλλαγή νέων σπουδαστών, να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους στο δημοκρατικό βίο της Ευρώπης και να προωθεί την εκπαίδευση εξ αποστάσεως.
- Η Ένωση και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα παιδείας και αθλητισμού, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης.

Άρθρο 166 (πρώην άρθρο 150 της ΣΕΚ)

- Η εκπαιδευτική πολιτική της Ένωσης εστιάζει στην επαγγελματική κατάρτιση, στηρίζοντας και συμπληρώνοντας τις εκπαιδευτικές δράσεις των

⁵⁷Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 306, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=pl>

κρατών μελώντης και σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο και την οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης.

- Η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο: αφενός τη διευκόλυνση των βιομηχανικών προσαρμογών και μεταλλαγών, ιδίως μέσω της επαγγελματικής εκπαίδευσης και του επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, αφετέρου τη βελτίωση της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και της συνεχούς κατάρτισης, με απώτερο στόχο την επαγγελματική ένταξη και επανένταξη των εκπαιδευομένων στην αγορά της εργασίας. Επιπλέον, προωθεί την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση και ενισχύει την κινητικότητα των εκπαιδευτών και των εκπαιδευομένων, κυρίως νεαρών ηλικιών, τονώνει τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων στον τομέα της κατάρτισης και διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των συστημάτων κατάρτισης των κρατών μελών.

4.4. TO ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΗΣ ΜΠΡΥΖ

Με το Ανακοινωθέν της Μπρυζ κλείνει νομοθετικά η πρώτη δεκαετία του 21^{ου} σε θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής. Υπουργοί αρμόδιοι για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση των κρατών-μελών το 2010 ψήφισαν το Ανακοινωθέν, το οποίο ουσιαστικά αποτελεί επέκταση της Διακήρυξης της Κοπεγχάγης, εμπλουτίζοντας και θέτοντας την κύρια εκπαιδευτική γραμμή για την ΕΕΚ στην Ευρώπη της ερχόμενης δεκαετίας⁵⁸. Η χρονική στιγμή είναι ιδιαίτερα κομβική για την εξέλιξη των κρατών της ΕΕ καθώς η οικονομική κρίση που έχει παγκόσμιες διαστάσεις έχει οδηγήσει μεγάλο ποσοστό του εργατικού δυναμικού των χωρών σε ανεργία, κυρίως τους νέους. Αυτό δημιουργεί την επιτακτική ανάγκη να αναδιοργανωθεί άμεσα η οικονομία με αφετηρία τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που θα ανταποκρίνονται στις νέες διεθνείς απαιτήσεις. Μέσα σε μία αγορά εργασίας που συνεχώς εξελίσσεται οι άνθρωποι οφείλουν διαρκώς να εμπλουτίζουν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους ώστε να αποκτήσουν μια θέση εντός αυτής (Sighn, 2015: 150).

Η δεκαετία του '10 η οποία φτάνει προς το τέλος της, πράγματι, διακατέχεται από μια έντονη κοινωνική και πολιτισμική κρίση, πέρα από την δεδομένη οικονομική. Στη δεκαετία που διανύουμε σήμερα, στόχος είναι να συνεχιστεί η εφαρμογή των πολιτικών δράσεων όπως αυτές ορίστηκαν στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας, μέσω του προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020», το οποίο επιδιώκει την υλοποίηση της δια βίου μάθησης, την προαγωγή της ισοτιμίας, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα⁵⁹.

Ο ρόλος της ΕΕΚ είναι διπλός: αφενός συνεισφέρει στην απασχόληση και την οικονομική ανάπτυξη, αφετέρου συμμετέχει στις κοινωνικές αλλαγές στοχεύοντας στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής. Και στις δύο περιπτώσεις παρέχει όσο το δυνατόν πιο ισάξιες οικονομικές και επαγγελματικές ευκαιρίες τόσο στους νέους όσο και στους μεγαλύτερους, ανεξαρτήτως φύλου, καθώς και σε άτομα που για τον οποιοδήποτε λόγο αισθάνονται αποκλεισμένα από την αγορά εργασίας.

⁵⁸Στήριξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη, Ανακοινωθέν της Μπρυζ, διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/8739d626-1988-4453-a0b7-6f0554b06e2e/language-el>

⁵⁹Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία, πλαίσιο «ΕΚ 2020», διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_el

Οι λέξεις κλειδιά στη συνολική δράση της ΕΕΚ είναι η ποιότητα και η διασφάλιση (Μπουζάκης, 2006: 68). Εάν η Ευρώπη θέλει να παραμείνει ως η καλύτερη οικονομία, πρέπει να αναπτύξει ένα άριστο σύστημα ΕΕΚ. Σύμφωνα με το Ανακοινωθέν, δεύτερη δεκαετία πρέπει να έχει ως προτεραιότητα στην εξασφάλιση της ποιότητας και της διαφάνειας της ΕΕΚ σε όλη την Ευρώπη. Η παρότρυνση των ανθρώπων να εντάξουν στη ζωή τους το μοτίβο της δια βίου Μάθησης αποτελεί βασική προϋπόθεση της ένταξης και προσαρμογής τους στις νέες συνθήκες. Αυτός είναι και ο λόγος που πλέον οι ακαδημαϊκές δεξιότητες και γνώσεις είναι εξίσου σημαντικές με τις επαγγελματικές. Η νέα ευρωπαϊκή εκπαιδευτική γραμμή δίνει τη δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να μάθουν τον τρόπο απόκτησης νέων ακαδημαϊκών γνώσεων χωρίς να παραμελήσουν τα επαγγελματικά τους προσόντα (Μπουζάκης, 2006: 70).

Για την ανανέωση και αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εκπαιδευτικών συστημάτων σε παγκόσμιο επίπεδο τα εθνικά συστήματα της ΕΕΚ πρέπει να επικοινωνούν μεταξύ τους (Jarvis, 2004: 77). Με αυτόν τον τρόπο μαθητευόμενοι από άλλα ευρωπαϊκά κράτη καθώς και από χώρες του τρίτου κόσμου θα δείχνουν όλο και μεγαλύτερο ενδιαφέρον να μετακινηθούν από χώρα σε χώρα για εκπαιδευτικές δραστηριότητες (Ασδεράκη, 2008: 81 – 85). Αντ' αυτού η κινητικότητα εντός των ευρωπαϊκών συνόρων παραμένει χαμηλή εξαιτίας κυρίως της ανεπαρκούς πληροφόρησης σχετικά με τις εκπαιδευτικές δυνατότητες των νέων και τα τρέχοντα εκπαιδευτικά προγράμματα (Jarvis, 2004: 79).

Η σωστή εφαρμογή της ΕΕΚ εξαρτάται από τη δράση των εθνικών κυβερνήσεων και των διεθνών κοινωνικών εταίρων οι οποίοι μέσα από τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες της ΕΕΚ οφείλουν να συνεργάζονται με σκοπό την άμεση σύνδεση της ΕΕΚ με την αγορά εργασίας (Sighn, 2015: 220). Χρηματοδότηση απαιτείται επιπλέον και για την εκπαίδευση των ενηλίκων, όμως οι οικονομικές δυσκολίες που επικρατούν απειλούν να μειώσουν τις πρώτες μικρές αλλά σημαντικές προσπάθειες σε αυτόν τον τομέα. Αυτό οδηγεί στην ανάγκη για καινοτόμες ιδέες έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα σταθερό σύστημα χρηματοδότησης στο οποίο θα συμμορφώνονται όλα τα κράτη – μέλη και οι εκπαιδευτικοί φορείς αυτών (Τσαούσης, 2005: 100). Ο προσανατολισμός των εθνικών πολιτικών πρέπει να είναι διττός και να εστιάζει αφενός στις νέες ευκαιρίες απασχόλησης των νέων και αφετέρου στην άσκηση κοινωνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής. Η ΕΕΚ αποτελεί ένα ισχυρό όπλο για την

συνοχή της κοινωνίας, μιας κοινωνίας που ανταποκρίνεται απόλυτα στις νέες προκλήσεις που εμφανίζονται συνεχώς, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε εργασιακό επίπεδο (Sighn, 2015: 221 – 225).

4.5. Η ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ «Από τις προκλήσεις στις ευκαιρίες: προς ένα κοινό πλαίσιο στρατηγικής για τη χρηματοδότηση της έρευνας και της καινοτομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση»

Στις Βρυξέλλες το 2011, η Πράσινη Βίβλος με τίτλο «Από τις προκλήσεις στις ευκαιρίες: προς ένα κοινό πλαίσιο στρατηγικής για τη χρηματοδότηση της έρευνας και της καινοτομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση» οδηγεί στη δημιουργία της «Ένωσης Καινοτομίας», η οποία μέσω της τεχνολογικής ανάπτυξης και της επιχειρηματικότητας, στοχεύει στην παγκόσμια πρωτοπορία⁶⁰. Την περίοδο 2007-2013 χρηματοδοτούνται αρκετά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας ενώ παράλληλα λειτουργεί και δραστηριοποιείται το «Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας» σε τέσσερις τομείς: έρευνα, ανάπτυξη και καινοτομία, επιχειρηματικότητα, τεχνολογία Πληροφορικής και Επικοινωνίας, ανάπτυξη ανθρώπινου κεφαλαίου⁶¹. Στο Στρασβούργο το 2012 διατυπώθηκαν προτάσεις ανασχεδιασμού της εκπαίδευσης για καλύτερα κοινωνικά κι οικονομικά αποτελέσματα ενώ το 2013 δημιουργείται το πρόγραμμα δράσης για την επιχειρηματικότητα το οποίο περιλάμβανε επιχειρηματική κατάρτιση για την δημιουργία θέσεων εργασίας, και καθιερώνεται η ημέρα ευρωπαϊκής επιχειρηματικότητας για τους μαθητές της τελευταίας τάξης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα της Ρίγας για τα έτη 2015-2020 αναδεικνύουν τη μάθηση στο χώρο εργασίας, τους μηχανισμούς διασφάλισης ποιότητας της εκπαίδευσης, τις υπηρεσίες προσανατολισμού, την πιστοποίηση τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης και την εξέλιξη εκπαιδευτικών, εκπαιδευτών και επιμορφωτών⁶².

Τέλος αξίζει να αναγραφεί ένα απόσπασμα από την Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2012, το οποίο αναφέρει ότι «οι περικοπές του προϋπολογισμού για την παιδεία ενέχουν τον κίνδυνο υπονόμευσης του δυναμισμού της οικονομικής ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας. Οι έξυπνες επενδύσεις συμβαδίζουν με την έξυπνη πολιτική μεταρρύθμισης που συμβάλλει στην βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και κατάρτισης. Απαιτείται ένας ευρέως προβληματισμός στον οποίο να συμμετέχουν όλα τα ενδιαφερόμενα μέλη, ώστε να εντοπιστούν οι

⁶⁰ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ Από τις προκλήσεις στις ευκαιρίες: προς ένα κοινό πλαίσιο στρατηγικής για τη χρηματοδότηση της έρευνας και της καινοτομίας στην ΕΕ, COM/2011/0048, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0048>

⁶¹Ο.π., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0048>

⁶²Ο.π., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0048>

αποτελεσματικές μέθοδοι για την κατανομή των αντίστοιχων οικονομικών επιβαρύνσεων και την εξεύρεση νέων πηγών χρηματοδότησης»⁶³.

⁶³Κοινή έκθεση 2012 «Εκπαίδευση και κατάρτιση σε μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς Ευρώπη»(2012/C 70/05), διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012XG0308\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012XG0308(01)&from=EN)

4.6. Η ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ 2020

Το νέο πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020» αποτελεί μία νέα στρατηγική ευρωπαϊκής συνεργασίας η οποία έχει σαν κεντρικό άξονα τον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Το νέο αυτό πλαίσιο αποτελείται από ορισμένες θέσεις και μεθόδους οι οποίες θα ρυθμίζουν τους κύριους και επιμέρους στόχους της νέας πολιτικής γραμμής. Ο κύριος στόχος του νέου προγράμματος δεν είναι άλλος από το να αναπτυχθούν ακόμη περισσότερο τα ήδη υπάρχοντα εκπαιδευτικά συστήματα στο εκάστοτε κράτος – μέλος και να δημιουργηθούν όπου δεν υπάρχουν οι βάσεις για ποιοτική εκπαίδευση. Σύμφωνα με το πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020», στο επίκεντρο βρίσκεται το μοντέλο της δια βίου Μάθησης ενώ το σύνολο των στόχων ταυτίζονται με τις επιδιώξεις της στρατηγικής «Ευρώπη 2010». Οι νέες εκπαιδευτικές πολιτικές οφείλουν να μεριμνούν για την ανάπτυξη ειδικών δεξιοτήτων εξίσου για όλους του πολίτες καθώς και για τη διασφάλιση της βιώσιμης οικονομικής ευμάρειας και απασχολησιμότητας⁶⁴. Η «Εκπαίδευση και Κατάρτιση του 2020» πρέπει να εντάξει όλα τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης καλύπτοντας όλα τα επίπεδα και τα είδη μάθησης. Τα συμπεράσματα θέτουν τέσσερις στρατηγικούς στόχους για το πλαίσιο (Sighn, 2015: 205):

- Πρακτική εφαρμογή της δια βίου Μάθησης και ανάπτυξη κινητικότητας μεταξύ των διαφορετικών ευρωπαϊκών συστημάτων εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.
- Βελτίωση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης εστιάζοντας στην ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων.
- Εκπαιδευτική και επαγγελματική ισοτιμία.
- Κοινωνική συνοχή
- Δημιουργικότητα και καινοτομία
- Επιχειρηματικό πνεύμα σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.
- Ανάπτυξη ψηφιακών γνώσεων και ικανοτήτων, πνεύμα πρωτοβουλίας και πολιτισμική συνείδηση⁶⁵.

⁶⁴Ευρώπη 2020 : η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aem0028>

⁶⁵Εκπαίδευση, κατάρτιση και νεολαία, διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/topics/education-training-youth_el

Τον Νοέμβριο του 2015 το Συμβούλιο των Υπουργών Παιδείας και η Επιτροπή ενέκριναν τις νέες αναθεωρημένες προτεραιότητες του προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020». Για την περίοδο 2016-2020, καθορίστηκε μια σειρά από νέες προτεραιότητες για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης⁶⁶. Οι προτεραιότητες πήραν τη μορφή κοινής έκθεσης, που εγκρίθηκε τόσο από το Συμβούλιο των υπουργών Παιδείας όσο και από την Επιτροπή τον Νοέμβριο του 2015. Οι έξι προτεραιότητες για την περίοδο 2016-2020 είναι⁶⁷:

- Η ενίσχυση της απασχολησιμότητας και της κοινωνικής ευημερίας μέσω της διαμόρφωσης κατάλληλων και ποιοτικών δεξιοτήτων.
- Ίσες ευκαιρίες εκπαίδευσης χωρίς εθνικές και κοινωνικές διακρίσεις
- Καινοτόμες εκπαιδευτικές δράσεις και πλήρως ενταγμένες στις ψηφιακές και τεχνολογικές εξελίξεις
- Δυναμικό εκπαιδευτικό προσωπικό
- Αναγνωρισμένα με διαφανείς διαδικασίες επαγγελματικά προσόντα
- Ποιοτικά και αποτελεσματικά συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης⁶⁸.

⁶⁶Ευρώπη 2020 : η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aem0028>

⁶⁷Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία, πλαίσιο «ΕΚ 2020», διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_el

⁶⁸Ο.π., διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_el

4.7. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση όπως εκτενώς αναλύθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια, αλλά και οι διεθνείς οργανισμοί ΟΟΣΑ και UNESCO, προωθούν την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση με αλλαγές και ώθηση προς την ιδιότητα του ευρωπαίου πολίτη. Παιδιά και εκπαιδευτικοί, καλούνται να αναδιαμορφώσουν τους ρόλους τους προς την κοινωνία της Γνώσης. Η αλλαγή αυτή ξεκινάει πρωταρχικά από τους εκπαιδευτικούς και τη δυνατότητά τους να εμψύχουν τη νέα γνώση και επεκτείνεται στους εκπαιδευόμενους.

Η δια βίου μάθηση εισάγεται ταυτόχρονα από τρεις Διεθνείς Οργανισμούς: τον ΟΟΣΑ, κατά την 4η Σύνοδο της επιτροπής Παιδείας του σε επίπεδο Υπουργών Παιδείας με θέμα: «Για να καταστεί η Διά Βίου Μάθηση Πραγματικότητα για Όλους», από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία ορίζει το 1996 ως «Ευρωπαϊκό Έτος της Διά βίου Μάθησης», ενώ παράλληλα κυκλοφορεί και το Λευκό Βιβλίο: «Διδασκαλία και Μάθηση - Προς την Κοινωνία της Γνώσης. Επιπροσθέτως, η Unesco, η οποία δημοσιεύει την έκθεση της διεθνούς επιτροπής «*Η Εκπαίδευση - Μέσα της κρίβει έναν Θησαυρό*», σύμφωνα με την οποία η διά βίου μάθηση αποτελεί έναν από τους τέσσερις πυλώνες της (Σταμέλος, Βασιλόπουλος & Καβασακάλης, 2015: 188). Όπως αναφέρουν οι παραπάνω είναι εμφανές ότι υποδηλώνεται και μετατοπίζεται η συλλογική ευθύνη για την κοινωνία σε ατομική ευθύνη, στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών στόχων.

Η Ελλάδα δεν μένει έξω από αυτά από πολύ νωρίς. Στα προγράμματα που σχετίζονται με την επαγγελματική κατάρτιση περιλαμβάνονται, όπως είδαμε επιγραμματικά παραπάνω, μελετώντας το πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης LEONARDODAVINCI, τα προγράμματα Comett, Petra, Force, Eurotechnet, Hlios, Iris. Το πρόγραμμα Comettaσχολεύεται με την επικοινωνία των ιδρυμάτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και του χώρου της βιομηχανίας με στόχο την απόκτηση δεξιοτήτων των εκπαιδευόμενων στον κλάδο των νέων τεχνολογιών⁶⁹. Στο πλαίσιο του προγράμματος και σε απάντηση των τεχνολογικών αλλαγών και των κοινωνικών μεταλλαγών πραγματοποιούνται διακρατικές δράσεις αρχικής και συνεχούς

⁶⁹Πρόγραμμα Comett, διαθέσιμο στο: <http://www.comet.ucar.edu/>

επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι οποίες έχουν σαν στόχο να ενθαρρύνουν σε ευρωπαϊκό πλαίσιο τη συνεργασία πανεπιστημίων και επιχειρήσεων. Το 1988 εγκρίθηκε η δεύτερη φάση του προγράμματος ComettII, η οποία διήρκησε μία τετραετία (1990-1994) και κόστισε περίπου 200 εκατομμύρια ECU (Jarvis, 2004: 171).

Το πρόγραμμα Petraδραστηριοποιείται στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης των νέων και της προετοιμασία τους για την ένταξη στην αγορά εργασίας. Η περίοδος δράσης του διαρκούσε από το 1988 μέχρι το 1992 και μετά από κάποιες τροποποιήσεις συνέχισε ως πρόγραμμα PetraII για άλλα τρία χρόνια⁷⁰. Το πρόγραμμα υποστήριζε και συμπλήρωνε εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες των κρατών μελών, τα οποία επιθυμούσαν να εξασφαλίσουν σε όλους τους ενδιαφερομένους την παροχή ενός ή δύο ετών αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης και την απόκτηση επαγγελματικών προσόντων αναγνωρισμένων από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους στο οποίο αποκτώνται⁷¹.

Το πρόγραμμα Forceασχολείται με τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση στο χώρο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Στις αρμοδιότητες του προγράμματος ήταν να συστηματοποιήσει την καταβολή επενδύσεων στη συνεχή επαγγελματική κατάρτιση, να ενθαρρύνει καινοτομίες στη διαχείριση, στη μεθοδολογία και στον εξοπλισμό της συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης, να συμβάλλει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών συνεχούς επαγγελματικής κατάρτισης και της ικανότητάς τους να ανταποκρίνονται στις μεταβολές που συντελούνται στην ευρωπαϊκή αγορά εργασίας⁷². Οι δράσεις του προγράμματος αναπτύσσονται σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο και αφορούν εταιρείες, δημόσιες αρχές, φορείς κατάρτισης και επιχειρήσεις. Για την εφαρμογή αυτού του προγράμματος, σύμφωνα με απόφαση του Συμβουλίου, οι κοινωνικοί εταίροι οφείλουν να συνεργασθούν στενά σε εθνικό και διεθνές επίπεδο⁷³.

Τέλος, το πρόγραμμα Eurotechnetεπικεντρωνόταν στις τεχνολογικές και ψηφιακές καινοτομίες στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης προκειμένου να ληφθούν

⁷⁰Επαγγελματική Κατάρτιση – LEONARDO, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_95_203

⁷¹Ο.π., διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_95_203.

⁷²Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3906/89 του Συμβουλίου, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ae50004>

⁷³Ο.π., διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ae50004>

υπόψη οι τρέχουσες και μελλοντικές τεχνολογικές μεταβολές και οι επιπτώσεις τους στην απασχόληση, την εργασία και τα αναγκαία τυπικά προσόντα⁷⁴.

Άλλα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης ήταν:

- Το πρόγραμμα Iris (1988-1993), αρμόδιο για τον σχεδιασμό και τη χρηματοδότηση προγραμμάτων κατάρτισης και επανεκπαίδευσης των γυναικών με στόχο την ένταξή τους στην αγορά εργασίας.
- Το πρόγραμμα Hlios (1988-1991) σχετικά με την επαγγελματική κατάρτιση ατόμων με ειδικές ανάγκες.
- Το πρόγραμμα Tempus (1990-1994) με στόχο την αναδιοργάνωση των συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης. Το πρόγραμμα γνώρισε επιτυχία για αυτό και συνέχισε με τη δεύτερη φάση του το 1994-2000 και την τρίτη φάση του (2000-2006) (Μπουζάκης, 2002: 60).

Με μια αποτίμηση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που εφαρμόστηκαν στο ελληνικό σύστημα βάσει πάντοτε των επιταγών της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, καταλήγουμε στη διαπίστωση ότι οι κατευθυντήριες γραμμές και τελικά τα αποτελέσματα ίσως ήταν εντελώς διαφορετικά αν δεν υπήρχαν, ήδη από δύο χρόνια νωρίτερα, το 1993, στο πλαίσιο της Συνθήκης του Μάαστριχ, η Λευκή Βίβλος «Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση» και η Πράσινη Βίβλος «Για την Ευρωπαϊκή διάσταση της Εκπαίδευσης» καθώς και η Λευκή Βίβλος του 1995 με τίτλο «Διδασκαλία και Μάθηση. Προς την Κοινωνία της Γνώσης» (Ιωακειμίδης, 1995: 302).

Η βασική αρχή της Λευκής Βίβλου του 1993 ήταν ότι η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση αποτελούσαν τη λύση στα κοινωνικά προβλήματα της εποχής και την απάντηση στη συνεχώς αυξανόμενη ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Για αυτό το λόγο οι άξονες δράσης της ήταν η καταπολέμηση της ανεργίας μέσω της εξειδίκευσης, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, η αύξηση και ο εμπλουτισμός θέσεων απασχόλησης, ενώ οι κυριότερες προτάσεις της ήταν η ενθάρρυνση της απόκτησης περαιτέρω γνώσεων, η προσέγγιση του σχολείου και έπειτα του επιχειρησιακού τομέα, η προσφορά δεύτερων ευκαιριών σε ενήλικες που

⁷⁴Χρηματοδοτήσεις της ΕΕ, διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/funding-grants_el

επιθυμούν να εργαστούν αλλά δεν διαθέτουν τα κατάλληλα εφόδια και η επάρκεια σε τρεις τουλάχιστον ευρωπαϊκές γλώσσες ως εφόδιο στην προσπάθεια των ατόμων να επιτύχουν τους στόχους τους στον τομέα της επαγγελματικής τους αποκατάστασης (Τσαούσης, 2005: 217).

Αντίστοιχα και η δράση της Πράσινης Βίβλου για την Ευρωπαϊκή διάσταση της Εκπαίδευσης ορίζεται από την παράγραφο 3 του άρθρου 126 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχετικά με την εξασφάλιση παιδείας υψηλού επιπέδου και οι στόχοι της απέκτησαν υλική υπόσταση μέσω των παραπάνω προγραμμάτων (Τσαούσης, 2005: 217). Συμπερασματικά, εύκολα διαπιστώνουμε τη μέγιστη σημασία της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης τόσο ατομικά όσο και κοινοτικά. Ατομικά, συμβάλλει στην προσαρμογή των επαγγελματικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων των ατόμων στις ανάγκες της εργασίας και αυτό με τη σειρά του αυξάνει την ανταγωνιστικότητα που τόσο επιδιώκει ο εργασιακός χώρος. Κοινοτικά, οδηγεί στην ενθάρρυνση της συνεργασίας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και στην προώθηση της ποιοτικής εκπαίδευσης μέσω των καινοτομιών (Ιωακειμίδης, 1995: 315).

4.8. ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ & ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Με τον νόμο 2009/1992 δημιουργήθηκε ένα «Εθνικό Σύστημα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης» το οποίο θα επόπτευε όλες τις τυπικές δραστηριότητες σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση⁷⁵. Τον έλεγχο της λειτουργίας του νέου αυτού συστήματος είχε το Υπουργείο Παιδείας μέσα από ένα νεοσύστατο Οργανισμό Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το Υπουργείο Εργασίας, εκτός από τον έλεγχο των σχολών μαθητείας, ήταν αρμόδιο και για όλες τις άτυπες δραστηριότητες κατάρτισης των οποίων την χρηματοδότηση είχε αναλάβει μερικώς τουλάχιστον το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Στόχοι του νέου εθνικού συστήματος (Ε.Σ.Ε.Ε.Κ) ήταν⁷⁶:

- Η οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (ΕΕΚ)
- Η παροχή πιστοποιητικού για τη συμμετοχή σε κάποιο πρόγραμμα ΕΕΚ

⁷⁵Ν. 2009/1992, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2009-1992.html>

⁷⁶Ν. 3191/2003, διαθέσιμο στο: http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3191_03.htm

- Η εναρμόνιση της ΕΕΚ με το εκπαιδευτικό σύστημα
- Ηπραγματοποίησηεθνικών ή κοινοτικών προγραμμάτων ΕΕΚ

Η δράση του Ε.Σ.Ε.Ε.Κ. εξαρτάται από τα συνεχώς μεταβαλλόμενα δεδομένα της αγοράς εργασίας, την οικονομική και κοινωνική κατάσταση του κάθε κράτους και την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο. Οι παραπάνω παράγοντες οδηγούν το Ε.Σ.Ε.Ε.Κ. στη διαμόρφωση και ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων με τους κοινωνικούς εταίρους, με δημόσιους και ιδιωτικούς εκπαιδευτικούς φορείς, και με αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας⁷⁷. Από τα παραπάνω προκύπτει το συμπέρασμα πως η θεσμοθέτηση της ΕΕΚ στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε για να αποκτήσουν οι νέοι εξειδικευμένες επαγγελματικές δεξιότητες.

Ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ο.Ε.Ε.Κ) ρυθμίζει καθοριστικά την ΕΕΚ στη χώρα μας. Ένα μέρος της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης ως προς τα βασικά της σημεία παρέχεται στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού συστήματος ενώ μεγαλύτερη εξειδίκευση αποκτάται στο πλαίσιο ενός ειδικό συστήματος κατάρτισης (Μπουζάκης, 2002: 255). Η εξήγηση αυτού του διαχωρισμού είναι ότι το εκπαιδευτικό σύστημα παρέχει ένα στοιχειώδες ποσοστό επαγγελματικής κατάρτισης ικανό να προετοιμάσει τους μαθητές για την επαγγελματική τους προσαρμογή.

Ο Ν. 2009/1992 (άρθρο 6) ορίζει ότι η εξειδικευμένη κατάρτιση και οι περισσότερες μορφές της συνεχούς κατάρτισης οφείλουν να παρέχουν πιστοποιητικό παρακολούθησης εθνικά αναγνωρισμένο, το οποίο θα προκύπτει από την απόδοση του εκπαιδευομένου⁷⁸. Μάλιστα, σε κάθε μία από τις 13 περιφέρειες της χώρας δρούσε μία Τριμελή Συμβουλευτική Επιτροπή, στην οποία οι κοινωνικοί εταίροι εκπροσωπούσαν ισότιμα. Οι επιτροπές αυτές ήταν μεταξύ άλλων υπεύθυνες για τη σύσταση ειδικών εξεταστικών επιτροπών με βασική αρμοδιότητα τη διεξαγωγή εξετάσεων για κάθε ειδικότητα κατάρτισης υπό την καθοδήγηση και τον έλεγχο πάντοτε της Κεντρικής Επιτροπής Εξετάσεων⁷⁹.

⁷⁷Ο.π., http://www.dsnet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3191_03.htm

⁷⁸Ν. 2009/1992, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2009-1992.html>

⁷⁹Ν. 2009/1992, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/inner.php/kat-ekpaideuse/n-2009-1992.html?print=1>

Μέχρι το 1999-2000 η επικοινωνία και ο συντονισμός ανάμεσα στην αρχική και συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση ήταν μειωμένα, αλλά, εκείνη την περίοδο ασκήθηκε πίεση από τους κοινωνικούς εταίρους και αποφασίστηκε η λήψη εντατικότερων μέτρων για τη στενότερη συνεργασία και τον αποτελεσματικότερο συντονισμό. Αυτή η απαίτηση είχε ως συνέπεια την ψήφιση του νόμου 3191/2003 για την ανάπτυξη ενός «Εθνικού Συστήματος Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση» (Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α.)⁸⁰. Με τον παραπάνω νόμο, το Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α. αποτέλεσε ένα συγκροτημένο σύνολο συνεργατικών και αρμονικών μεταξύ τους λειτουργιών, οι οποίες οδηγούσαν με τρόπο ενιαίο και ολοκληρωμένο στο σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής η οποία περιλάμβανε και τη δημιουργία δεσμών μεταξύ της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες, εκπαιδευτικές και κοινωνικές του κάθε ατόμου σε ότι αφορά την απόκτηση γνώσεων και ικανοτήτων και ταυτόχρονα η αγορά εργασίας να μπορεί να βρει τα επαγγελματικά στελέχη τα οποία διαθέτουν συγκεκριμένη ειδικότητα και επαρκή προσόντα (Καρατζογιάννης & Πανταζή, 2014: 210 – 215).

Το Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α. αποτελούνταν από τα παρακάτω πέντε υποσυστήματα, τα οποία ήταν και είναι υπεύθυνα για την πραγματοποίηση των λειτουργιών του Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α (Καρατζογιάννης & Πανταζή, 2014: 210 – 215):

- 1) Σύστημα Έρευνας για τις ανάγκες της Αγοράς Εργασίας
- 2) Σύστημα Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης
- 3) Σύστημα Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης
- 4) Σύστημα Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης
- 5) Σύστημα Πιστοποίησης της Επαγγελματικής Κατάρτισης και των Επαγγελματικών Προσόντων

Το 2005 έγινε μία ακόμη σημαντική αλλαγή με το Υπουργείο Εργασίας και το Υπουργείο Παιδείας να προωθούν από κοινού την εφαρμογή του νέου νόμου 3369/2005 περί «Συστηματοποίησης της Δια Βίου Μάθησης» (Καρατζογιάννης & Πανταζή, 2014: 217 – 219). Ο συγκεκριμένος νόμος αποτέλεσε την πρώτη

⁸⁰Νόμος 3191/2003, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-3191-2003.html>

ολοκληρωμένη στρατηγική γραμμή για τη δια βίου μάθηση σε εθνικό επίπεδο, σε αντίθεση με τις ως επί το πλείστο διάσπαρτες εκπαιδευτικές κινήσεις χωρίς κανένα ουσιαστικό αποτέλεσμα κατά το παρελθόν. Ο νόμος ορίζει τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις που έχει κάθε εμπλεκόμενος στην επαγγελματική εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση οργανισμός. Τίθενται επίσης οι βάσεις για την ίδρυση και τη λειτουργία της «Εθνικής Επιτροπής Δια βίου Μάθησης», η οποία λαμβάνει υπόψη τον καλύτερο εντοπισμό των αναγκών της δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, τη βελτιωμένη συνεργασία μεταξύ των συμμετεχόντων στη δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση και τη σύνδεση με το Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α (Καρατζογιάννης & Πανταζή, 2014: 220 – 223).

Ειδικότερα, ο νόμος ορίζει το νομικό πλαίσιο για (Καρατζογιάννης & Πανταζή, 2014: 220 – 223):

- Να θεσπιστούν επαγγελματικά περιγράμματα τα οποία θα αναλάβει το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης σε συνεργασία με τους κοινωνικούς εταίρους.
- Να καθιερωθούν προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης τη διεξαγωγή των οποίων θα αναλαμβάνει ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης για την αρχική επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης για τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση.

Ο νόμος περιέχει και ορισμένες σημαντικές διατάξεις⁸¹ σύμφωνα με τις οποίες ιδρύονται:

- Μία ισχυρή 15μελής επιτροπή με βασική αρμοδιότητα να ελέγχει και να συντονίζει τις υπηρεσίες των κλάδων της δια βίου μάθησης.
- Μία διοικητική μονάδα για τεχνική υποστήριξη.
- Ινστιτούτα Δια Βίου Εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια και στα Ανώτατα Τεχνολογικά Ιδρύματα.

⁸¹Καρατζογιάννης & Πανταζή, 2014: 220 – 223.

Ακόμη, οι διατάξεις φρόντιζαν να κατανεμηθούν σαφείς ρόλοι και αρμοδιότητες όσον αφορά τον τύπο, τη διάρκεια και τη διαπίστευση των υπηρεσιών των διαφόρων εκπαιδευτικών και μορφωτικών επιπέδων.

Βασικό μέλημα του Ν. 3879/2010 ήταν η βελτίωση της ποιότητας της δια βίου μάθησης, μέσα από εναλλακτικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Τα αρμόδια εκπαιδευτικά ιδρύματα όφειλαν να διακατέχονται από διαφάνεια και ποιότητα για την καλύτερη δυνατή διασύνδεση της διά βίου μάθησης με την απασχόληση, τη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας των ανθρώπων και τη σύσταση μιας ευρύτερης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης⁸². Από τη μεριά της η Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης, η οποία δρούσε ως εκτελεστικό όργανο για τη δια βίου μάθηση, ανέλαβε μια πρώτη προσπάθεια καταγραφής και κατηγοριοποίησης όλων των δραστηριοτήτων της δια βίου μάθησης, για την επιτυχή διεξαγωγή των οποίων ήταν υπεύθυνοι τόσο κρατικοί φορείς όσο και οι κοινωνικοί εταίροι. Πρώτη φορά δόθηκαν σαφείς οδηγίες σχετικά με τον σχεδιασμό και την εφαρμογή μιας εθνικής ολιστικής στρατηγικής για τη δια βίου μάθηση. Παράλληλα δημιουργήθηκε ένα Εθνικό Δίκτυο δια βίου Μάθησης, το οποίο συγκέντρωνε όλους τους φορείς και τις υπηρεσίες δια βίου μάθησης, οι οποίες λειτουργούσαν υπό την αιγίδα διαφόρων υπουργείων (Καρατζογιάννης & Πανταζή, 2014: 224).

Τέλος, η Υποεπιτροπή για την Τεχνική Εκπαίδευση της Επιτροπής του Διαλόγου για την Παιδεία και την Επιτροπή του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής έχει προσδιορίσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση οι οποίες επιγραμματικά συνοψίζονται στις παρακάτω⁸³:

- διοικητικά διάσπαρτοι φορείς
- κατακερματισμένες επαγγελματικές κατευθύνσεις και ειδικότητες
- αναλυτικά προγράμματα σπουδών ασύμβατα με τις προδιαγραφές των επαγγελματικών περιγραμμάτων
- τεχνολογικά ελλιπές διδακτικό και εργαστηριακό υλικό

⁸²Νόμος 3879/2010 : Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-3879-2010.html>

⁸³Εθνικός και κοινωνικός διάλογος για την Παιδεία: Πορίσματα, 2016, διαθέσιμο στο: https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/PORISMATA_DIALOGOU_2016.pdf

- χαμηλό επιμορφωτικό επίπεδο του διδακτικού προσωπικού
- ελάχιστες ευκαιρίες απορρόφησης των μαθητών και μαθητριών από το άμεσο εργασιακό περιβάλλον τους
- αδύναμος σχεδιασμός της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης μη ανταποκρινόμενος στα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα της εποχής

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

5.1. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι πρώτες προσπάθειες μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα ξεκινούν κατά τη δεκαετία του 1880, με την ίδρυση των πρώτων Διδασκαλείων και την εισαγωγή της συνδιδασκτικής μεθόδου στα σχολεία (Τερζής, 2010: 343 – 353). Η μετεκπαίδευση αυτή την περίοδο χαρακτηριζόταν από ένα γενικό εγκυκλοπαιδισμό και είχε υιοθετήσει το γερμανικό σχολικό μοντέλο. Ο αριθμός των εκπαιδευτικών που τείνουν να συμμετέχουν σε μετεκπαιδευτικά προγράμματα είναι πολύ μικρός κυρίως λόγω του γεωγραφικού αποκλεισμού πολλών δασκάλων. Μέχρι και τη δεκαετία του 1970, οι μόνες προσπάθειες για τη δημιουργία μετεκπαιδευτικών προγραμμάτων ήταν (Τερζής, 2010: 343 – 353):

- το 1910 με την ίδρυση του Διδασκαλείου Μέσης Εκπαίδευσης στην Αθήνα
- το 1922 από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, το οποίο προώθησε ένα πρόγραμμα διετούς μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών
- το 1964 με την ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, η λειτουργία του οποίου θα διακοπεί το 1967 με το ξεκίνημα της δικτατορίας και θα επαναλειτουργήσει τη δεκαετία του 1970
- το 1972 με το εν Αθήναις Μαράσλειο Διδασκαλείο Μέσης Εκπαίδευσης

Αυτή η περίοδος είναι γνωστή για αυτό το λόγο ως περίοδος των Διδασκαλείων. Πρόκειται για τους πρώτους επιμορφωτικούς φορείς και λειτούργησαν αποκλειστικά στην Ελλάδα (Τερζής, 2010: 343 – 353). Την αμέσως επόμενη περίοδο, από το 1977 μέχρι τις αρχές του 1990, τα Διδασκαλεία δίνουν τη θέση τους στις Σχολές Επιμόρφωσης (Μπουζάκης, 2000: 258). Το 1977 ιδρύεται η Σχολή Επιμόρφωσης Λειτουργών Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΣΕΛΔΕ) και δύο χρόνια αργότερα η Σχολή Επιμόρφωσης Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης (ΣΕΛΜΕ). Μέχρι το 1983 λειτούργούσαν ήδη 8 ΣΕΛΜΕ και 10 ΣΕΛΔΕ ενώ παράλληλα ξεκίνησαν να λειτουργούν τα Μορφωτικά Κέντρα Στήριξης (ΜΟΚΕΣΕ).

Ουσιαστικές αλλαγές στη διαδικασία της επιμόρφωσης ξεκίνησαν να γίνονται με τον νόμο 1566/1985⁸⁴ ο οποίος κατέστησε την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών υποχρεωτική και έθεσε σε λειτουργία τα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (ΠΕΚ). Τα χαρακτηριστικά που αποκτά η επιμόρφωση με αυτόν τον νόμο είναι τα εξής (Μπουζάκης, 2000: 166):

- δημοκρατική, καθώς στοχεύει στην επιμόρφωση όλων των εκπαιδευτικών
- αποκεντρωτική, επειδή τα επιμορφωτικά προγράμματα θα σχεδιάζονταν και θα εφαρμόζονταν πλέον με την ευθύνη σχολικών συμβούλων, του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και Πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων
- εκσυγχρονισμένη, χάρη στις νέες επιστημονικές γνώσεις και τεχνικές διδασκαλίας. Αυτή την περίοδο η επιμορφωτική διαδικασία εμπλουτίζεται με τη μικροδιδασκαλία, τη διδασκαλία με VIDEO και τη δυναμική των ομάδων
- δημιουργική και ρεαλιστική

Ο νόμος 1824/1988 καθιέρωσε το σχολείο ως επίσημο φορέα της επιμορφωτικής διαδικασίας γεγονός πολύ σημαντικό αφενός γιατί θα μειωνόταν η απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στο χρόνο σπουδών των εκπαιδευτικών και στην εφαρμογή των γνώσεών τους σε επαγγελματικό επίπεδο και αφετέρου μέσα από τα επιμορφωτικά προγράμματα εντός του σχολικού χώρου θα καλλιεργούνταν συναδελφικές σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών⁸⁵.

⁸⁴Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 1985, επίσημο κείμενο διαθέσιμο στο: https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2018/EPAL_N_1566_1985.pdf

⁸⁵Επίσημο κείμενο του Ν. 1824/1988 διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-1824-1988.html>

5.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΠΕΑΕΚ ΣΤΗΝ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Η μεταρρύθμιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος κατά το διάστημα 1996-2002 συνδέθηκε άμεσα με την κοινοτική χρηματοδότηση που χορηγήθηκε από τα Κοινοτικά Πακέτα στήριξης στο πλαίσιο των διαρθρωτικών πολιτικών της ΕΕ και χαρακτηρίστηκε ως άτυπη εκπαιδευτική πολιτική. Η Κοινοτική χρηματοδότηση έδωσε στην ελληνική πολιτεία την δυνατότητα να υλοποιήσει μεταρρυθμιστικές αλλαγές στο πλαίσιο της επίτευξης της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής (Μπουζάκης, 2002: 60). Τόσο στο ΕΠΕΑΕΚ Ι (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση 1994-1999) όσο και στο ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ (2000-2006) αποτυπώθηκε αυτή η απόπειρα εκπαιδευτικής ανασυγκρότησης.

Από το 1995 μέχρι το 2011, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής, η επιμορφωτική διαδικασία επισημοποιείται και σχεδιάζονται επιμορφωτικά προγράμματα από όλο και περισσότερους εκπαιδευτικούς φορείς (Μπονίδης, 2012: 107 – 110). Το 1997 το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, σε συνεργασία με τον ΕΠΕΑΕΚ, οργάνωσε επιμορφωτικές δραστηριότητες με θέμα τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας, οι οποίες διήρκεσαν μέχρι το 2000. Ακόμη δεν υπήρχαν προγράμματα για την ετήσια επιμόρφωση ενώ οι νεοδιοριζόμενοι που συμμετείχαν σε δράσεις της εισαγωγικής επιμόρφωσης ήταν ελάχιστοι. Από αυτά τα στοιχεία προέκυψε ως προτεραιότητα η διάδοση της δια βίου μάθησης και η συνεχής αναβάθμιση των γνώσεων των εκπαιδευτικών (Μπονίδης, 2012: 107 – 110).

Το 2002, ιδρύεται ο Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (ΟΕΠΕΚ) και με τον νόμο 2986/2002 ακολουθεί τη δική του εκπαιδευτική πολιτική και αναλαμβάνει τον σχεδιασμό επιμορφωτικών δράσεων και προγραμμάτων⁸⁶. στόχοι του ήταν ο σχεδιασμός της επιμορφωτικής πολιτικής για τους εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, η υποβολή σχετικών προτάσεων στον Υπουργό Παιδείας Δια Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων, ο σχεδιασμός επιμορφωτικών δράσεων, η ανάθεση επιμορφωτικού έργου σε αρμόδιους φορείς και η εισήγηση στον Υπουργό Παιδείας Δια Βίου Μάθησης & Θρησκευμάτων για την σύσταση αυτοτελών επιμορφωτικών κέντρων και μονάδων, η κατανομή και η

⁸⁶Επίσημο κείμενο διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2986-2002.html>

διαχείριση των πόρων που διατίθενται για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η πιστοποίηση φορέων και τίτλων στον τομέα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών (επίσημη ιστοσελίδα του ΟΕΠΕΚ). Οι αρμοδιότητες του συχνά αναμειγνύονταν με εκείνες των ΠΕΚ , ωστόσο, προκήρυξη της σχολικής χρονιάς 2009-2010 τον αναδεικνύει ως τον κύριο οργανωτικό φορέα των επιμορφωτικών προγραμμάτων. Τα επιμορφωτικά προγράμματα του ΟΕΠΕΚ είναι (επίσημη ιστοσελίδα του ΟΕΠΕΚ):

- Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών για την Αξιοποίηση και Εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη
- Εισαγωγική Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για το Σχολικό Έτος 2009-2010
- Σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη κριτικής - δημιουργικής σκέψης
- Συσχετισμός οικογενειακού - κοινωνικού - πολιτισμικού περιβάλλοντος στη σχολική επίδοση του παιδιού.

Το 2011 ο ΟΕΠΕΚ και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο θα ενσωματωθούν σε έναν φορέα, το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ) το οποίο με τη σειρά του θα δώσει το δικό του στίγμα στην πορεία της επιμορφωτικής πολιτικής⁸⁷.

⁸⁷ΙΕΠ, στο: <http://iep.edu.gr/el/dioikisi/ti-einai-to-iep/genika>

5.3. ΝΟΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Στο κεφάλαιο αυτό καταγράφονται μερικοί από τους σημαντικότερους και καθοριστικότερους νόμους για τη δια βίου Μάθηση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών οι οποίοι αντλούνται από τα επίσημα κείμενα του ελληνικού Συντάγματος.

N.1268/1982: *Για τη δομή και λειτουργία των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.* Καταργήθηκαν οι Σχολές Νηπιαγωγών και οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες, οι οποίες προετοίμαζαν τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς της Προσχολικής και Δημοτικής Εκπαίδευσης, και τη θέση τους πήραν τα Παιδαγωγικά Τμήματα των Νηπιαγωγών και τα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης, τα οποία ανήκαν στα Πανεπιστήμια και είχαν την ίδια αποστολή και δράση με τα προηγούμενα αντίστοιχά τους Ιδρύματα⁸⁸.

N. 1566/1985: *Για τη δομή και λειτουργία της Γενικής Εκπαίδευσης, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας.* Ο νόμος αυτός αποτελούσε ουσιαστικά μια τροποποίηση του νόμου 309/1976 και προέβλεπε τα παρακάτω⁸⁹:

- επαναφορά του ονόματος του Κέντρου Εκπαιδύσεως, Μελετών και Επιμορφώσεως σε Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- διδασκαλία ειδικών μαθημάτων όπως ξένων γλωσσών, φυσικής αγωγής, μουσικής, καλλιτεχνικών, στο Δημοτικό από καθηγητές της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

N. 2009/1992: *Περί δημιουργίας του Οργανισμού Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΟΕΕΚ) και Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ)*⁹⁰.

N. 2525/1997: *Γενικές εκπαιδευτικές ρυθμίσεις.* Η δράση του τότε Υπουργού Παιδείας εκτείνεται σε ένα ευρύ φάσμα εκπαιδευτικών θεμάτων στο οποίο ανήκαν⁹¹:

- η ίδρυση Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας

⁸⁸Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 1982, διαθέσιμο

στο: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/288704/nomos-1268-1982>

⁸⁹Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 1985, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-1566-1985.html>

⁹⁰Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 1992, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2009-1992.html>

⁹¹Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 1997, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2525-1997.html>

- η θεσμοθέτηση Πιστοποιητικού Παιδαγωγικής Επάρκειας για τους εκπαιδευτικούς των δύο πρώτων βαθμίδων της Εκπαίδευσης
- η λειτουργία Ολοήμερου Νηπιαγωγείου και Δημοτικού
- η αξιολόγηση μαθητών και καθηγητών
- ο θεσμός των Προγραμμάτων Σπουδών Επιλογής, ο οποίος σήμαινε τη δια βίου κατάρτιση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

N.2986/2002: *Οργάνωση των περιφερειακών υπηρεσιών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις*⁹².

N.3191/2003: *Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση (ΕΣΣΕΕΚΑ)*⁹³.

N. 3255/2004: *Ρυθμίσεις θεμάτων όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων (Διεθνείς – Διακρατικές συνεργασίες για μεταπτυχιακές σπουδές).* (Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2004)

N.3369/2005: *Συστηματοποίηση της δια βίου μάθησης και άλλες διατάξεις.* Νόμος που προσδιόριζε τους φορείς παροχής δια βίου μάθησης και την απονομή πιστοποιητικών στα δια βίου προγράμματα. Συγκεκριμένα με το άρθρο 9 του νόμου, δόθηκε η δυνατότητα σε κάθε ίδρυμα ανώτατης εκπαίδευσης να ιδρύσει Ινστιτούτο Δια Βίου Εκπαίδευσης⁹⁴.

N.3374/2005: *Διασφάλιση ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση, Σύστημα μεταφοράς και Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων, Παράρτημα Διπλώματος.* Έτσι, επιτυγχάνεται η διαρκής αξιολόγηση του έργου των Ιδρυμάτων, συστηματοποιείται η μεταφορά πιστωτικών μονάδων (ECTS) και τονώνεται η κινητικότητα⁹⁵.

⁹²Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2002, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2986-2002.html>

⁹³Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2003, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-3191-2003.html>

⁹⁴Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2005, διαθέσιμο στο: http://www.dsnet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3369_05.htm

⁹⁵Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2005, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/tritobathmia-ekpaideuse/n-3374-2005.html>

N. 3549/2007: *Μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου για τη δομή και λειτουργία των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων*⁹⁶.

N. 3687/2008: *Ιδρύεται ο Οργανισμός «Σόλων» για τη διαχείριση ευρωπαϊκών προγραμμάτων και μια εθνική μονάδα συντονισμού για την σωστή διεξαγωγή του προγράμματος δια βίου Μάθησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον σε πολλά ζητήματα συμπληρώνει τον νόμο 3369/2005*⁹⁷.

N. 3848/2010: *Αναβάθμιση του ρόλου του εκπαιδευτικού- καθιέρωση κανόνων αξιολόγησης και αξιοκρατίας στην εκπαίδευση και λοιπές διατάξεις*⁹⁸.

N. 3879/2010: *Ανάπτυξη της δια βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις*⁹⁹.

N. 4009/2011: *Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων*¹⁰⁰.

N. 4115/2013: *Οργάνωση και λειτουργία του Ιδρύματος Νεολαίας και δια βίου Μάθησης και Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού και άλλες διατάξεις. Με αυτό το νόμο ο ΕΟΠΠ αντιστοιχίζεται με τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Πιστοποίησης, αναλαμβάνει αρμοδιότητες επαγγελματικού προσανατολισμού (μετονομασία σε ΕΟΠΠΕΠ) και εξελίσσεται στον μόνο αρμόδιο φορέα δια βίου μάθησης και κατάρτισης*¹⁰¹.

⁹⁶Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2007, διαθέσιμο στο:

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/151877/nomos-3549-2007>

⁹⁷Εφημερίς της Κυβερνήσεως, 2008, διαθέσιμο στο:

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/143478/nomos-3687-2008>

⁹⁸Επίσημο κείμενο διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-3848-2010.html>

⁹⁹Επίσημο κείμενο διαθέσιμο στο: http://www.edulll.gr/wp-content/uploads/2010/06/nomos_3879_2010.pdf

¹⁰⁰Επίσημο κείμενο διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/tritobathmia-ekpaideuse/n-4009-2011.html>

¹⁰¹Επίσημο κείμενο διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-4115-2013.html>

5.4. ΦΟΡΕΙΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ

- **ΟΑΕΔ.** Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού δραστηριοποιείται στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με τη λειτουργία 50 Επαγγελματικών Σχολών (ΕΠΑ.Σ) Μαθητείας, 23 Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ), 2 Πειραματικών Σχολών Επαγγελματικής Κατάρτισης (Π.Σ.Ε.Κ), 30 Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ) μεταλυκειακού επιπέδου, 6 Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης Ενηλίκων (Κ.Ε.Κ), 2 Σχολών ΚΕΚ - ΑΜΕΑ και 30 Γραφείων Διασύνδεσης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Γ.Δ.Ε.Ε) με την αγορά εργασίας. Οι σημαντικότεροι επαγγελματικοί κυρίως στόχοι του είναι η παροχή περισσότερων και καλύτερων υπηρεσιών προς τους ανέργους, ο καλύτερος σχεδιασμός και υλοποίηση των προγραμμάτων απασχόλησης και η ανάπτυξη συνεργασιών και συμπράξεων με δημόσιους, κοινωνικούς και ιδιωτικούς φορείς¹⁰².
- **ΟΕΕΚ.** Ο Οργανισμός Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης ιδρύθηκε με βάση το άρθρο 2 του νόμου 2009/92 και αποτελεί ένα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου¹⁰³. Έχει ως έδρα του την Αθήνα, διαθέτει οικονομική και διοικητική αυτοτέλεια, εποπτεύεται από το Υπουργείο Παιδείας και διοικείται από ένα συμβούλιο που απαρτίζεται από έντεκα μέλη. Επίσης μπορούν να συγκροτούνται εντός αυτού συλλογικά όργανα με συμμετοχή ειδικών, επιστημόνων και εκπροσώπων των κοινωνικών εταίρων για τη ρύθμιση θεμάτων που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές του. Από τον Ο.Ε.Ε.Κ καταρτίζεται εθνικός κατάλογος αναγνωρισμένων επαγγελμάτων, καθορίζονται τα επίπεδα επαγγελματικής κατάρτισης που προβλέπονται για κάθε επάγγελμα και ρυθμίζονται οι όροι με τους οποίους πιστοποιείται η επαγγελματική κατάρτιση για τους αποφοίτους που δεν διαθέτουν αναγνωρισμένο επαγγελματικό τίτλο¹⁰⁴.

Σημαντική παράμετρος είναι και η στενή συνεργασία του Ο.Ε.Ε.Κ με άλλα κράτη της Ε.Ε. στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης προκειμένου να υλοποιηθούν κοινοτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες που

¹⁰²Επίσημη ιστοσελίδα ΟΑΕΔ, διαθέσιμη στο: <https://www.oaed.gr/>

¹⁰³Ν. 2009/1992, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2009-1992.html>

¹⁰⁴Επίσημη ιστοσελίδα ΟΕΕΚ – ΕΟΠΠΕΠ, διαθέσιμη στο: <https://www.eoppep.gr/index.php/el/>

αφορούν την προώθηση του επαγγελματικού προσανατολισμού, της επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης καθώς και την οικονομική διαχείριση προγραμμάτων που απαιτούν διακρατική συνεργασία, τη σύσταση δικτύων και εταιρικών σχέσεων μεταξύ ελληνικών φορέων και φορέων άλλων κρατών μελών.

Σκοπός και έργο του φορέα είναι¹⁰⁵:

- Η ομαλή λειτουργία των δημόσιων Ι.Ε.Κ.
- Η εποπτεία των προγραμμάτων σπουδών των ιδιωτικών Ι.Ε.Κ
- η συμμετοχή στην υλοποίηση των στόχων του Ε.Σ.Ε.Ε.Κ
- να καλύψει τις απαιτούμενες σε ειδικευμένο προσωπικό ανάγκες
- να υποβάλλει προτάσεις στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων με τις κατευθύνσεις μιας πολιτικής γραμμής για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση
- Η δημιουργία θέσεων εργασίας ανάλογων της εκπαίδευσης και κατάρτισης που παρέχουν τα Ι.Ε.Κ και την άμεση απορρόφηση των αποφοίτων τους από αυτές
- Οι αναγνωρισμένοι τίτλοι Σπουδών
- Η παροχή χρήσιμων οδηγιών σχετικά με την αναγνώριση των τίτλων και των πιστοποιητικών, καθώς και με τους όρους πρόσβασης στα νομοθετικά κατοχυρωμένα επαγγέλματα
- Αναγνωρισμένα επαγγελματικά δικαιώματα σε όλα τα επίπεδα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης
- να εγκριθούν τα προγράμματα τυπικής επαγγελματικής που παρέχονται από άλλους φορείς μη εποπτευόμενους από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
- ο σχεδιασμός επιμορφωτικών προγραμμάτων για τις εκπαιδευτικές ειδικότητες της δευτεροβάθμιας τεχνικής- επαγγελματικής εκπαίδευσης

¹⁰⁵Ο.π., <https://www.eoppep.gr/index.php/el/>

- η οργάνωση ανεπτυγμένων εργαστηριακών και τεχνολογικών υποδομών και επαρκούς εκπαιδευτικού υλικού
- Οι μελέτες, οι έρευνες, οι καινοτόμες εκδόσεις και η παρακολούθηση διεθνών στατιστικών στοιχείων
- Συντονισμός με τις διεθνείς τάσεις και προοπτικές στον τομέα της απασχόλησης¹⁰⁶.
- **Ι.Ε.Κ.** Τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, δημόσια και ιδιωτικά, ιδρύθηκαν με το νόμο 2009/92, αποτελούν φορείς παροχής υπηρεσιών αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης και δεν εντάσσονται στο εκπαιδευτικό σύστημα. Σκοπός των Ι.Ε.Κ. είναι να παρέχουν επαγγελματική κατάρτιση, αρχική ή συμπληρωματική και να εξασφαλίζουν στους εκπαιδευόμενους αντίστοιχα προσόντα, μέσω της διδασκαλίας επιστημονικών, τεχνικών, επαγγελματικών και πρακτικών γνώσεων και την καλλιέργεια ανάλογων δεξιοτήτων, ώστε να διευκολύνεται η επαγγελματική τους ένταξη στην κοινωνία και να διασφαλίζεται η προσαρμογή τους στις μεταβαλλόμενες ανάγκες της παραγωγικής διαδικασίας¹⁰⁷.

Τα Ι.Ε.Κ τυπικά εντάσσονται στην μη τυπική εκπαίδευση αλλά εάν παρατηρήσουμε τον τρόπο οργάνωσης τους, τα προγράμματα σπουδών, τη χρονική διάρκεια της φοίτησης σε αυτά και τη παροχή τίτλου μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως ανήκουν στην τυπική εκπαίδευση γιατί παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα. Τα μαθήματα χωρίζονται σε θεωρητικά, πρακτικά και μικτά. Δεν υπάρχει κανένας απολύτως περιορισμός ως προς την ειδικότητα, πάνω στην οποία ενδιαφέρεται να καταρτιστεί ο σπουδαστής, κάτι το οποίο ισχύει στα δημόσια Ι.Ε.Κ που τα κριτήρια είναι διαφορετικά όπως για παράδειγμα ο βαθμός απολυτηρίου, η ηλικία και η οικογενειακή κατάσταση. Μετά την επιτυχή παρακολούθηση των μαθημάτων δίνεται στους σπουδαστές βεβαίωση επαγγελματικής κατάρτισης και αποκτούν το δικαίωμα για συμμετοχή στις εξετάσεις για την απόκτηση του διπλώματος επαγγελματικής κατάρτισης. Οι εξετάσεις γίνονται δύο φορές το χρόνο και αποτελούνται από δύο μέρη, το θεωρητικό και το πρακτικό. Υπεύθυνοι για την διεξαγωγή των εξετάσεων ήταν ο Ο.Ε.Ε.Κ, η Κεντρική

¹⁰⁶N. 2009-1992, <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2009-1992.html>

¹⁰⁷N. 2009/1992, <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2009-1992.html>

Εξεταστική Επιτροπή Πιστοποίησης Επαγγελματικής Κατάρτισης στην οποία συμμετέχουν και οι κοινωνικοί εταίροι¹⁰⁸.

Τα Ι.Ε.Κ διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες:

- Δημόσια που υπάγονται στο Υπουργείο Παιδείας και ιδρύονται μετά από εισήγηση του Ο.Ε.Ε.Κ και κοινή απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Οικονομικών
 - Δημόσια που υπάγονται στην αρμοδιότητα άλλων Υπουργείων ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου για τα οποία εκδίδεται αντίστοιχη υπουργική απόφαση του αρμοδίου υπουργείου και του υπουργού Οικονομικών
 - Ιδιωτικά που υπάγονται και εποπτεύονται από το Υπουργείο Παιδείας, αλλά ιδρύονται από ιδιώτες και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου. Η ίδρυση και η λειτουργία τους προϋποθέτει την πλήρωση σειράς κριτηρίων και λαμβάνει χώρα μετά από εισήγηση του διοικητικού συμβουλίου του Ο.Ε.Ε.Κ και απόφαση του Υπουργού Παιδείας.
- **Σ.Δ.Ε.** Τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας είναι ένα από τα προγράμματα του Ινστιτούτου Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων και αποτελεί ένα καινοτόμο Σχολείο για την Εκπαίδευση των Ενηλίκων. Υπηρετεί την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, τη βελτίωση της απασχολησιμότητας και την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό γίγνεσθαι, δηλαδή την ανάπτυξη, την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή. Το πρόγραμμα εκπαίδευσης διαφέρει από το αντίστοιχο της τυπικής εκπαίδευσης ως προς το περιεχόμενο, τη διδακτική μεθοδολογία και την αξιολόγηση των εκπαιδευομένων¹⁰⁹. Η συνολική διάρκεια του προγράμματος είναι 2 εκπαιδευτικά έτη. Μετά την επιτυχή αποφοίτηση των σπουδαστών παρέχεται τίτλος ισότιμος του Γυμνασίου. Οι υπηρεσίες εκπαίδευσης στα Σ.Δ.Ε. προσφέρονται δωρεάν στους πολίτες. Τα Σ.Δ.Ε. στην Ελλάδα θεσμοθετήθηκαν με το νόμο 2525/97 στο πλαίσιο που έχουν προδιαγράψει οι διακηρυγμένες αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά την εκπαιδευτική

¹⁰⁸ <https://www.eoppep.gr/index.php/el/>

¹⁰⁹ Επίσημη ιστοσελίδα του ΙΝΕΔΙΒΙΜ, διαθέσιμο στο:

<https://www.inedivim.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B4%CE%B5%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%82>

περίοδο 2008 – 2009 λειτούργησαν 57 τέτοια Σχολεία¹¹⁰. Σε αυτά τα Σχολεία μπορούν να φοιτήσουν πολίτες άνω των 18 ετών οι οποίοι δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική κατώτερη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σκοπός του γνωστικού αντικείμενου των Σ.Δ.Ε. είναι η βελτίωση του βαθμού κατοχής και χρήσης της νέας ελληνικής από τους εκπαιδευόμενους, τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο. Στο τέλος των σπουδών τους οι εκπαιδευόμενοι των ΣΔΕ προβλέπεται να βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο από τους τελειόφοιτους Γυμνασίου (Σταμέλος, 2010: 88).

- **Κ.Ε.Ε.** Τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων αποτελούν ένα νέο θεσμικό πλαίσιο στον τομέα της εκπαίδευσης ενηλίκων και της διά βίου μάθησης. Συνιστούν τον συντονιστικό φορέα για την ανάπτυξη των προγραμμάτων, σε επίπεδο νομού. Τα ΚΕΕ προσφέρουν γενικά και ειδικά προγράμματα, ανάλογα με τις ανάγκες της περιοχής. Τα θεματικά πεδία που καλύπτουν τα προγράμματα των ΚΕΕ είναι τα ακόλουθα: ελληνική γλώσσα, ιστορία, ευρωπαϊκές γλώσσες, βασικές γνώσεις μαθηματικών και στατιστικής, τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, οικονομία και διοίκηση επιχειρήσεων, πολιτισμός, τέχνες, διαχείριση ελεύθερου χρόνου, ειδικά προγράμματα, προγράμματα διά βίου μάθησης, περιβάλλον-τουρισμός-περιφερειακή ανάπτυξη¹¹¹.
- **Ι.Κ.Υ.** Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών αποτελεί έναν οργανισμό με μεγάλη ιστορία στην Ελλάδα λόγω της σπουδαίας συμβολής του στην ανάδειξη της εκπαίδευσης, της γλώσσας, του πολιτισμού και των επιστημών στη σύγχρονη κοινωνία. Από το 1951 μέχρι σήμερα λειτουργεί ως ο βασικός εθνικός φορέας παροχής υποτροφιών και στόχοι του είναι να χορηγεί-χρηματοδοτεί υποτροφίες σε σπουδαστές, να ενδυναμώνει την ελληνική επιστημονική κοινότητα, να υλοποιεί προγράμματα υποτροφιών και να ενισχύει οικονομικά όλους τους κύκλους σπουδών. Από το 1987 συντονίζει το πρόγραμμα Erasmus και άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα, ενώ σήμερα το ΙΚΥ λειτουργεί ως Εθνική Μονάδα Συντονισμού για το Erasmus+ για το διάστημα 2014-2020¹¹². Το ΙΚΥ συνεργάζεται με:

¹¹⁰Ν. 2525/1997, στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2525-1997.html>

¹¹¹Δράσεις του ΙΝΕΔΙΒΙΜ, διαθέσιμο στο: <http://www.gsae.edu.gr/el/kee/46-2008-05-12-08-26-26/programs>

¹¹²<https://www.iky.gr/el/>

- Το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Φλωρεντίας
- Το Ελληνικό Κολλέγιο Βοστώνης
- Τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Πυρηνικών Ερευνών
- Τη Γερμανική Υπηρεσία Ακαδημαϊκών Ανταλλαγών

Στόχος αυτής της συνεργασίας είναι η κοινή ανάπτυξη προγραμμάτων ενίσχυσης της ερευνητικής κινητικότητας και η διαμόρφωση πολιτικής στον τομέα της διεθνούς ακαδημαϊκής συνεργασίας. Το Ίδρυμα διαθέτει σύστημα ποιότητας πιστοποιημένο σύμφωνα με το διεθνές πρότυπο ISO 9001:2015 και πιστοποίηση από το European Foundation of Quality Management (EFQM) με τίτλο «Αναγνώριση για την Επιχειρηματική Αριστεία»¹¹³. Πρόκειται λοιπόν για έναν οργανισμό που αποτελεί ζωτικό και αναπόσπαστο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας καθώς προωθεί και στηρίζει τη δημιουργικότητα και το καινοτόμο πνεύμα.

- **I.NE.ΔΙ.ΒΙ.Μ.** Το Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου που ανήκει στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, λειτουργεί προς εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος και εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων. Με την υπ' αριθμό 127175/Η/4.11.2011¹¹⁴ κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, το νομικό πρόσωπο με την επωνυμία «Ίνστιτούτο Νεολαίας» και το νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία «Ίνστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων» συγχωνεύθηκαν με απορρόφηση στο νομικό πρόσωπο με την επωνυμία «Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας» όπως τροποποιήθηκε διαδοχικά και εν τέλει με τον Ν. 3748/2009¹¹⁵. Με κοινή υπουργική απόφαση το «Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας» μετονομάστηκε σε «Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης» (I.NE.ΔΙ.ΒΙ.Μ.). Τα ενεργά προγράμματα του Ιδρύματος είναι τα εξής¹¹⁶:
- **Erasmus+ / Νεολαία.** Το Erasmus+ για τον τομέα “Νεολαία” αναμένεται να βοηθήσει τους νέους, μέσω των ανταλλαγών και του εθελοντισμού, να

¹¹³<https://www.iky.gr/el/>

¹¹⁴ Διαθέσιμο κείμενο στο: <https://www.mydocman.gr/127175-h-2011>

¹¹⁵ Ν. 3748/2009, στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-3748-2009.html>

¹¹⁶<https://www.inedivim.gr/>

βελτιώσουν τις δεξιότητές τους και τις προοπτικές απασχόλησης και ταυτόχρονα να ανακαλύψουν νέους πολιτισμούς και να ενισχύσουν την ιδιότητα του ευρωπαϊού πολίτη. Επιπλέον, οργανισμοί νεολαίας, εργαζόμενοι στον τομέα της νεολαίας και άτυπες ομάδες θα μπορούν να αναπτύξουν νέες και καινοτόμες προσεγγίσεις στο πλαίσιο της μη τυπικής μάθησης, να συνεργαστούν με οργανισμούς που εδρεύουν στο εξωτερικό και να μοιραστούν καλές πρακτικές.

- **Κέντρα Δια Βίου Μάθησης.** Στα Κέντρα αυτά υλοποιούνται δράσεις μη τυπικής εκπαίδευσης και ειδικότερα δράσεις γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων και απευθύνονται σε ενήλικες άνεργους και εργαζόμενους, ανεξάρτητα από φύλο, μορφωτικό επίπεδο, χώρα καταγωγής, θρησκεία, τόπο διαμονής, νέους, φοιτητές, με μόνη προϋπόθεση το ενδιαφέρον τους για γνώση και ενεργό συμμετοχή. Για τη διασφάλιση της ισότητας πρόσβασης στις δράσεις γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων, ιδιαίτερη μέριμνα πρόκειται να ληφθεί για τα μέλη ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, τους μετανάστες και τους κατοίκους απομακρυσμένων – δυσπρόσιτων περιοχών¹¹⁷.

¹¹⁷Erasmus για τον τομέα της Νεολαίας, διαθέσιμο στο: <https://www.inedivim.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/erasmus-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AD%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CE%B5%CE%BF%CE%BB%CE%B1%CE%AF%CE%B1%CF%82>

5.5. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ

Το Συνέδριο της Λισσαβόνας το 2000 δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστη από τα εκπαιδευτικά ζητήματα και την Ελλάδα, η οποία με τη σειρά της οργάνωσε επιμορφωτικά προγράμματα κατάλληλα διαμορφωμένα και προσαρμοσμένα στην ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική. Η μορφή της επιμόρφωσης δεν άλλαξε από εκείνη που είχε διαμορφωθεί τη δεκαετία του '70, συνέχισε να διακρίνεται δηλαδή σε εισαγωγική, με διάρκεια τεσσάρων μηνών, περιοδική, η οποία αποτελούνταν από δύο κύκλους ανά ακαδημαϊκό έτος, διάρκειας τριών μηνών, και βραχείας διάρκειας (Μπονίδης, 2012: 51 – 60). Στην τελευταία περίπτωση, υπήρχαν επιμορφωτικά προγράμματα με διάρκεια από δέκα έως εκατό ώρες και άλλα από δέκα έως διακόσιες ώρες, για τους εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής. Μερικά από τα βασικότερα επιμορφωτικά προγράμματα που οργανώθηκαν στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας ήταν¹¹⁸:

- Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» με διάρκεια από το 2002 έως το 2006
- Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση» από το 2006 μέχρι το 2008
- Το κατά τα έτη 2007-2013 πρόγραμμα «Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και εφαρμογή των ΤΠΕ στη Διδακτική Πράξη»
- Το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού - Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»
- Την καινοτόμο δράση «Ιφιγένεια» με λειτουργία βιβλιοθήκης κατάλληλων για εκπαιδευτικές δραστηριότητες ΤΠΕ
- Πιστοποιητικά προγράμματα πληροφορικής ECDL
- Ειδικά επιμορφωτικά σεμινάρια με θέματα: την περιβαλλοντική εκπαίδευση, την αγωγή υγείας, την αγωγή καταναλωτή, την κυκλοφοριακή αγωγή, την ειδική αγωγή και τον επαγγελματικό προσανατολισμό.

Ήδη βέβαια από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα όλο και περισσότεροι εκπαιδευτικοί φορείς συνειδητοποιούν την ανάγκη δημιουργίας επιμορφωτικών προγραμμάτων

¹¹⁸Επίσημες αποφάσεις Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για επιμορφωτικά προγράμματα: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:c11082>

υποχρεωτικής παρακολούθησης για τους εκπαιδευτικούς (Μπουζάκης, 2002: 85). Με τον σχεδιασμό των παραπάνω κατευθυντήριων επιμορφωτικών προγραμμάτων, κάθε εκπαιδευτικό ίδρυμα της Ελλάδος, στην προσπάθεια του να εντάξει την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην εκπαιδευτική του δράση, θα διαμορφώσει τη δική του σειρά επιμορφωτικών προγραμμάτων, διαμορφωμένων κατάλληλα στις αρμοδιότητες του εκάστοτε φορέα. Οι φορείς επιμόρφωσης που ανέλαβαν τη δυναμικότερη δράση ήταν (Ασδεράκη, 2008: 36):

- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ)
- Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (ΠΕΚ)
- Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ)
- Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (ΑΣΠΑΙΤΕ)
- Οργανισμός Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών (ΟΕΠΕΚ)
- Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης (ΚΣΕ)
- Κέντρο Επιμόρφωσης και Δια Βίου Μάθησης (ΚΕΔΙΜ)
- Επιτροπές Επιμόρφωσης (ΕΕ)
- Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ)
- Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ)
- Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ)
- διάφορα επιστημονικά κέντρα και σχολικές μονάδες

Το ΙΕΠ, από το 2012 έχει εντάξει στις αρμοδιότητες του και τη λειτουργία του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού. Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», κατά τα έτη 2014-2020 και με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βρίσκονται σε εφαρμογή τα παρακάτω επιμορφωτικά προγράμματα¹¹⁹:

- Επιμόρφωση εκπαιδευτικών εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

¹¹⁹<http://iep.edu.gr/el/>

- Παρεμβάσεις επιμόρφωσης για την ενίσχυση των σχολικών δομών του εκπαιδευτικού συστήματος
- Επιμόρφωση εκπαιδευτικών/εκπαιδευτών σε θέματα μαθητείας
- Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και εφαρμογή των ψηφιακών τεχνολογιών στη διδακτική πράξη (Επιμόρφωση Β' Επιπέδου ΤΠΕ) – ΥΕ25: «Ανάπτυξη περιεχομένου – υλικού επιμόρφωσης νέων κλάδων εκπαιδευτικών και εσωτερική αξιολόγηση της Πράξης
- Επιμόρφωση σε πρακτικές υποστήριξης των μαθητών και των μαθητριών στο πλαίσιο της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας
- Μια Νέα Αρχή στα ΕΠΑΛ – Υλοποίηση Επιμόρφωσης

4^ο ΜΕΡΟΣ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

Οι διεθνείς εξελίξεις δημιουργούν μια αλυσίδα με κρίκους την τεχνολογική πρόοδο, την οικονομία, την παγκοσμιοποίηση και την εκπαίδευση, η οποία δημιουργεί μια κυκλική ροή που στο κέντρο της βρίσκεται η Ευρώπη. Μια Ευρώπη που με την πολιτική της, η οποία ουσιαστικά είναι προϊόν των μέτρων και των πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής πλέον Ένωσης, με την ενεργό συμμετοχή φορέων σε ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο, προσπαθεί να εναρμονίσει τα κράτη που την αποτελούν σε υπέρ-εθνικό επίπεδο με την αρχή της επικουρικότητας. Η εκπαιδευτική της πολιτική διακλαδίζεται σε εσωτερική, και αφορά τη συνεργασία των φορέων που παρέχουν εκπαιδευτικό έργο στις χώρες της ΕΕ, και εξωτερική ή διεθνική, και στοχεύει στη συνεργασία με τρίτες χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και με διεθνείς Οργανισμούς (Παπαδάκης & Σπυριδάκης, 2010: 190).

Η δια βίου μάθηση και εκπαίδευση γίνονται προτεραιότητες της ευρωπαϊκής πολιτικής και νομιμοποιούνται με τη Συνθήκη του Μάαστριχ. Μέχρι τη δεκαετία του 1990 ο ρόλος τους ήταν ασαφής και γενικός, ενώ τώρα αποκτά περιεχόμενο και ουσία. Η Συνθήκη του Μάαστριχ αποτέλεσε για την εκπαίδευση και την κατάρτιση το νομικό πλαίσιο με το οποίο δόθηκε η δυνατότητα διείσδυσης της κοινοτικής πολιτικής εντός των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης (Ιωακειμίδης, 1995: 228 – 233). Τα Λευκά και Πράσινα Βιβλία, στα πλαίσια της εκάστοτε Συνθήκης που βρισκόταν σε ισχύ, έστρωσαν τον δρόμο της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής με κατεύθυνση το Συνέδριο που θα αποτελέσει τομή στην ιστορία της Εκπαίδευσης κι αυτό δεν ήταν άλλο από το Συνέδριο της Λισσαβόνας το 2000 (Παπαδάκης & Σπυριδάκης, 2010: 196 – 198).

Μόλις στα μέσα της δεκαετίας του 1990 όλη η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρώπης μπορεί να χαρακτηριστεί από ένα και μόνο όρο: τη δια βίου μάθηση. Κάθε απόφαση και κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θεσπίζεται από αυτή τη δεκαετία μέχρι σήμερα φανερώνει πόσο αναγκαία είναι η προώθηση της δια βίου μάθησης για μια Ευρώπη που θέλει να γίνει η ανταγωνιστικότερη οικονομία παγκοσμίως (Γκόβαρης&Ρουσσάκης, 2008: 44). Το 1996 καθιερώνεται ως το Ευρωπαϊκό Έτος Δια Βίου Μάθησης ενώ το 1997, με τη Διαδικασία του Λουξεμβούργου υιοθετείται

μα κοινή ευρωπαϊκή στρατηγική για την απασχόληση¹²⁰. Η δια βίου μάθηση αποτελεί προτεραιότητα όχι μόνο της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής αλλά και των εθνικών εκπαιδευτικών πολιτικών ξεχωριστά, ανταποκρινόμενη πλέον πάντοτε στις απαιτήσεις ενός παγκοσμιοποιημένου και ανταγωνιστικού περιβάλλοντος.

Σε αυτό το σημείο, είναι αναγκαία να γίνει μια αναφορά στη σχέση της εκπαίδευσης και του Κράτους. Κάθε μορφή καινοτόμου γνώσης αποτελεί πηγή πλούτου και δύναμης για αυτό και ο ρόλος του κρατικού εκπαιδευτικού συστήματος σε μία καπιταλιστική κοινωνία είναι η διεύρυνση των ορίων του εφικτού. Αυτή η σχέση θα είχε τα θεμιτά αποτελέσματα αν το ίδιο το κράτος δεν σκόνταφτε πάνω σε μια αντίφαση που μόνο του έχει δημιουργήσει (Γκόβαρης&Ρουσσάκης, 2008: 347). Από τη μια πλευρά έχουμε ένα κράτος που απαιτεί μεγάλη παραγωγή εργατικού δυναμικού κατάλληλα καταρτισμένου, με γνώσεις και δεξιότητες, η ύπαρξη του οποίου πράγματι θα μπορούσε να απογειώσει μια κρατική οικονομία και να επιβάλλει την ισχύ της στην εξωτερική της πολιτική. Γιατί δεν συμβαίνει αυτό; Γιατί το ίδιο το κράτος, από την άλλη πλευρά, δεν μπορεί να απασχολήσει μεγάλο μέρος αυτού του εργατικού δυναμικού. Αυτός επομένως είναι και ο λόγος που απαιτείται η στενή συνεργασία των εκπαιδευτικών μονάδων και των επιχειρήσεων, καθώς και η ομαλή προσαρμογή και κινητικότητα από το χώρο της εκπαίδευσης στο χώρο της εργασίας. Αυτό και μόνο αρκεί επομένως για να κατανοήσουμε την καθοριστική σημασία των παραπάνω εκπαιδευτικών προγραμμάτων και αποφάσεων (Σταμέλος& Βασιλόπουλος, 2004, 103).

Το μοντέλο της εκπαίδευσης που διαμορφώνεται αυτή τη δεκαετία στην Ευρώπη ταυτίζεται με το μοντέλο μιας κοινωνίας γνώσεων με χαρακτηριστικά τη διαρκή εκπαίδευση, τη μεγάλη ατομική προσπάθεια για μόρφωση η οποία συνεπάγεται και μεγάλα ατομικά έξοδα, την έναρξη συνεργασιών αβέβαιων αποδόσεων καθώς και την αβέβαιη απόσβεση της ιδιωτικής επένδυσης στον τομέα της εκπαίδευσης. Με τη σειρά της η Κοινωνία της Γνώσης, θα δώσει τη θέση της κατά τη δεκαετία 2010-2020, στην Κοινωνία της Πληροφορίας (Σταμέλος, 2010: 62).

Όσον αφορά την σχέση ευρωπαϊκής και ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής αυτό που γίνεται αντιληπτό από τις τελευταίες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις είναι ότι η Ελλάδα προσπαθεί να προσαρμόσει την ευρωπαϊκή εκπαιδευτική γραμμή σε μία

¹²⁰Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου, Συμπεράσματα Προεδρίας, διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/media/21107/91413.pdf>

ελληνική πραγματικότητα η οποία πάσχει από πολιτική ασυνέχεια και έλλειψη τεχνοκρατικής εμπειρίας στην υλοποίηση τόσο μεγάλων και περίπλοκων έργων. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν αισιόδοξα σημάδια ότι η αλλαγή έχει ήδη ξεκινήσει. Το εκπαιδευτικό σύστημα γίνεται πολυσύνθετο, με νέες δομές, κυρίως διά βίου μάθησης, και πλουσιότερο σε προσφερόμενες παροχές, ιδίως στην ανώτατη εκπαίδευση. Παράλληλα, επεκτείνει το ενδιαφέρον του σε καινούργια μονοπάτια σχετικά με το περιβάλλον, την αγωγή υγείας, ενώ δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην ενισχυτική και το ολόημερο, γεγονός που αποδεικνύει ότι είναι συμμετοχο στις νέες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που έχουν από καιρό επικρατήσει (Σταμέλος., 2015: 133 – 135). Η Ελλάδα ως χώρα-μέλος οφείλει να υιοθετήσει και να προσαρμόσει αυτές τις αρχές στο δικό της σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης. Στη χώρα μας, από τις αρχές του 2000 έως σήμερα, έχουν ψηφιστεί τέσσερις νόμοι και πολυάριθμες τροπολογίες με σκοπό να ρυθμιστεί νομοθετικά ο χώρος της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της διά βίου μάθησης γενικότερα (Μπουζάκης, 2002: 61).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ασδεράκη Φ. (2008). *Ευρώπη και Παιδεία: Ο Ευρωπαϊκός χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Ανδρέου Α. (1992). *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Carneiro, R. & Draxler, A. (2008). «Education for 21st century: lessons and Challenges», *European Journal of Education*, 43, 146 – 160.
- Γκόβαρης, Χρ. & Ρουσάκης, Ι. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Πολιτικές στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Ιωακειμίδης, Π.Κ. (1995). *Η Αναθεώρηση της συνθήκης του Μάαστριχ*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Jarvis P. (2004). *Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και κατάρτιση. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Καζαμιάς, Α. (1995). Νέο-ευρωπαϊκός εκσυγχρονισμός και εκπαίδευση: Διαλογισμοί και πολιτικές στη «Φαντασιακή Ευρώπη». Στο: Καζαμιάς, Α. & Κασσωτάκης, Μ., (επιμ.) *Ελληνική Εκπαίδευση: Προοπτικές Ανασυγκρότησης και Εκσυγχρονισμού*. Αθήνα: Σείριος.
- Καρατζογιάννης Σ., & Πανταζή Σ. (2014). *Η Επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα. Αδυναμίες, δυνατότητες και προοπτικές*, Αθήνα: ΙΜΕΓΣΕΒΕΕ.
- Keeling, R.. (2006). «The Bologna Process and the Lisbon Research Agenda: the European Commission's expanding role in higher education discourse», *European Journal of Education*. 41, 203-223.
- Μαυρογιώργος, Γ. (1986). Εκπαιδευτική αλλαγή και κοινωνική αλλαγή: ανάγνωση της κυρίαρχης αστικής ιδεολογίας. Στο: *Παιδαγωγική Έρευνα*, 30, 46-47.
- Μπονίδης Κυρ., (2012). *Προδιαγραφές της εκπαιδευτικής διαδικασίας: Θεωρία και Πράξη*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.
- Μπουζάκης, Σ., (2000) *Η επιμόρφωση και η μετεκπαίδευση των Δασκάλων-Διδασκαλισσών και των Νηπιαγωγών στο ελληνικό κράτος*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπουζάκης, Σ., (2002). *Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα: Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Γενική και Τεχνικοεπαγγελματική Εκπαίδευση. Τεκμήρια – Μελέτες Ιστορίας Νεοελληνικής Εκπαίδευσης*, τ.1., Αθήνα: Gutenberg .

- Μπουζάκης, Σ., (2006). *Σύγχρονες Τάσεις στη Διεθνή Εκπαίδευση: Μια συγκριτική Προσέγγιση της Συντηρητικής Στροφής στην Εκπαίδευση. Συγκριτική Παιδαγωγική III*. Αθήνα: Gutenberg.
- Νάσκου-Περράκη, Π., Αντωνόπουλος, Κ. & Σαρηγιαννίδης, Μ., (2011). *Το Δίκαιο των Διεθνών Οργανισμών. Η Θεσμική Διάσταση*. Αθήνα – Κομοτηνή: Σάκκουλας.
- Nugent N. (2003). *The Government and Politics of the European Union*, Duke University Press.
- Παντίδης, Σ., & Πασιάς Γ. (2004). *Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Εκπαίδευση. Όψεις, Θεωρήσεις, Προβληματισμοί*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαδάκης, Ν. & Σπυριδάκης, Μ., (2010). *Αγορά εργασίας-Κατάρτιση-Δια Βίου Μάθηση-Απασχόληση. Δομές-Θεσμοί-Πολιτικές*, Αθήνα: Σιδέρης.
- Πασιάς, Γ. (0995). *Κοινοτική Πολιτική στην Εκπαίδευση. Μια Περιοδολόγηση. Ελληνική Εκπαίδευση: Προοπτικές Ανασυγκρότησης και Εκσυγχρονισμού*, Αθήνα: Σείριος.
- Singh Y. (2015). *Works hopson development on innovative pedagogies for delivery of training*. National Judicial Academy.
- Σταμέλος, Γ. & Βασιλόπουλος (2004). *Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Σταμέλος Γ. (2010). *Αγορά εργασίας, κατάρτιση, δια βίου μάθηση & απασχόληση.*, Αθήνα: Ι. Σιδέρης.
- Σταμέλος, Γ., Βασιλόπουλος, Α. & Καβασακάλης (2015). *Εισαγωγή στις Εκπαιδευτικές Πολιτικές*. Αθήνα: ΣΕΑΒ.
- Τερζής Π.Ν. (2010). *Μελέτη της Εκπαίδευσης του Ελληνισμού, πριν από το κράτος – έξω από το κράτος – στο κράτος*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Τσαούσης Δ.Γ.(επιμ.) (2005). *Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική. Βασικά κείμενα για την παιδεία, την εκπαίδευση και την κατάρτιση* Αθήνα: Gutenberg.

ΙΣΤΟΓΡΑΦΙΑ

Απόφαση του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 1990 περί θεσπίσεως του κοινοτικού προγράμματος δράσης Force, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:31990D0267>, πρόσβαση στις 24/03/2021.

Άρθρο 26 της Διακήρυξης ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, διαθέσιμο στο: <https://gr.humanrights.com/course/lesson/articles-26-30/read-article-26.html>, πρόσβαση στις 15/04/2021.

Άρθρο 29, Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα το Παιδιού, διαθέσιμο στο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n-2101-1992/arthro-29-diethnis-symvasi-gia-ta-dikaiomata-toy-paidioy>, πρόσβαση στις 15/04/2021.

Άρθρο 118 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A11997E137>, πρόσβαση στις 04/03/2021.

Άρθρο 126 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A11997E149>, πρόσβαση στις 04/03/2021.

Άρθρο 127 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A12002E150>, πρόσβαση στις 04/03/2021.

Διακήρυξη της Κοπεγχάγης, επίσημο κείμενο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aef0018>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

Δίκτυο Εθνικών Κέντρων Euroguidance, διαθέσιμο στο: https://www.eopep.gr/index.php/el/work-guidance-and-consulting/eopep-syep/euroguidance-national-centre/euroguidance_national_centres, πρόσβαση στις 30/03/2021.

Εθνικός και κοινωνικός διάλογος για την Παιδεία: Πορίσματα, 2016, διαθέσιμο στο: https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/PORISMATA_DIALOGOU_2016.pdf, πρόσβαση στις 10/04/2021.

Έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας, της 14ης Φεβρουαρίου 2001, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac11049>, πρόσβαση στις 10/03/2021.

"Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010", βασικά μηνύματα του Συμβουλίου και της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2004, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52004XG0430%2801%29>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (Μάρτιος 2000): προς την Ευρώπη της καινοτομίας και της γνώσης, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ac10241>, πρόσβαση στις 29/03/2021.

Επαγγελματική Κατάρτιση – LEONARDO, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/IP_95_203, πρόσβαση στις 24/03/2021.

Επιτροπή των Περιφερειών, διαθέσιμη στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-committee-regions_el, πρόσβαση στις 24/03/2021.

Επίσημη ιστοσελίδα CEDEFOP: <https://www.cedefop.europa.eu/el>, πρόσβαση στις 05/03/2021.

Επίσημη ιστοσελίδα Ευρωπαϊκής Ένωσης : https://europa.eu/european-union/index_el, πρόσβαση στις 05/03/2021.

Επίσημη ιστοσελίδα Υπουργείου Παιδείας: <https://www.minedu.gov.gr/>, πρόσβαση στις 24/03/2021.

Επίσημη ιστοσελίδα του Οργανισμού Επιμόρφωσης Εκπαιδευτικών ΟΕΠΕΚ <http://www.oepk.gr/portal/index.php>, πρόσβαση στις 10/04/2021.

Επίσημη ιστοσελίδα ΟΑΕΔ: <http://www.oaed.gr/>, πρόσβαση στις 10/04/2021.

Επίσημη ιστοσελίδα ΟΟΣΑ : <http://www.oecd.org/>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: https://ec.europa.eu/commission/index_el, πρόσβαση στις: 05/03/2021.

Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία, πλαίσιο «ΕΚ 2020», διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_el, πρόσβαση στις 29/03/2021.

Ευρωπαϊκό πρόγραμμα LEONARDODAVINCI, διαθέσιμο στο: <https://www.llp.gr/europaika-programmata/leonardo-da-vinci.html>

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: <https://www.consilium.europa.eu/el>, πρόσβαση στις: 05/03/2021.

Ευρώπη 2020 : η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη και την απασχόληση, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aem0028>, πρόσβαση στις 24/03/2021.

EACEA https://ec.europa.eu/info/departments/education-audiovisual-and-culture_el, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (ETF), διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/etf_el, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων (EQF), διαθέσιμο στο: <https://europa.eu/europass/el/european-qualifications-framework-egf> , πρόσβαση στις 20/03/2021.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου, Συμπεράσματα Προεδρίας, διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/media/21107/91413.pdf>, πρόσβαση στις 15/04/2021.

Ευρωδιαβατήριο, διαθέσιμο στο: <https://europa.eu/europass/el>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Εφημερίδα αριθ. C 195 της 18/07/1994, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A51994AC0563>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Εφημερίδα αριθ. C 233 E, 30/09/2003, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52003AG0048&from=DE>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2007/C 303/02), διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0017:0035:EL:PDF>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 306, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=pl>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Εφημερίδα Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1992, διαθέσιμο κείμενο στο: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/files/in-the-past/ep-and-treaties/maastricht-treaty/el-resolution-on-the-results-of-the-intergovernmental-conference-19920407.pdf>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

Ίδρυμα Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, διαθέσιμο στο: <https://www.inedivim.gr/>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

ΙΕΠ, στο: <http://iep.edu.gr/el/dioikisi/ti-einai-to-iep/genika>, πρόσβαση στις 15/04/2021.

Iris Network, διαθέσιμο στο: <https://iris-see.eu/>, πρόσβαση στις 30/03/2021.

Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3906/89 του Συμβουλίου, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ae50004>, πρόσβαση στις 03/04/2021.

Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, 2011, διαθέσιμο στο: <http://www.epimorfosi.edu.gr/>, πρόσβαση στις 20/03/2021.

N. 1268/1982 διαθέσιμο στο: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/288704/nomos-1268-1982>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 1566/1985, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-1566-1985.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 1824/1988 διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-1824-1988.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 2009/1992, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2009-1992.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 2525/1997, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2525-1997.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 2986/2002, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-2986-2002.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 3191/2003, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-3191-2003.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 3369/2005, διαθέσιμο στο: http://www.dsanet.gr/Epikairothta/Nomothesia/n3369_05.htm, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 3374/2005, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/tritobathmia-ekpaideuse/n-3374-2005.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 3549/2007 διαθέσιμο στο: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/151877/nomos-3549-2007>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 3687/2008, διαθέσιμο στο: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/143478/nomos-3687-2008>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 3879/2010, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-3848-2010.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 3879/2010, διαθέσιμο στο: http://www.edulll.gr/wp-content/uploads/2010/06/nomos_3879_2010.pdf, πρόσβαση στις 05/04/2021.

N. 4009/2011, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/tritobathmia-ekpaideuse/n-4009-2011.html>

N. 4115/2013, διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ekpaideuse/n-4115-2013.html>, πρόσβαση στις 05/04/2021.

ΟΑΕΔ, διαθέσιμη στο: <https://www.oaed.gr/>, πρόσβαση στις 18/04/2021.

ΟΕΕΚ – ΕΟΠΠΕΠ, διαθέσιμη στο: <https://www.eoppep.gr/index.php/el/>, πρόσβαση στις 18/04/2021.

ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ «Από τις προκλήσεις στις ευκαιρίες: προς ένα κοινό πλαίσιο στρατηγικής για τη χρηματοδότηση της έρευνας και της καινοτομίας στην ΕΕ», διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0048>, πρόσβαση στις 07/04/2021.

Πρόγραμμα LIGUA, Έκθεση δραστηριοτήτων 1994, διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1995:0458:FIN:EL:PDF>, πρόσβαση στις 24/03/2021.

Πρόγραμμα Comett, διαθέσιμο στο: <http://www.comet.ucar.edu/>, πρόσβαση στις 24/03/2021.

Στήριξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη, Ανακοινωθέν της Μπριζ, διαθέσιμο στο: <https://op.europa.eu/el/publication-detail/-/publication/8739d626-1988-4453-a0b7-6f0554b06e2e/language-el>, πρόσβαση στις 04/04/2021.

Unesco, Το μέλλον της Εκπαίδευσης, διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/futuresofeducation/>, πρόσβαση στις 10/04/2021.

Unesco, Εκπαίδευση για όλους, διαθέσιμο στο: <http://www.gsae.edu.gr/el/international-organisations/ounesko-unesco/ekpaidefsi-gia-olous-education-for-all-efa>, πρόσβαση στις 10/04/2021.

Η Ουνέσκο και ο ρόλος της, διαθέσιμο στο: <https://www.mfa.gr/missionsabroad/unesco/greece-in-organization/unesco-kai-rolos.html>, πρόσβαση στις 10/04/2021.

Υπουργείο Υγείας και Θρησκευμάτων για Tempus, διαθέσιμο στο: <https://www.minedu.gov.gr/2012-07-19-10-59-39/2012-07-24-09-19-14/171-eu-programs-sub/tempus/4004-test-tempus>, πρόσβαση στις 18/04/2021.

Ψήφισμα του Συμβουλίου της 5ης Ιουνίου 1989, διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31989Y0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A31989Y0615(01)), πρόσβαση στις 18/04/2021

Ψήφισμα του Συμβουλίου της 6ης Δεκεμβρίου 1994, διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994Y1223\(01\):EL:HTML](https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31994Y1223(01):EL:HTML) ., πρόσβαση στις 18/04/2021